Szimpózium Zwollében: 100 éve alapították a budapest-fasori Julianna Református Elemi Iskolát

Symposium: 100e verjaardag van de Julianaschool te Boedapest

100 ÉVES A JULIANNA ISKOLA

Alapítva: Budapest, Vilma királynő út, 1926. szept 13.

Ravasz László püspök felavatási igéje:

„Isten „bolondsága" bölcsebb az emberek bölcsességénél, és az Isten „erőtlensége" erősebb az emberek erejénél." 1Kor 11,25

Gyülekező ének: „Jövel Szentlélek Úristen..."

„A mi iskolánk bibliás iskola. Isten Fia és Isten Igéje fundamentális kövek, amelyek erősen állanak és amelyekre ez a református iskola is rá van építve..." – Kuyper Katalin

„Legyen ez a holland-magyar barátság maradandó értékű gyümölcse." – Hendrik Colijn

„Kívánom, hogy az iskola a nemes holland áldozatkészség emlékét hirdesse időtlen-időkig." - Klebersberg Kúnó

A Julianna Szimpózium védnöke - Beschermheer: Baron W. G. de Vos van Steenwijk, voormalig ambassadeur van Nederland in Boedapest

Szervezők: dr. Hermán M. János, drs. Kelemen A. Csongor
és a Zwollei Magyar Református Egyházközség Presbitériuma.

Tudományos munkatársak: dr. Maarten Aalders, dr. Bujtás László Zsigmond, drs. Millisits Máté, Téglásy Sándor.

Zenei közreműködés: Berki Armand, zongoraművész

Zwollei lutheránus templom, 2026. szeptember 13-án, vasárnap, 14^{00}

Támogatóink: Mikes Kelemen Kör – Juhász István Alapítvány
Hollandiai Magyar Szövetség – MRE Zsinata – Bethlen Gábor Alapítvány
Budapest-Városvédő Egyesület – Hollandiai Magyar Református Gyülekezetek
Magyarország Hágai Nagykövetsége.

REGNUM DEI INTRA VOS EST

Magyarország Nagykövetsége Hága

Szimpózium Zwollében: 100 éve alapították a budapest-fasori Julianna Református Elemi Iskolát

Symposium: 100e verjaardag van de Julianaschool te Boedapest

MEGHÍVÓ

A Zwollei Magyar Református Egyházközség presbitériuma megemlékező szimpóziumot rendez a budapesti, holland kötődésű Julianna Iskola fennállásának 100. évfordulója alkalmából. Az iskolát Hollandia egykori királynőjéről, Julianna királynőről nevezték el.

A program történelmi előadásokat, kerekasztal-beszélgetést, zenei intermezzokat, valamint záró fogadást foglal magában. A Magyarország Nagykövetségének egy képviselője beszédet mond.

Helyszín: Lutherse Kerk, Koestraat 2–4., Zwolle
Időpont: 2026. szeptember 13., 14 órától

UITNODIGING

De kerkenraad van de Hongaarse Gereformeerde Gemeente in Zwolle organiseert een herdenkingssymposium ter gelegenheid van de 100ste verjaardag van de Juliannaschool in Boedapest, die met Nederlandse hulp in het leven werd geroepen en naar kroonprinses Juliana der Nederlanden is vernoemd. Het programma omvat historische lezingen, een paneldiscussie, muzikale intermezzo's en een afsluitende receptie. Een vertegenwoordiger van de Ambassade van Hongarije zal een toespraak houden.

Locatie: Lutherse Kerk, Koestraat 2–4, Zwolle
Datum en tijdstip: 13 september 2026, vanaf 14:00

Tartalomjegyzék

MEGHÍVÓ 2
UITNODIGING 2
1. ÜDVÖZLÉSEK / BEGROETINGEN 6
1. 1. Somogyi Péter, a Dunamelléki Református egyházkerület főjegyzője, Budapest-Fasori Református Egyházközség lelkipásztora, a Juliánna Iskola lelkésze 6
1. 2. Ft. Péter Somogyi, scriba van het Gereformeerde Kerkdistrict Dunamellék, dominee van de Gereformeerde Kerkgemeente Budapest-Fasor en van de Juliannaschool 7
1. 3. Szűcsné Tihanyi Gyöngyi, a Fasori Református Kollégium Julianna Gimnáziumának, Általános Iskolájának és Csipkebokor Óvodájának főigazgatója .. 8
1. 4. Steinbach József, a Dunántúli Református Egyházkerület püspöke, a Magyar Református Egyház Zsinatának lelkészi elnöke 10
1. 5. Bischop József Steinbach, Transdanubiaal Gereformeerd Kerkdistrict, voorzitter van de Synode der Gereformeerde Kerk in Hongarije 12
1. 6. Dobri Bence, Magyarország hágai nagykövetsége nevében 13
1. 7. Bence Dobri, namens de Ambassade van Hongarije in Den Haag 15
1. 8. Hans van Solkema, classispredikant, classis Overijssel-Flevoland 17
1. 9. Ft. Hans van Solkema Overijssel-Flevoland egyhézmegye vezető lelkésze 17
1. 10. Makkai-Deuten Réka, a Mikes Kelemen Kör elnöke 18
1. 11. Réka Makkai-Deuten, voorzitter van de Stichting Mikes Kelemen Kör 19
1. 12. Szilágyi Árpád, a Hollandiai Magyar Szövetség elnöke, a Zwollei Magyar Református Gyülekezet jegyző-presbitere 19
1. 13. Árpád Szilágyi, voorzitter van de Hongaarse Federatie in Nederland, scriba van de Hongaarse Gereformeerde Kerkgemeente in Zwolle 21
1. 14. Karvansky Mónika, a Nyugat-Európai Magyar Protestáns Gyülekezet Szövetségének elnöke 23
1. 15. Péter Csaba, Nyugat európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat Világi elnöke 25
1. 16. Csaba Péter, Wereldlijk voorzitter van de West-Europese Hongaarse Reformatorische Pastoraaldienst 25
2. Előadások, tanulmányok 26
2. 1. Baron G.W.de Vos van Steenwijk: Julianna School 26

2. 2. Báró G.W. de Vos van Steenwijk: Julianna Iskola 28
2. 3. Dr. Maarten Aalders: 100 jaar Julianaschool Boedapest..... 29
2. 4. Dr. Maarten Aalders: 100 éves a budapesti Julianna Iskola..... 41
2. 5. Boekbespreking door Hannie Hermán Mostert: *Hongarije in oorlogstijd, in en om de Nederlandse Ambulance in Boedapest*. Door Henriëtte Sophia Suzanna Kuyper 50
2. 6. Hannie Hermán Mostert könyvrecenziója. Magyarország a háború idején. Élmények egy holland tábori kórházban Budapesten és vidéken. Írta Henriëtte Suzanna Kuyper. (Abraham Kuyper legidősebb lánya)..... 55
2. 7. Drs. Millisits Máté: A Julianna Református Elemi Iskola 1926-1948 közötti története..... 60
2. 8. Drs. Máté Millisits: De geschiedenis van de Julianna Gereformeerde Lagere School, 1926–1948 71
2. 9. Drs. Máté Millisits: Hálaadás a száz éve alapított Julianna Református Iskola centenáriumán - „Fasori egyház »szeme fényének»" története 1926 és 1948 között. Ünnepi beszéd. 87
2. 10. Drs. Máté Millisits: Dankzegging ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de Julianna School – De geschiedenis van de „trots van de Fasori-Gemeente" tussen 1926 en 1948. Feesttoespraak. 95
2. 11. Téglásy Sándor: '56-os iskoláskorú menekültek Ausztriában, avagy a második Julianna-iskola története.....102
3. KAPCSOLÓDÓ DOKUMENTUMOK, ÍRÁSOK.....111
A Magyar Református Egyház Zsinatának jegyzőkönyvi köszönete / Dankbetuiging in de notulen van de Synode van de Hongaarse Gereformeerde Kerk, 1926. október 16-18 111
Reményik Sándor: Templom és iskola / Kerk en school 115
Mária Ballendux-Bogyay: De Juliana School in Boedapest 117
Foto van prinses Juliana, vervaardigd ter gelegenheid van het 25-jarig huwelijksjubileum van Wilhelmina en Hendrik in 1926.....119
Millisits Máté „Holland -magyar református kapcsolatok" c. kiállításának az anyagából. Budapest, 2018 120
Wie zijn de oprichters van de Julianaschool?.....122
Julianna Iskola emléktáblájának szövege 1992 125
Hendrikus Colijn: Milyen a református iskola? 126
Geraard Rijken van Olst gyűjtése 127

PROGRAM 135
PROGRAMMA.....137

1. ÜDVÖZLÉSEK / BEGROETINGEN

1. 1. Somogyi Péter, a Dunamelléki Református egyházkerület főjegyzője, Budapest-Fasori Református Egyházközség lelkipásztora, a Juliánna Iskola lelkésze

Nagytiszteletű Lelkipásztor Úr!

Kedves Testvérünk!

Örömmel tölt el, hogy Zwolle-ban ilyen komoly hálaadó megemlékezésre készültök! Köszönöm, hogy elküldted a nap tervezett programját és a meghívást. Ez a nap itt is ünnepi megemlékezés alkalma lesz, hiszen az egyházközségünk fenntartásában működik immár 100 éves intézményünk, ami Urunk kegyelméből bővült és gyarapodott az elmúlt évtizedekben, épületeiben is megújult. Szívügyünk mindez, ezért is tettünk meg mindent ennek ügyében és érdekében, magam is, feleségemmel együtt immár 30 esztendővel ezelőtt elkezdve. Az Úrnapján, 13-án a gyülekezet közösségében, 14-én az intézmény keretében készülünk megemlékezéssel. Egyébként is minden második vasárnap Juliannás alkalom is a tanév idején, hiszen egy évfolyamot hívunk meg diákokat, szülőket, pedagógusokat. 13-a is egy ilyen alkalom kibővített és ünnepi keretek között.

Egy kicsit sajnálom, hogy a két megemlékezés most nem tudott összekapcsolódni, hiszen az Iskola itt van és jó lett volna együtt ünnepelni itt Magyarországon is!

Mindeközben pedig hálás a szívem, hogy a 100 évvel ezelőtt elindult Iskola "nemzetközi" értelemben is értéket jelent ma is. Jó dolog, amikor olyanoknak, akiknek közös szívügyük valami, együtt dobban a szívük! Egy számomra kedves, találó kijelentéssel zárom soraimat. "A hagyományt nem őrizni kell, mert nem rab, nem is ápolni, mert nem beteg, a hagyományt élni kell." Mi magunk is ezt tesszük, hiszen nagy hála van a szívünkben azért, hogy magyar és holland szív összekapcsolódott 100 éve és ma is él ez az Iskola és Isten végtelen kegyelméből gyümölcsözik.

Testvéri szívvel köszöntöm a Szervezőket, az Előadókat és köszöntelek Téged, az elnökség, lelkipásztor társaim, a presbiterek és az intézmény vezetése nevében is!
Szeretettel:

Somogyi Péter református lelkipásztor

Budapest-Fasori Református Egyházközség, H-1071 Budapest, Városligeti fasor 5.

Tel: +36 30 683 55 51 -- www.fasor.hu

1. 2. Ft. Péter Somogyi, scriba van het Gereformeerde Kerkdistrict Dunamellék, dominee van de Gereformeerde Kerkgemeente Budapest-Fasor en van de Juliannaschool

Geachte dominee, beste broeder!

Het verheugt mij dat jullie in Zwolle zo'n bijzondere herdenking in dankbaarheid voorbereiden! Dank je wel dat je mij de uitnodiging en het voorlopige programma van jullie symposium hebt toegestuurd.

Ook hier zal op die dag een feestelijke herdenking zijn. Onze onderwijsinstelling, die inmiddels honderd jaar bestaat en door onze gemeente wordt gedragen, is dankzij de genade van onze Heer in de afgelopen decennia uitgebreid en gegroeid. Ook de gebouwen zijn vernieuwd.

Dit alles ligt ons na aan het hart. Daarom heb ook ik mij, samen met mijn vrouw, inmiddels al dertig jaar ingezet voor de ontwikkeling van onze school.

De herdenking in de kerkgemeente vindt op zondag 13 september plaats, terwijl de herdenking op school op 14 september wordt gehouden. Overigens is tijdens het schooljaar iedere tweede zondag Julianna-zondag. Elke keer wordt er dan één jaargang in het bijzonder uitgenodigd om aanwezig te zijn in de kerk - leerlingen, ouders en leerkrachten van die jaargang. De 13e zal ook zo'n gelegenheid zijn, maar dan in uitgebreide en feestelijke vorm.

Het spijt mij een beetje dat de beide herdenkingen ditmaal niet met elkaar konden worden verbonden, want de School is hier en het zou mooi zijn geweest om ook hier in Hongarije samen feest te vieren!

Tegelijkertijd is mijn hart dankbaar dat de School, die honderd jaar geleden haar begin vond, ook internationaal gezien nog altijd van betekenis en waarde is. Het is mooi, wanneer de harten van mensen die iets gemeenschappelijks na aan het hart gaat, samen kloppen!

Ik wil mijn brief besluiten met een voor mij dierbare en treffende uitspraak:

„De traditie moet je niet bewaken, want zij is geen gevangene; je moet haar ook niet als een zieke behandelen, want zij is niet ziek. De traditie moet je beleven."

Ook wij doen dat: in ons hart is grote dankbaarheid voor het feit dat Hongaarse en Nederlandse harten honderd jaar geleden met elkaar verbonden zijn geraakt en dat deze School nog steeds leeft en, uit Gods oneindige genade, vruchten draagt.

Met een broederlijke groet richt ik mij tot de organisatoren en de sprekers, en groet ik ook u, mede namens het bestuur, mijn medepredikanten, de ouderlingen en de leiding van onze School.

Met hartelijke groet,

Péter Somogyi
gereformeerd predikant
Budapest-Fasori gemeente

1. 3. Szűcsné Tihanyi Gyöngyi, a Fasori Református Kollégium Julianna Gimnáziumának, Általános Iskolájának és Csipkebokor Óvodájának főigazgatója

Tisztelt Godert de Vos van Steenwijk báró úr és Nagytiszteletű Hermán János lelkipásztor úr!

Sok szeretettel köszöntjük Önöket a Julianna Iskola vezetősége nevében.

Köszönjük kedves kezdeményezésüket, amiről leveleikben már tájékozódhattunk.

Sajnos személyesen nem tudunk jelen ezen a kedves szeptember 13-i megemlékezésen Zwolleban, mert éppen azon a napon iskolánkban is ünnepi megemlékezést tartunk.

Hálás szívvel olvastunk a változatos hollandiai megemlékező programokról és köszönjük, hogy iskolánkat az elmúlt évtizedekben is folyamatos szeretettel szívükben hordozták.

Nagyon örülnénk, ha a báró úr néhány mondatban köszöntené az ünneplő budapesti Juliannás közösséget. Ezt az üzenetet szívesen felolvassuk szeptember 14-én reggel az iskolai (általános iskola és gimnázium) ünnepségen. Vagy ha kapnánk egy pár perces videóüzenetet, azt lejátszanánk a diákoknak. Kérjük, jelezzék, hogy milyen formában tudnák ezt az üzenetet eljuttatni hozzánk.

Életükre Isten áldását kívánjuk:

Szűcsné Tihanyi Gyöngyi főigazgató

Fasori Református Kollégium **Julianna Gimnáziuma, Általános Iskolája** és Csipkebokor Óvodája --+36 30 790 3655

Tisztelt Szűcsné,

Örömmel vettem sorait és természetesen küldök egy rövid üzenetet.

Hogy ki vagyok, az Fónod Sándor emlékező könyvében található: Fasori Julianna Református Iskola Története 1926-tól 1992-ig. (1994). Kívánok szeretettel maguknak egy sikeres és ígéretes jubileumot. Maradok 'ut semper' Godert Willem de Vos van Steenwijk.

Örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy visszaemlékezzek a rendszerváltás előtti nehéz időkre, mikor eredményesen sikerült a volt Juliannás növendékeket összehozni és velük a korlátozások ellenére az iskola szellemét tovább éltetni. Amit akkor tanultunk és ami manapság még mindig érvényes, az az, hogy személyes hitünk és meggyőződésünk egy megbízható fegyver, amellyel szellemi szabadságunkat védeni és őrizni tudjuk.

Ez egy megnyugtató gondolat, amellyel jól lehet ünnepelni, és ráadásul mindig jól lehet aludni.

Ha lehetne egyetlen személyes kívánságom, akkor javasolnám, hogy a mostani Fasort megint 'Wilhelmina Fasornak' nevezzék. Megemlékezésül a holland Vilma királynőre, aki az első világháború után személyesen annyit tett 30.000 éhező magyar gyerek érdekében. Így sikerült őket úgynevezett 'gyermekvonatokkal'' Hollandiába vinni, hogy ottan ismét erőre kapjanak.

Kívánok szeretettel mindnyájatoknak eredményes munkát és maradjatok Istenünk biztos oltalmában.

Godert de Vos van Steenwijk (magyar ajkú holland testvér)

1. 4. Steinbach József, a Dunántúli Református Egyházkerület püspöke, a Magyar Református Egyház Zsinatának lelkészi elnöke

MAGYAR REFORMÁTUS EGYHÁZ
GENERÁLIS KONVENT

ELNÖKSÉG

székhely: 1146 Budapest, Abonyi utca 21.
e-mail: generalis.konvent@reformatus.hu
honlap: reformatus.hu/reformatus-egyseg/

Iktatószám: 131709/2026.

A Budapest-Fasori Református Kollégium
Julianna Gimnáziuma és Általános Iskolája alapításának
100. évfordulója alkalmából rendezett emlékkonferenciára

„Az Úr nagy tetteit hirdetem, megemlékezem régi csodáidról." (Zsolt 77,12)

Kedves Testvéreim az Úr Jézus Krisztusban!

Ezzel az igével köszöntöm Önöket a Magyar Református Egyház nevében a Budapest-Fasori Református Kollégium Julianna Gimnáziuma és Általános Iskolája alapításának 100. évfordulója alkalmából rendezett emlékkonferencián.

A jubileum mindenekelőtt hálaadásra indít bennünket. Egy százéves intézmény történetében ugyanis nem csupán emberi teljesítményt, kitartást és áldozatot látunk, hanem Isten megtartó kegyelmét is. Azt a kegyelmet, amely nemzedékeken keresztül őrzi és továbbviszi mindazt, amit elődeink hittel és felelősséggel ránk bíztak.

A Julianna története ebből a szempontból is különleges. Születése szorosan összekapcsolódik a magyar és a holland reformátusság történetével.

Az első világháborút követő esztendőkben, amikor Magyarországon különösen sok gyermek és család nélkülözött, holland református testvéreink segítséget nyújtottak a magyar gyermekeknek. Holland családok nyitották meg otthonaikat, és széles körű segítő összefogás indult a magyarokért. Ennek a szeretetnek egyik maradandó gyümölcse lett a budapesti Julianna iskola, amely 1926-ban nyitotta meg kapuit. A Julianna centenáriuma ezért nem csupán egy magyar iskola jubileuma. Egyúttal annak a keresztyén összetartozásnak is az ünnepe, amely képes volt átlépni országhatárokat, történelmi korszakokat és nemzedékeket.

A száz év története ugyanakkor nem volt töretlen. Az 1948-as államosítással megszakadt az iskola egyházi szolgálata, és hosszú évtizedek teltek el, mire a rendszerváltozás után, 1992-ben ismét református iskolaként nyithatta meg kapuit.

Ebben az újrakezdésben különösen világosan felismerhetjük Isten hűségét. Mert ami emberi erővel lezárhatónak tűnt, azt Isten kegyelme újra életre hívta. A Julianna története ezért a hűség története is: Isten hűségéé és azoknak az embereknek a hűségéé, akik a nehéz időkben sem mondtak le arról, hogy gyermekeiknek és unokáiknak továbbadják a hit, a tudás és a közösség örökségét. Mert a kérdés nem csupán az, hogy mit tud majd a következő nemzedék, hanem az is, hogy miben hisz, mihez igazodik, és mit tekint életében valódi értéknek.

Kedves Testvéreim!

Ez a kérdés különösen közelről érint bennünket, magyarokat, akik a Kárpát-medencén kívül élünk. Aki távol az anyaországtól él, talán még világosabban érzi, milyen nagy ajándék az anyanyelv, a közösség, az otthonról hozott kultúra és a hit megtartó ereje. Gyermekeinknek nem pusztán egy nyelvet és egy kulturális örökséget szeretnénk átadni, hanem azt a bizonyosságot is, hogy tudják, honnan jönnek, kikhez tartoznak, és kire bízhatják életüket.

Keresztyén hitünk arra tanít, hogy hálával fogadjuk és felelősséggel őrizzük mindazt, amit Istentől kaptunk – anyanyelvünket, történelmünket, kultúránkat és közösségeinket –, miközben tudjuk, hogy végső otthonunk és reménységünk Krisztusban van. Ezért a Julianna századik évfordulója számunkra nem lezárt múlt, hanem a jövő iránti felelősségre is figyelmeztet.

Azok, akik száz évvel ezelőtt segítő kezet nyújtottak a magyar gyermekeknek, nem tudhatták, hogy szolgálatuk milyen gyümölcsöket terem majd. Mégis megtették azt, amit akkor megtehettek. A Julianna centenáriuma ezért legyen számunkra egyszerre hálaadás, emlékezés és küldetés: hálaadás Isten megtartó kegyelméért, emlékezés mindazokra, akik hitből, szeretetből és áldozatkészségből építették ezt a közös örökséget, és küldetés, hogy amit kaptunk, azt mi is továbbadjuk a következő nemzedéknek.

Kívánom, hogy ez az emlékkonferencia mélyítse a magyar és holland reformátusok testvéri kapcsolatát, és adjon bátorságot ahhoz, hogy a ránk bízott értékeket a jövőben is hűségesen szolgáljuk. És adja Isten, hogy száz év múlva is legyenek, akik hálás szívvel mondják majd: az Úr nagy tetteit hirdetjük, és megemlékezünk az Ő régi csodáiról.

Budapest, 2026. szeptember 3.

Soli Deo Gloria!

Steinbach József
püspök
a Generális Konvent ügyvezető elnöke

1. 5. Bischop József Steinbach, Transdanubiaal Gereformeerd Kerkdistrict, voorzitter van de Synode der Gereformeerde Kerk in Hongarije

„Ik denk terug aan de daden van de HEER –
ja, ik denk aan uw wonderen van vroeger”
(Psalm 77:12)

Geliefde broeders en zusters in de Heer Jezus Christus!

Met deze woorden groet ik groet ik u allen, ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van de oprichting van het Julianna Gymnasium en Lagere School van het Gereformeerd College Budapest-Fasor.

Een jubileum brengt ons allereerst tot dankbaarheid. In de geschiedenis van een instelling die honderd jaar bestaat, zien we immers niet alleen menselijke inzet, volharding en offers, maar ook Gods dragende genade. De genade die door de generaties heen bewaart en voortdraagt wat onze voorgangers ons in geloof en met verantwoordelijkheidsbesef hebben toevertrouwd.

Ook in dit opzicht is de geschiedenis van Julianna bijzonder. Haar ontstaan is nauw verbonden met de geschiedenis van de Hongaarse en Nederlandse gereformeerde kerk.

In de jaren na de Eerste Wereldoorlog, toen in Hongarije bijzonder veel kinderen en gezinnen in moeilijke omstandigheden verkeerden, boden onze Nederlandse gereformeerde broeders en zusters hulp aan Hongaarse kinderen. Nederlandse gezinnen stelden hun huizen open en er ontstond een brede hulpactie voor Hongarije. Een blijvende vrucht van deze liefde was de Julianna School in Boedapest, die in 1926 haar deuren opende. Het honderdjarig bestaan van Julianna is daarom niet alleen het jubileum van een Hongaarse school. Het is ook een viering van de christelijke verbondenheid die grenzen tussen landen, historische tijdperken en generaties wist te overstijgen.

De honderdjarige geschiedenis verliep echter niet zonder onderbrekingen. Met de nationalisatie in 1948 kwam er een einde aan de kerkelijke dienst van de school. Pas na de politieke omwenteling kon de school in 1992 opnieuw haar deuren openen als gereformeerde school.

Juist in deze nieuwe start kunnen wij Gods trouw bijzonder duidelijk herkennen. Wat door menselijke krachten afgesloten leek, werd door Gods genade opnieuw tot leven gewekt. De geschiedenis van Julianna is daarom ook een geschiedenis van trouw: van Gods trouw én van de trouw van mensen die er, ook in moeilijke tijden, niet van afzagen om de erfenis van geloof, kennis en gemeenschap aan hun kinderen en kleinkinderen door te geven.

Want de vraag is niet alleen wat de volgende generatie zal weten, maar ook waarin zij zal geloven, waaraan zij haar leven zal richten en wat zij als werkelijke waarde zal beschouwen.

Geliefde broeders en zusters!

Deze vraag raakt ons, Hongaren die buiten het Karpatenbekken leven, bijzonder. Wie ver van het moederland woont, beseft wellicht nog sterker welk een grote gave de moedertaal is, de gemeenschap, de cultuur die wij van huis uit hebben meegekregen en de dragende kracht van het geloof. Aan onze kinderen willen wij niet alleen een taal en cultureel erfgoed doorgeven, maar ook de zekerheid dat zij weten waar zij vandaan komen, bij wie zij horen en aan Wie zij hun leven kunnen toevertrouwen.

Ons christelijk geloof leert ons om met dankbaarheid te ontvangen en met verantwoordelijkheid te bewaren wat wij van God hebben gekregen – onze moedertaal, onze geschiedenis, onze cultuur en onze gemeenschappen – terwijl wij weten dat onze uiteindelijke thuis en onze hoop in Christus zijn. Daarom is het honderdjarig bestaan van Julianna voor ons geen afgesloten verleden, maar ook een oproep tot verantwoordelijkheid voor de toekomst.

Degenen die honderd jaar geleden een helpende hand uitstaken naar Hongaarse kinderen, konden niet weten welke vruchten hun dienst zou voortbrengen. Toch deden zij wat zij op dat moment konden doen. Laat het eeuwfeest van Julianna daarom voor ons tegelijk een moment van dankbaarheid, herinnering en roeping zijn: dankbaarheid voor Gods bewarende genade; herinnering aan allen die vanuit geloof, liefde en opofferingsgezindheid aan dit gezamenlijke erfgoed hebben gebouwd; en een roeping om wat ons is toevertrouwd, ook zelf aan de volgende generatie door te geven.

Ik wens dat deze herdenkingsconferentie de broederlijke verbondenheid tussen de Hongaarse en Nederlandse gereformeerden verder mag verdiepen en ons de moed mag geven om ook in de toekomst trouw te dienen wat aan ons is toevertrouwd. En moge God geven dat er ook over honderd jaar mensen zullen zijn die met een dankbaar hart kunnen zeggen:

Boedapest, 3 september 2026

Soli Deo Gloria!

József Steinbach
Bisschop
Uitvoerend voorzitter van de Generale Conventie

1. 6. Dobri Bence, Magyarország hágai nagykövetsége nevében

Tisztelt Egybegyűltek, Tiszteletes Úr, Excellenciás Úr, Elnök Úr és Asszony, Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A hágai magyar nagykövetség képviseletében örömmel köszöntöm Önöket a Zwollei Egyházközség által szervezett, a budapesti Julianna Iskola alapításának centenáriumának szentelt szimpóziumon. Tisztelettel üdvözlöm a hollandiai magyar szervezetek, egyházak képviselőit, és külön is Godert Willem de Vos van Steenwijk urat, díszvendégünket. Hermán János tiszteletes úrnak külön köszönjük a megtisztelő meghívást és a gondos szervezést, amellyel ezt a mai hiánypótló megemlékezést előkészítette.

A 2026-os év rendkívüli számunkra, hiszen a holland-magyar kapcsolatokban fontos kerek évfordulók sorát hozta. Februárban közösen emlékeztünk a magyar protestáns gályarab prédikátorokat kiszabadító Michiel de Ruyter admirális hőstettének 350. évfordulójára. 100 éve érkezett Hollandiába a 100. gyermekvonat, a két nép közötti szolidaritás szép példája volt, hogy a háborús megpróbáltatások után holland családok segítettek a magyar gyerekek egészségének helyreállításában. Idén Hollandia-szerte megemlékezünk az 1956-os magyar forradalomnak és szabadságharc 70. évfordulójáról, a szabadságharc hőseiről és a holland társadalom segítőkészségéről.

Hölgyeim és Uraim!

Engedjék meg, hogy most mégis arról beszéljek röviden, ami itt, Zwolléban összehozott bennünket. Pontosan 100 éve, 1926. szeptember 13-án nyitotta meg kapuit Budapesten a Julianna Iskola. A holland trónörökösről, későbbi királynőről elnevezett intézmény története a holland-magyar kapcsolatok egyik legszebb, élő emléke. Az első világháború után Hollandia nemcsak gyermekek befogadásával és ellátásával sietett Magyarország segítségére, hanem a fennmaradt támogatói pénzből egy budapesti elemi iskola alapját is letette. Az 1926-os megnyitón ott állt a holland miniszterelnök, Henrik van Colijn, Klebelsberg Kunó kultuszminiszter és Ravasz László püspök is.

A történelem során több hullámvölgyet is megélt az iskola: bár 1936-ban kibővítették, az 1948-as államosítás elvette a közösségtől. Az elkötelezettség azonban nem veszett el. A rendszerváltást követően a Julianna iskola régi önmagához méltó módon nyithatta újra kapuit a diákok előtt. Különös érdeme volt a folyamatban Godert Willem de Vos van Steenwijk úrnak, akkori budapesti holland nagykövetnek, akit ma körünkben köszönthetünk. 1992-ben újraindult az oktatás, majd 1994-re az épület visszakerült az egyházközség tulajdonába.

A növekedés azóta is töretlen: óvoda létrehozása, az iskola bővülése, valamint a Budapest-Fasori Református Kollégium megalapítása mára több száz gyermeknek biztosít lelki és szellemi hajlékot.

Amikor visszatekintünk a múltra, egyértelműen látjuk: a holland és a magyar nép, valamint intézményeink kapcsolódása nem csupán történelmi tények sorozata, hanem a baráti segítségnyújtás élő bizonyítéka.

Nagykövetségünk számára a kétoldalú kulturális és társadalmi kapcsolatok ápolása kiemelt jelentőséggel bír. A Julianna Iskola története a holland-magyar kötelék és a példás összefogás szimbóluma. Bízom benne, hogy a mai szimpózium keretein belül még sokat tanulhatunk egymástól és a közös múltunkból.

Köszönöm a figyelmüket!

1. 7. Bence Dobri, namens de Ambassade van Hongarije in Den Haag

Geachte aanwezigen, eerwaarde dominee, excellentie, mijnheer en mevrouw de voorzitter, geachte dames en heren! En een bijzonder welkom aan onze eregast, Godert Willem baron de Vos van Steenwijk.

Namens de **Hongaarse ambassade in Den Haag** heet ik u van harte welkom bij dit symposium, georganiseerd door de Gereformeerde Gemeente van Zwolle ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van de oprichting van de Julianna School in Boedapest.

Met bijzondere waardering begroet ik de vertegenwoordigers van de Hongaarse organisaties en kerken in Nederland, en in het bijzonder de heer **Godert Willem de Vos van Steenwijk**, onze eregast.

Ds. **János Hermán** willen wij in het bijzonder danken voor de uitnodiging en voor de zorgvuldige organisatie waarmee hij deze waardevolle en belangrijke herdenking mogelijk heeft gemaakt.

Het jaar 2026 is voor ons een bijzonder jaar, omdat het een reeks belangrijke ronde jubilea in de Hongaars-Nederlandse betrekkingen met zich meebrengt. In februari herdachten wij gezamenlijk de 350ste verjaardag van de heldendaad van admiraal **Michiel de Ruyter**, die de Hongaarse protestantse predikanten die tot de galeien waren veroordeeld, wist te bevrijden.

Honderd jaar geleden arriveerde bovendien de honderdste kindertrein in Nederland. De solidariteit tussen onze beide volken kwam hier op een bijzondere wijze tot uiting: na de beproevingen van de oorlog hielpen Nederlandse gezinnen Hongaarse kinderen om weer op krachten te komen.

Dit jaar herdenken wij in heel Nederland ook de 70ste verjaardag van de Hongaarse Revolutie en Vrijheidsstrijd van 1956, de helden van deze vrijheidsstrijd en de bereidheid van de Nederlandse samenleving om Hongarije en de Hongaren in die moeilijke tijd te helpen.

Dames en heren,

Sta mij toe om nu kort stil te staan bij datgene wat ons hier in Zwolle bijeen heeft gebracht.

Precies honderd jaar geleden, op **13 september 1926**, opende in Boedapest de Julianna School haar deuren. De instelling, die werd vernoemd naar de toenmalige Nederlandse kroonprinses en latere koningin Juliana, vormt een van de mooiste levende herinneringen aan de Hongaars-Nederlandse betrekkingen.

Na de Eerste Wereldoorlog kwam Nederland Hongarije niet alleen te hulp door Hongaarse kinderen op te nemen en voor hen te zorgen, maar werd met de overgebleven gelden van de hulpactie ook de basis gelegd voor de oprichting van een lagere school in Boedapest.

Bij de opening in 1926 waren onder anderen de Nederlandse minister-president **Hendrikus Colijn**, de Hongaarse minister van Cultuur **Kunó Klebelsberg** en bisschop **László Ravasz** aanwezig.

In de loop van haar geschiedenis heeft de school verschillende moeilijke perioden gekend. Hoewel zij in 1936 werd uitgebreid, maakte de nationalisatie van 1948 een einde aan haar bestaan als instelling van de gemeenschap. De betrokkenheid en toewijding gingen echter niet verloren.

Na de politieke omwenteling kon de Julianna School haar deuren opnieuw openen en haar oorspronkelijke bestemming hervatten. Een bijzondere rol in dit proces speelde de heer **Godert Willem de Vos van Steenwijk**, destijds Nederlands ambassadeur in Boedapest, die wij vandaag in ons midden mogen verwelkomen.

In 1992 werd het onderwijs hervat en in 1994 kwam het schoolgebouw weer in het bezit van de kerkelijke gemeente.

Sindsdien heeft de school zich ononderbroken verder ontwikkeld. Met de oprichting van een kleuterschool, de uitbreiding van de school en de oprichting van het **Gereformeerd College Budapest-Fasor** biedt de instelling inmiddels aan honderden kinderen een geestelijk en intellectueel thuis.

Wanneer wij terugkijken op het verleden, zien wij duidelijk dat de verbondenheid tussen het Nederlandse en het Hongaarse volk en tussen onze instellingen niet slechts een reeks historische feiten is, maar een levend bewijs van vriendschap en onderlinge hulpvaardigheid.

Voor onze ambassade is het onderhouden en versterken van de bilaterale culturele en maatschappelijke betrekkingen van groot belang. De geschiedenis van de Julianna School staat symbool voor de hechte band tussen Nederland en Hongarije en voor wat door voorbeeldige samenwerking kan worden bereikt.

Ik vertrouw erop dat wij binnen het kader van dit symposium nog veel van elkaar en van onze gedeelde geschiedenis kunnen leren.

Ik dank u voor uw aandacht.

1. 8. Hans van Solkema, classispredikant, classis Overijssel-Flevoland

Namens de Classis Overijssel-Flevoland feliciteer ik de Julianaschool en allen die zich met haar verbonden weten van harte met dit bijzondere honderdjarig jubileum.

Helaas kan ik vandaag niet zelf in Zwolle aanwezig zijn. Toch wil ik graag een paar woorden meegeven bij deze bijzondere gelegenheid.

Het verhaal van de Julianaschool is een verhaal dat grenzen en generaties overschrijdt. Honderd jaar geleden waren er in Nederland mensen die zich het lot aantrokken van kinderen in een ander land. Uit die betrokkenheid groeide iets blijvends: een school, gedragen door geloof, solidariteit en de bijzondere verbondenheid tussen Nederlandse en Hongaarse protestanten. De school werd op 13 september 1926 geopend en kreeg, als teken van die Nederlandse betrokkenheid, de naam van de toenmalige kroonprinses Juliana.

Misschien is dat wel het mooiste om honderd jaar later te gedenken. Kerkelijke verbondenheid bestaat niet alleen uit organisaties en structuren. Zij krijgt betekenis wanneer mensen in elkaar broeders en zusters herkennen en bereid zijn verantwoordelijkheid voor elkaar te dragen.

Wat honderd jaar geleden werd gezaaid, draagt nog altijd vrucht. Dat wij vandaag dit verhaal opnieuw vertellen, herinnert ons daarom niet alleen aan wat vorige generaties hebben gedaan. Het stelt ons ook een vraag: welke verhalen van geloof, solidariteit en verbondenheid beginnen wij vandaag, waarvan mensen over honderd jaar misschien nog zullen zeggen: daar werd iets zichtbaar van wat kerk-zijn kan betekenen?

Ik wens u een mooie en inspirerende jubileumviering toe en hoop dat de oude verbondenheid tussen Hongaarse en Nederlandse christenen ook in nieuwe generaties haar weg zal blijven vinden.

Van harte gefeliciteerd en Gods zegen voor de toekomst.

Ds. Hans van Solkema - Classispredikant Overijssel-Flevoland

1. 9. Ft. Hans van Solkema Overijssel-Flevoland egyházmegye vezető lelkésze

Overijssel–Flevoland egyházmegye nevében szívből gratulálok a Julianna-iskolának és mindazoknak, akik kötődnek hozzá, e különleges százéves jubileum alkalmából.

Sajnos ma nem lehetek személyesen jelen Zwolléban. Szeretnék azonban pár szóval hozzájárulni ehhez a különleges alkalomhoz.

A Julianna-iskola története országhatárokon és generációkon ível át. Száz éve éltek Hollandiában olyan emberek, akik szívükön viselték egy másik országban élő gyermekek sorsát. Ebből a törődésből valami maradandó született: egy iskola, melynek erejét a hit,

a szolidaritás, valamint a holland és magyar protestánsok közötti különleges összetartozás adta. Az iskolát 1926. szeptember 13-án nyitották meg, és a holland elkötelezettség jeleként Julianna, az akkori trónörökösnő nevét kapta.

Talán pont ez a legszebb, amire száz évvel később emlékezhetünk. Az egyházi kapcsolatok nem csupán szervezetekből és struktúrákból állnak, hanem akkor nyerik el valódi értelmüket, amikor az emberek egymásban testvérre ismernek és készen állnak arra, hogy felelősséget vállaljanak egymásért.

Amit száz évvel korábban vetettek el, az mind a mai napig gyümölcsöt terem. Az a tény, hogy ezt a történetet ma újra elmeséljük, nem csupán arra emlékeztet, amit az előttünk járó nemzedékek tettek. Fel kell tennünk magunknak a következő kérdést is: milyen történetek kezdődnek ma a hitről, a szolidaritásról és az összetartozásról, amelyekről száz év múlva talán még azt mondják majd: ebben már láthatóvá vált valami abból, hogy mit jelenthet egyházként élni.

Szép és inspiráló jubileumi ünneplést kívánok mindannyiuknak és remélem, hogy a magyar és holland keresztények közötti régi összetartozás az új nemzedékekben is tovább él majd.

Szívből gratulálok és Isten áldását kívánom a jövőre nézve.

Ft. Hans van Solkema

Overijssel-Flevoland egyházmegye esperese

1. 10. Makkai-Deuten Réka, a Mikes Kelemen Kör elnöke

A Hollandiai Mikes Kelemen Kör nevében nagy szeretettel köszöntjük a Julianna Iskola fennállásának 100. évfordulója alkalmából rendezett szimpózium résztvevőit. Külön tisztelettel köszöntjük nt. Hermán János főszervező urat, aki mindig talál erőt és energiát arra, hogy a semmiből is megteremtse a lehetőséget a megemlékezésre és a találkozásra.

Köszöntésemet Erdélyből küldöm, ahol tegnap a zágoni Mikes-emlékházat látogattuk meg.

Mikes édesapja fia születésekor három tölgyfát ültetett: ezekből egy még él, egyet pedig Mónus Béla fafaragó művész kápolnává varázsolt. Ez a két, több mint 300 éves tölgyfa a megmaradás, a közösség, valamint az Istennel és a nemzettel való kapcsolat szimbólumává nőtte ki magát.

Ugyanígy a 100 éves Julianna Iskola nemcsak szimbóluma, hanem élő bizonyítéka is a holland és a magyar nemzet közötti szoros kapocsnak. Az iskolában a mai napig református oktatás folyik.

Áldott együttlétet kívánok a jelenlévőknek! Tanuljunk egymástól, és adjuk tovább a nemzetet éltető erőt: a kapcsolódást önmagunkkal, Istennel, a hazával és más nemzetekkel.

Isten áldja a rendezvényt és a résztvevőket!

Zágon, 2026. szeptember 10.

Deuten-Makkai Réka

1. 11. Réka Makkai-Deuten, voorzitter van de Stichting Mikes Kelemen Kör

Namens de Stichting Mikes Kelemen Kör stuur ik u allen mijn hartelijke groet ter gelegenheid van het symposium ter viering van het 100-jarig bestaan van de Julianna School.

In het bijzonder wil ik ds. János Hermán, de initiatiefnemer en hoofdorganisator, mijn respect en waardering betuigen. Hij weet telkens weer de kracht en de energie te vinden om, zelfs wanneer er ogenschijnlijk niets voorhanden is, de mogelijkheid te creëren om samen te komen, te herdenken en elkaar te ontmoeten.

Mijn groet aan u komt uit Transsylvanië, waar wij gisteren het Mikes Kelemen Herdenkingshuis in Zágon bezochten.

Bij de geboorte van zijn zoon plantte de vader van Mikes drie eiken. Eén daarvan leeft nog altijd; een tweede werd door de houtsnijder en kunstenaar Béla Mónus omgevormd tot een kapel. Deze twee meer dan driehonderd jaar oude eiken zijn uitgegroeid tot symbolen van voortbestaan, van verbondenheid als gemeenschap en van de band met God en met het vaderland.

Op dezelfde wijze is de honderdjarige Julianna School niet alleen een symbool, maar ook een levend bewijs van de hechte band tussen het Nederlandse en het Hongaarse volk. Tot op de dag van vandaag wordt er gereformeerd onderwijs gegeven.

Ik wens u allen een gezegende en waardevolle bijeenkomst toe. Laten wij van elkaar leren en de kracht die een volk levend houdt, aan elkaar en aan de volgende generaties doorgeven: de verbondenheid met onszelf, met God, met ons vaderland en met andere volken.

Moge God deze bijeenkomst en alle aanwezigen zegenen!

Zagon, 10 september 2026
Réka Deuten-Makkai

1. 12. Szilágyi Árpád, a Hollandiai Magyar Szövetség elnöke, a Zwollei Magyar Református Gyülekezet jegyző-presbitere

Tisztelt excellenciás Urak,
Kedves magyar és holland Barátaink és Támogatóink!
Tisztelt Emlékező Közösség!

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy a Hollandiai Magyar Szövetség nevében köszönthetem Önöket a budapesti Fasori Julianna Elemi Iskola alapításának 100. évfordulója alkalmából rendezett megemlékező szimpóziumon.

Egy iskola századik évfordulója mindig több egy egyszerű évfordulónál. Egy évszázad alatt nem csupán falak és tantermek maradnak fenn, hanem emlékek, emberi sorsok, tanítói példák és nemzedékről nemzedékre továbbadott értékek.

A Julianna Elemi Iskola története különösen szép példája annak, hogyan tud találkozni egymással két ország, két kultúra és két keresztény közösség.

Az iskola megalapításának története szorosan kapcsolódik a holland királyi családhoz, mindenekelőtt néhai Julianna királynőhöz, a mai holland király, Vilmos Sándor király nagymamájához. Az ő neve és emléke így nemcsak a holland történelem része, hanem a magyar oktatás és a magyar–holland kapcsolatok történetének is fontos fejezete is.

Különösen nagy jelentősége van annak, hogy ezt a centenáriumot éppen egy református közösség, a zwollei református egyházközség megemlékező szimpóziuma keretében ünnepeljük.

A református hit egyik fontos öröksége a tudás, az anyanyelv, a közösség és a következő nemzedékek iránt érzett felelősség. Ezek azok az értékek, amelyek száz év elteltével is összekötik a Julianna Iskola történetét a holland és a magyar közösségek életével.

A Hollandiai Magyar Szövetség számára különösen fontos minden olyan kezdeményezés, amely megőrzi és továbbadja a magyar kultúra, a magyar nyelv és a történelmi emlékezet értékeit. Hiszen egy közösség akkor maradhat élő, ha ismeri a múltját, megbecsüli azokat, akik előtte jártak, és van mit továbbadnia a következő nemzedékeknek.

A Julianna Elemi Iskola százéves története erre emlékeztet bennünket.

Egyben arra is, hogy a magyar–holland barátság nem csupán diplomáciai kapcsolatokból áll. Az emberek, az egyházak, az iskolák, a családok és a civil közösségek kapcsolatai adják ennek a barátságnak az igazi mélységét.

Ezért ma nemcsak egy iskola száz évét ünnepeljük, hanem azokat az embereket is, akik hittek abban, hogy az oktatás, a kultúra és a közösségépítés hidat tud teremteni nemzetek között.

Kívánom, hogy a Julianna Elemi Iskola emléke és öröksége még sok nemzedéken keresztül éljen tovább, és szolgáljon példaként arra, hogy a magyar és a holland nép közötti történelmi kapcsolatokat érdemes ápolni, megőrizni és tovább építeni.

A Hollandiai Magyar Szövetség vezetősége nevében tisztelettel köszöntöm a megemlékező szimpózium valamennyi résztvevőjét, és köszönetet mondok a zwollei református egyházközségnek azért, hogy ezt a fontos történelmi évfordulót méltó módon őrzi és eleveníti fel.

Isten áldja a magyar–holland barátságot,

Isten áldja közösségeinket és adjon erőt ahhoz, hogy mindazt, amit elődjeink ránk bíztak, méltón továbbadhassuk a következő nemzedékeknek!

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

1. 13. Árpád Szilágyi, voorzitter van de Hongaarse Federatie in Nederland, scriba van de Hongaarse Gereformeerde Kerkgemeente in Zwolle

Geachte dames en heren,
Beste Hongaarse en Nederlandse vrienden en supporters!
Geachte herdenkende gemeenschap!

Het is voor mij een grote eer om u namens de Hongaarse Federatie in Nederland te mogen verwelkomen op het herdenkingssymposium, dat ter gelegenheid van het 100-jarig jubileum van de oprichting van de Juliana Fasori-basisschool in Boedapest wordt gehouden.

Het honderdjarig jubileum van een school is altijd meer dan alleen maar een jubileum. In de loop van een eeuw blijven niet alleen muren en klaslokalen bestaan, maar ook herinneringen, menselijke lotgevallen, voorbeelden van leraren en waarden die van generatie op generatie worden doorgegeven.

De geschiedenis van de Juliana-basisschool is een bijzonder mooi voorbeeld van hoe twee landen, twee culturen en twee christelijke gemeenschappen elkaar kunnen ontmoeten.

De geschiedenis van de oprichting van de school is nauw verbonden met de Nederlandse koninklijke familie, in de eerste plaats met wijlen koningin Juliana, de grootmoeder van de huidige Nederlandse koning, Willem Alexander. Haar naam en nagedachtenis maken dus niet alleen deel uit van de Nederlandse geschiedenis, maar vormen ook een belangrijk hoofdstuk in de geschiedenis van het Hongaarse onderwijs en de Hongaars-Nederlandse betrekkingen.

Het is van bijzonder groot belang dat we dit eeuwfeest juist vieren in het kader van een herdenkingssymposium van een gereformeerde gemeenschap, namelijk de gereformeerde kerkgemeente van Zwolle.

Een belangrijk erfgoed van het gereformeerde geloof is kennis, de moedertaal, de gemeenschap en de verantwoordelijkheid tegenover de volgende generaties. Dit zijn de waarden die, ook na honderd jaar, de geschiedenis van de Juliana-school nog steeds verbinden met het leven van de Nederlandse en Hongaarse gemeenschappen.

Voor de Hongaarse Federatie in Nederland is elk initiatief, dat de waarden van de Hongaarse cultuur, de Hongaarse taal en het historisch geheugen in stand houdt en doorgeeft, van bijzonder belang. Een gemeenschap kan immers alleen levend blijven als

zij haar verleden kent, degenen die haar zijn voorgegaan waardeert en iets heeft om door te geven aan de volgende generaties.

De honderdjarige geschiedenis van de Juliana-basisschool herinnert ons hieraan.

Tegelijkertijd herinnert zij ons eraan dat de Hongaars-Nederlandse vriendschap niet alleen bestaat uit diplomatieke betrekkingen. De banden tussen mensen, kerken, scholen, gezinnen en maatschappelijke gemeenschappen geven deze vriendschap haar ware diepgang.

Daarom vieren we vandaag niet alleen het honderdjarig bestaan van een school, maar ook de mensen die erin geloofden, dat onderwijs, cultuur en gemeenschapsvorming een brug kunnen slaan tussen naties.

Ik hoop dat de herinnering aan en de nalatenschap van de Juliana-basisschool nog vele generaties lang voortleven en als voorbeeld dienen dat het de moeite waard is om de historische banden tussen het Hongaarse en het Nederlandse volk te koesteren, te behouden en verder uit te bouwen.

Namens het bestuur van de Hongaarse Federatie in Nederland heet ik alle deelnemers aan het herdenkingssymposium van harte welkom en dank ik de gereformeerde kerkgemeente van Zwolle voor het op waardige wijze in ere houden en tot leven brengen van deze belangrijke historische verjaardag.

Moge God de Hongaars-Nederlandse vriendschap zegenen, Moge God onze gemeenschappen zegenen en ons de kracht geven om alles wat onze voorouders ons hebben toevertrouwd, op waardige wijze door te geven aan de volgende generaties!

Ik dank u voor uw aandacht.

1. 14. Karvansky Mónika, a Nyugat-Európai Magyar Protestáns Gyülekezet Szövetségének elnöke

Nyugat-Európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége
Federation of Hungarian Protestant Congregations in Western Europe
Bund Ungarischer Protestantischer Kirchengemeinden in Westeuropa

EMLÉKKONFERENCIA – 100 éves a Julianna iskola
Zwolle, Hollandia - 2026. szeptember 13.

ELNÖKI KÖSZÖNTŐ

Tisztelt emlékezők! Kedves Testvérek az Úr Jézus Krisztusban!

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm a Nyugat-Európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége nevében az előadókat, a szolgálattevőket, a konferencia szervezőit és minden kedves résztvevőt ezen a különleges emlékkonferencián.

Száz esztendő távlatából különös hálával tekintünk arra a holland segítségre és szolidaritásra, amely az első világháborút követő nehéz években magyar gyermekek sokaságának nyújtott reményt, otthont és gondoskodást, és amelynek egyik maradandó gyümölcse a budapesti Julianna iskola lett.

A történelem lapjain sokszor a politikai és gazdasági események kapják a főszerepet, ám ez a száz évvel ezelőtti holland–magyar összefogás arra emlékeztet bennünket, hogy népek és nemzetek között a legmélyebb kapcsolat gyakran az emberi irgalmasság, a hitből fakadó szolgálat és a gyermekek iránti felelősségvállalás által születik.

Holland testvéreink száz évvel ezelőtt nem csupán segítséget küldtek Magyarországra: reményt adtak, gyermekeket fogadtak be, családok ajtaját nyitották meg, és olyan örökséget hagytak ránk, amely ma is összeköt bennünket.

Mert az iskola mindig a jövő reménységét hordozza magában: a gyermekek oktatása és nevelése, az értékek átadása határozza meg, hogy mit építünk a jövőre nézve.

Ezért a Julianna iskola századik évfordulója nem csupán egy intézmény jubileuma, hanem annak a hitből fakadó felismerésnek az ünnepe is, hogy a gyermekekért végzett szolgálat valójában a jövőért végzett szolgálat.

A Nyugat-Európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége számára különösen fontos ez az örökség, hiszen Szövetségünk egyik küldetése éppen az, hogy a különböző országokban élő magyar protestáns közösségeket egymással és európai környezetükkel összekapcsolja, a hitben kapott értékeket megőrizze és azokat a következő nemzedékeknek továbbadja.

A hollandiai magyar gyülekezetek ennek a közös szolgálatnak megbecsült taggyülekezetei, és örömmel tekintünk arra, hogy e százéves történelmi örökség ma is élő kapcsolatot teremthet magyarok és hollandok között.

Adja Isten, hogy a Julianna iskola öröksége ma is arra indítson bennünket, hogy ne csupán emlékezzünk azokra, akik egykor segítő kezet nyújtottak, hanem magunk is olyan kezekké váljunk, amelyek felemelnek, befogadnak és utat mutatnak a következő nemzedéknek.

Legyen ez a konferencia ezért egyszerre hálaadás a múltért, a jelenben megélt barátság megerősítése, a közös bizalommal, felelőséggel és hittel végzett építkezés a jövő nemzedéke számára.

A Nyugat-Európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége nevében kívánok mindannyiuknak áldott, tartalmas és lélekben gazdag együttlétet, és Isten áldását kérem a konferencia minden résztvevőjére.

Testvéri köszöntéssel és szeretetteljes üdvözlettel,

dr. Karvansky Mónika, református lelkipásztor

NYEMPGYSZ elnök

1. 15. Péter Csaba, Nyugat európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat Világi elnöke

Tisztelt ünneplő közösség!
Kedves Testvéreim a Krisztus Jézusban!

Nagyon megható látni, hogy a holland testvérek mennyire szívükön viselik a magyarországi gyermekek sorsát. Szeretetüket láthattuk az I. Világháború után is, amikor több ezer magyar gyermek kapott lehetőséget arra, hogy holland befogadó családoknál kapjanak elhelyezést hosszabb rövidebb-időre, ahol kaptak élelmet, ruhát, oktatást és szeretetet. De a holland testvérek nem csak ezzel segítették a magyar gyermekeket, hanem Magyarországon iskolát hoztak létre, ahol a gyermekek tanulhattak és volt lehetőségük hallani az evangéliumról is.

Személyesen is érintett vagyok most a Julianna Iskola 100. évfordulóján, hiszen édesapaként is végtelen hála van bennem, hiszen két lányom is a Julianna Általános Iskola tanulói voltak. Öröm volt látni, hogy gyarapodott a tudásuk napról-napra, és megtanulták az iskolában a református énekeket, amiket otthon is hallhattunk tőlük. Az iskolában nemcsak oktatást kaptak, hanem a református szellemben való nevelés alapjait is elsajátíthatták. Megtapasztalták a szeretetet a pedagógusok részéről, és tapasztalták a kegyelmet is, amikor arra volt szükségük. Nagyapaként is hálás vagyok, hiszen nagyobb unokám a Csipkebokor Óvodába jár, ahol keresztyén hitben nevelik őt is, olyan pedagógusok, akik hitben testvéreink.

Jó megállni, ünnepelni és hálát adni. 100 évvel ezelőtt született szeretetből egy elhatározás és egy iskola, amire több ezer gyermek és család gondolhat hálával. Bátorítás ez mindannyiunknak, arra nézve, hogy bátran álmodjunk és dolgozzunk a külföldön élő és az anyaországban élő gyermekekért, és azért, hogy mindenkihez eljusson Krisztus szeretete.

Testvéri köszöntéssel!

Péter Csaba
Nyugat európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat Világi elnöke
Dél-Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetségének Egyházi Képviselője

Växjö (Svédország), 2026.szeptember 10.

1. 16. Csaba Péter, Wereldlijk voorzitter van de West-Europese Hongaarse Reformatorische Pastoraaldienst

Lieve broeders en zusters in Christus Jezus!
Geachte feestvierende gemeenschap!

Het is zeer ontroerend om te zien hoezeer de Nederlandse broeders en zusters het lot van de Hongaarse kinderen ter harte nemen. We zagen hun liefde ook na de Eerste Wereldoorlog, toen duizenden Hongaarse kinderen de kans kregen om voor kortere of langere tijd bij Nederlandse gastgezinnen te verblijven, waar ze voedsel, kleding, onderwijs en liefde kregen. Maar de Nederlandse broeders en zusters hielpen de Hongaarse kinderen niet alleen op deze manier, ze richtten ook een school op in Hongarije, waar de kinderen konden leren en de kans kregen om het evangelie te horen.

Ik ben nu persoonlijk betrokken bij het 100-jarig jubileum van de Juliana-school, want als vader ben ik oneindig dankbaar, aangezien mijn twee dochters ook leerlingen waren van de Juliana-basisschool. Het was een genot om te zien hoe hun kennis met de dag groeide en hoe ze op school de gereformeerde liederen leerden, die we thuis ook van hen konden horen. Op school kregen ze niet alleen onderwijs, maar konden ze ook de basis van een opvoeding in de gereformeerde geest onder de knie krijgen. Ze ervoeren de liefde van de leerkrachten en ervoeren ook genade wanneer ze die nodig hadden. Ook als grootvader ben ik dankbaar, want mijn oudste kleinkind gaat naar de “Csipkebokor”-kleuterschool, waar hij of zij ook in het christelijk geloof wordt opgevoed door leerkrachten die onze geloofsbroeders en -zusters zijn.

Het is goed om even stil te staan, te vieren en dank te betuigen. Honderd jaar geleden ontstond uit liefde een besluit een school, waar duizenden kinderen en gezinnen met dankbaarheid aan terugdenken. Dit is een aanmoediging voor ons allemaal om moedig te dromen en te werken voor de kinderen die in het buitenland en in het moederland wonen, en om ervoor te zorgen dat de liefde van Christus iedereen bereikt.

Met broederlijke groeten!

Csaba Péter

Wereldlijk voorzitter van de West-Europese Hongaarse Reformatorische Pastoraaldienst

Kerkelijk vertegenwoordiger van de Vereniging van Hongaarse Protestantse Gemeenten in Zuid-Zweden

Växjö (Zweden) 10 september 2026

2. Előadások, tanulmányok

2. 1. Baron G.W.de Vos van Steenwijk: Julianna School

De weg naar de protestantse Fasori Julianna School in Boedapest is een lange. Ook voor mij. Ik moet dan terug naar de jaren van de communistische dictatuur in Hongarije toen ik in de jaren ’80 van de vorige eeuw daar diende als Harer Majesteits ambassadeur. In die tijd waren de touwtjes in de zogeheten volksrepubliek niet meer zo strak gespannen en was voor iemand uit het westen het contact met de bevolking alleszins mogelijk. Het hielp natuurlijk dat ik dank zij mijn stiefvader vanaf heel jong ‘magyar ajkú’ was en dat dit bij geruchte heel snel de ronde had gedaan.

Of dit Fónod Sándor, een oud-leerling van de Julianna School, heeft aangemoedigd mij te benaderen weet ik niet. Misschien was het alleen de oude relatie van de school met Nederland die hem ertoe gebracht heeft om zich tot mij te wenden voor hulp om de oud-leerlingen van de school weer

bijeen te brengen. Vergeet niet, het was een tijd dat er geen enkel uitzicht bestond dat de Sovjet-Unie binnen afzienbare tijd in Oost Europa het veld zou ruimen en dat privé-initiatief weer vrije baan zou krijgen.

Dus stond mijnheer Fónod op een gegeven ogenblik voor de deur van de Nederlandse residentie op de Istenhegy in Boeda en ontwikkelde zich heel snel een amicale en productieve verhouding. Dat was niet alleen vanwege de Nederlandse banden van de school en het enthousiasme van de oud-leerlingen, maar wat mij betrof ook vanwege een prachtige mogelijkheid om de wortels van de school goed zichtbaar te maken. Om duidelijk een lijn naar het democratisch Westen te leggen. Ik kon er natuurlijk op rekenen dat dit niet onopgemerkt zou blijven. Noch bij de regering, noch bij het centraal comité van de communistische partij in het Fehér Ház.

De oud-leerlingen die zich weer verzamelden vervulden een mooie rol toen de Koningin in oktober 1986 een officieel bezoek aan de volksrepubliek bracht. De landsvrouwe had mij namelijk gevraagd of het niet mogelijk zou zijn om buiten het officiële programma om contact te krijgen met van het regiem afwijkende persoonlijkheden. Niet met de gerenommeerde dissidenten uit die tijd, want dat zou tegenover de gastheren niet netjes geweest zijn, maar met een mildere versie opponenten. Nou dat kon. Ik organiseerde in de residentie waar mijn vrouw en ik woonden en waar ook het koninklijk paar zijn intrek had genomen, een ontvangst voor de oud-leerlingen. Dit gebeurde samen met Hongaarse kennissen en vrienden van wie ik wist dat zij openhartig hun kritische mening zouden geven.

Het was een groot succes en kreeg, nota bene, jaren later ook nog een pikant detail. Onder mijn lokale relaties bevond zich namelijk op de bewuste receptie ook József Antall die vanwege zijn jarenlang kritisch gedrag door het regiem was weggemoffeld als directeur van het Semmelweis medisch historisch museum. Hij werd natuurlijk zoals de anderen voorgesteld aan de Koningin en Prins Claus en kon met hun uitgebreid van gedachten wisselen. En wat wilde nu het toeval? Niets anders dan dat hij, na de historische regiem wisseling, als eerste minister-president van het vrije en democratische Hongarije tijdens een officieel bezoek aan Nederland bij de Koningin zijn opwachting kon maken als een

oude bekende. U begrijpt dat dit denderend toeval, in de hand gewerkt door de oud-leerlingen, mij veel goed gedaan heeft.

De school, bestaat weer. Na in 1949 door de communisten opgeheven te zijn is de Julianna School met het onderwijs in september 1992 weer begonnen. En nu viert zij haar honderd jarig bestaan samen met haar protestantse geloofsgenoten in Nederland en herdenkt zij dat zij honderd jaar geleden, op 13 september 1926, in het bijzijn van oud-minister-president Henrik Colijn het levenslicht had gezien. De lange weg die sindsdien in stellig godsvertrouwen werd afgelegd en in moeilijke tijden door oud-leerlingen bewaard is gebleven, krijgt vandaag de dag met een hoopvolle blik op de toekomst zijn voortzetting in de generaties die volgen.

2. 2. Báró G.W. de Vos van Steenwijk: Julianna Iskola

Hosszú az út a budapesti protestáns Fasori Julianna Iskolához. Számomra is. Vissza kell térnem a magyarországi kommunista diktatúra éveire, amikor a múlt század 80-as éveiben ott szolgáltam Őfelsége nagyköveteként. Abban az időben az úgynevezett népköztársaságban már nem voltak olyan szigorúak a korlátozások, és egy nyugati ember számára minden szempontból lehetséges volt a kapcsolatfelvétel a lakossággal. Természetesen sokat segített, hogy mostohaapámnak köszönhetően már egészen kicsi koromtól kezdve „magyar ajkú” voltam, és ez a hír nagyon gyorsan elterjedt.

Nem tudom, vajon ez ösztönözte-e Fónod Sándort, a Julianna Iskola egykori tanulóját, hogy felkeressen. Talán csupán az iskola régi kapcsolata Hollandiával késztette arra, hogy hozzám forduljon segítségért, hogy újra összehozza az iskola egykori tanulóit. Ne feledjük: olyan idők voltak azok, amikor semmi nem utalt arra, hogy a Szovjetunió a közeljövőben visszavonulna Kelet-Európából, és hogy a magánkezdeményezések ismét szabad teret kapnának.

Így történt, hogy Fónod úr egy bizonyos pillanatban a budai Istenhegyen található holland rezidencia ajtaja előtt állt, és nagyon gyorsan baráti és gyümölcsöző kapcsolat alakult ki közöttünk. Ez nem csupán az iskola holland kapcsolataival és a volt diákok lelkesedésével volt köszönhető, hanem ami engem illet, egy csodálatos lehetőségnek is, hogy az iskola gyökereit jól láthatóvá tegyem. Hogy egyértelműen kapcsolatot teremtsünk a demokratikus Nyugattal. Természetesen számíthattam arra, hogy ez nem marad észrevétlen. Sem a kormány, sem a Fehér Házban működő kommunista párt központi bizottsága részéről.

Az újra összegyűlt volt diákok szép szerepet játszottak, amikor a királynő 1986 októberében hivatalos látogatást tett a Népköztársaságban. A királyné ugyanis megkérdezte tőlem, nem lenne-e lehetséges a hivatalos programon kívül kapcsolatba lépni a rezsimtől eltérő nézeteket valló személyiségekkel. Nem az akkori neves disszidensekkel, mert az a házigazdákkal szemben nem lett volna illendő, hanem

enyhébb ellenzékiekkel. Nos, ez lehetséges volt. A rezidencián, ahol a feleségemmel laktunk, és ahova a királyi pár is beköltözött, fogadást szerveztem a volt diákok számára. Ezt magyar ismerősökkel és barátokkal közösen rendeztük meg, akikről tudtam, hogy nyíltan fogják kifejezni kritikus véleményüket.

Hatalmas siker volt, és – ami még érdekesebb – évekkel később egy pikáns részlet is kiderült róla. A helyi ismerőseim között ugyanis az említett fogadáson ott volt Antall József is, akit a rezsim – hosszú évekig tartó kritikus magatartása miatt – eltávolított a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum igazgatói posztjáról. Természetesen őt is, akárcsak a többieket, bemutatták a királynőnek és Claus hercegnek, és hosszasan eszmecserét folytathatott velük. És mi volt a véletlen? Semmi más, mint hogy a történelmi rendszerváltás után, a szabad és demokratikus Magyarország első miniszterelnökeként, egy hivatalos hollandiai látogatás során régi ismerősként jelent meg a királynő előtt. Megérthetik, hogy ez a hatalmas véletlen, amelyet a volt diákok segítettek elő, nagyon jót tett nekem.

Az iskola újra létezik. Miután 1949-ben a kommunisták bezárták, a Julianna Iskola 1992 szeptemberében újra megkezdte az oktatást. Most pedig a hollandiai protestáns hittestvérekkel együtt ünnepli százéves fennállását, és megemlékezik arról, hogy száz évvel ezelőtt, 1926. szeptember 13-án Henrik Colijn volt miniszterelnök jelenlétében látott napvilágot. Az az hosszú út, amelyet azóta szilárd istenhitben tettek meg, és amelyet nehéz időkben is a volt diákok őriztek meg, ma a jövőbe vetett reményteljes tekintettel folytatódik a következő generációkban.

2. 3. Dr. Maarten Aalders: 100 jaar Julianaschool Boedapest

Dr. Maarten Aalders: 100 jaar Julianaschool Boedapest

Het was 100 jaar geleden, aldus de Nederlandse krant *De Standaard*, een blijde dag voor de protestanten in Budapest. Die dag vond namelijk de officiële opening plaats van de ‘eerste christelijke school in Budapest’, de Julianaschool, in de tuin van de Gereformeerde Kerk aan de koningin Wilhelminalaan. Een plan van Katalin Kuyper, de jongste dochter van voormalig premier en minister van Staat Abraham Kuyper.[1]

[1] Eerder schreef ik over de Julianaschool in Maarten J. Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten gedurende het interbellum* (Amersfoort 2021), ook vertaald in het Hongaars. Ik beperkte me daar tot enkele hoofdlijnen, hetgeen aan die

Verscheidene autoriteiten en vele ouders hadden zich verzameld. Uit Nederland waren onder meer de oud-minister Hendrikus Colijn, de weduwe van de theoloog Herman Bavinck en natuurlijk Katalin Kuyper zelf overgekomen. J. Clinge Fledderus was er, de Nederlandse consul-generaal in Budapest, A. van de Sande Bakhuyzen, de zaakgelastigde aldaar. En ook van Hongaarse zijde was er hooggeplaatste belangstelling: Kuno graaf Klebelsberg, minister van Godsdienst en Onderwijs, vergezeld van ettelijke ambtenaren van hetzelfde ministerie. Er waren allerlei mensen uit kerk en theologie. Er werd gebeden, gezongen, en natuurlijk waren er, heel Hongaars, allerlei toespraken, heel veel toespraken.[2] De plechtigheid begon om 11.00 uur en eindigde om 14.00 met een feestmaaltijd.

Zoals gezegd was het initiatief voor deze school genomen door Katalin Kuyper.[3] Eerder al was zij nauw betrokken geweest bij een actie voor voedselbanken in Budapest. Toen de Nederlandse steun voor deze actie i.v.m. een goede oogst in Hongarije in 1923 werd beëindigd, rees bij haar het plan voor de stichting van een christelijke school. Want, zo had ze geconstateerd, 'Budapest kent geen enkele christelijke school'.[4] Het plan was haar ongetwijfeld ingefluisterd door Jenő Sebestyén, maar het was bisschop Ravasz die expliciet gevraagd had om een christelijke school, zo bracht F.W. Grosheide naar buiten.[5] Een blijvende instelling, 'ter herinnering aan de vriendschap tusschen beide volken'. Toen dit op 24 april 1924 gepubliceerd werd, werd er al druk gewerkt aan de oprichting van een comité, zowel in Nederland als in Hongarije.[6] Nu, op 13 september 1926, tweeënhalf jaar later, was het zover. De school kon van start gaan.

---

schets een voorlopig karakter geeft. Dat geldt ook de opmerkingen die ik hier heb samengebracht. Nodig is een breed (Nederlands en Hongaars) onderzoek naar geschiedenis van de Julianaschool.

[2] De gang van zaken wordt vooral uitvoerig beschreven in *De Standaard*, 14 en 17 september 1926, *De Nederlander,* 18 september en *De Amsterdammer*, 18 september 1926. Andere kranten waren veelal iets beknopter in hun weergave. Zie ook de *Hongaarsche Heraut.* Over de Julianaschool zie Sándor Fónod, *Julianna református iskola története 1926- tól 1992-ig* (Budapest 1994); Magdolna Rébay, 'A Julianna Református Elemi (Általános) Iskola (1926-1948, 1992 –)', in: László Kósa, *Református̋ok Budapesten* (Budapest 2006) i-ii, aldaar ii 873-894

[3] Over Katalin Kuyper zie Maarten J. Aalders, 'Hongaars eerbetoon voor de jongste dochter van A. Kuyper. Op zoek naar een verloren borstbeeld', *Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* xl (2017) 57-67

[4] Zie C.M.E. Kuyper, 'Amerikaansch-Hollandsch Comité voor noodlijdende Hongaarsche kinderen in Hongarije', *De Standaard*, 27 juli 1923. Zie Rébay, 'A Julianna Református Elemi (Általános) Iskola (1926-1948, 1992 –)', in: László Kósa, *Református̋ok Budapesten* (Budapest 2006) ii 874-878.

Zie echter de *Hongaarsche Heraut*, oktober 1926, met een mededeling over de school van de Schotse zending, ook een christelijke lagere school. Maar die school was gericht op evangelisatie en viel onder het gezag van de Schotten. Daarom wilde Sebestyén hem niet meetellen.

[5] In een brief aan C.M.E. Kuyper, die deze doorstuurde naar Grosheide. Zie Grosheide, 'Een christelijke school te Budapest', *De Heraut*, 20 april 2024. Zie ook *De Standaard*, 6 juni 1924. In zijn archief heb ik die brief niet gevonden.

[6] In Nederland zaten in het bestuur F.W. Grosheide (VU), T. Hoekstra (Kampen), A.J. Drewes (pedagoog), L.D. Poot, J.L. Pierson, G. van der Valk, C.M.E. Kuyper en C. de Neef (penningmeester). Het comité van aanbeveling bestond uit de politici H. Colijn en J.Th. de Visscher en A.F. Idenburg. Er was ook een ondersteunend comité.

Ik wil me vandaag niet voegen in het koor van de lovende protestantse pers, maar vooral kijken naar het grotere kader van deze actie.

I. Neocalvinisme

De actie voor de Julianaschool past in het totaal van de Nederlandse acties ten behoeve van het noodlijdende Hongarije na WO I, maar droeg wel een eigen kleur. De belangstelling voor Hongarije kwam in het najaar van 1919 op gang door de spreekbeurten van Géza Antal en de fincanciële hulpactie van Jan Clinge Fledderus, in samenwerking met het Rode Kruis, waarmee onder meer medische hulpgoederen naar Budapest werden getransporteerd. Daarna volgden er nog een reeks andere acties. Ik telde er rond de 20, waarvan de meesten een kerkelijk tintje hadden. En daarvan hadden er 12 of 13 een neocalvinistische kleur.[7]

Hierbij moet zeker gedacht worden aan de invloed van de Budapester hoogleraar theologie Jenő Sebestyén. Als student in Utrecht (1907-1910) was hij onder de indruk geraakt van leven en werk van Abraham Kuyper en zijn invloed op de Nederlandse samenleving. Reeds voor de Eerste Wereldoorlog vertaalde hij met enkele vrienden Kuypers meest beroemde boek, *Het Calvinisme. Zes Stone-lezingen* (Amsterdam 1899). Kort samengevat komt het erop neer dat Kuyper het calvinisme niet tot zijn kerkelijke of theologische betekenis wilde beperken, maar de invloed daarvan wilde zien op alle terreinen des levens. Vandaar dat we spreken over *neocalvinisme*, dat bij Kuypers volgelingen leidde tot het soms zo gewraakte activisme.[8] Tegenwoordig noemen we dat een *worldview.* Beroemd is het volgende citaat van Kuyper, uitgesproken bij de opening van de Vrije Universiteit in 1880:

> "Och, geen enkel stuk van onze denkwereld is hermetisch te scheiden van de andere deelen; en geen duimbreed is er op heel 't erf van ons menschelijk leven, waarvan de Christus, die áller Souverein is, niet roept: 'Mijn!" [9]

De hele Hongaarse samenleving onder beslag van het neocalvinistisch denken. Dat was het ideaal dat Sebestyén voor ogen stond toen hij na zijn studie in Utrecht terugkeerde naar Hongarije.[10] Direct na de oorlog mengde hij zich in de Hongaarse discussie over de vraag hoe

---

In Hongarije ging het in ieder geval om J. Sebestyén, I. Szabó, Ik neem aan dat dit comité werd opgeheven toen de school daadwerkelijk van start ging en viel onder de taken van de kerkenraad.

[7] Wellicht zijn het er 21 of 22, omdat ook van katholieke zijde meer gedaan is dan 'alleen maar' kindertreinen verzorgen.

[8] Zie Johan Snel, 'Wat was neocalvinisme eigenlijk volgens Kuyper zelf?', *Kontekstueel. Tijdschrift voor gereformeerd belijden nu* 39 (2025) nr 6, 7-11. Zie ook idem, *De zeven levens van Abraham Kuyper* (Amsterdam 2020).

[9] A. Kuyper, *Souvereiniteit in eigen kring* (Amsterdam 1880) 35.

[10] Behalve Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten*, 94-98 zie men Tibor Bérczes, 'A magyar Kuyper. Sebestyén Jenő tevékenysége a holland–magyar református kapcsolatok építésében (1910–1920-as évek)', *Confessio* (1987) nr. 4, 3-11.

het nu verder moest met het verminkte Hongarije. Hij richtte een vereniging voor politieke bezinning op, droeg bij aan allerlei praktische hulpacties én hij probeerde de Hongaarse Gereformeerde Kerk van binnenuit te hervormen. Zo wilde een bijdrage te leveren aan het herstel van Hongarije. In dat kader moet ook de oprichting van de Julianaschool worden gezien: de hele Hongaarse samenleving onder invloed van het neocalvinisme.

Sebestyen bekommerde zich daarbij niet alleen om het materiële welzijn van de Hongaren, maar had ook en misschien wel vooral oog voor de geestelijke zijde van hun welzijn. Hij organiseerde onder meer januari-conferenties voor de volwassenen, startte een kerkelijk blad, en had aandacht voor de geestelijke vorming van de Hongaarse jongeren. Wat dat betreft noem ik hier zijn inzet voor een theologisch studiefonds om studenten naar Kampen en Amsterdam te kunnen sturen zijn zorg om de vertaling van theologische lectuur in het Hongaars, zijn betrokkenheid bij de gaarkeukens voor kinderen in Budapest gedurende de jaren 1920-1923 en zijn zorg voor het gereformeerde jeugdwerk. In dat kader valt ook zijn bemoeienis met de Julianaschool. De betekenis van de christelijke school had hij in Nederland leren kennen en waarderen, en dat wilde hij ook voor Hongarije.[11] Van de wieg tot het graf: Sebestyén wilde niet alleen op alle terreinen des levens het christelijk geloof tastbaar maken, maar ook in alle leeftijdsgroepen. Want uiteindelijk ging het hem erom dat het neocalvinisme, net als in Nederland, in Hongarije een politieke factor van betekenis zou worden en vandaaruit een vormende invloed zou hebben op de Hongaarse samenleving.

Het wekt daarom geen verwondering dat Sebestyén AR-politicus Hendrikus Colijn – met wie hij al regelmatig correspondeerde – over had weten te halen ter gelegenheid van de opening van deze school naar Budapest te komen en bij die gelegenheid *ook* te spreken over de invloed van het calvinisme op de politiek. ‘Een tweede, zo mogelijk nog belangrijker missie’.[12] In dat kader spoorde Colijn zijn Hongaarse geestverwanten aan op te komen voor hun calvinistische idealen. Een paar dagen later zou Colijn dezelfde toespraak ook in Debrecen houden. Het was een hoogtepunt voor Sebestyén en zijn vrienden, maar ook een keerpunt, althans, volgens Tibor Bérczes in zijn uitstekende artikel uit 2006. Daarna verliep de belangstelling voor dit politieke ideaal van Sebestyén. Overigens, niet alleen voor zijn politieke idealen. Ook een aantal hulpacties werd beëindigd, waarvan de kindertreinen de meest bekende zijn. De Julianaschool werd geopend toen het hoogtepunt van de relatie Nederland-Hongarije voorbij was. Maar hier en daar bleef de liefde voor Hongarije bestaan.

[11] Zie Grosheide, ‘De christelijke school in Budapest’, *De Heraut*, 26 oktober 1924.
[12] Algemeen Handelsblad, ‘De heer Colijn te Boedapest’, 18 september 1926.

Ik denk aan het gereformeerd studiefonds en aan de steun voor het gereformeerde jeugdwerk vanuit Nederland. Ook de school bleef bestaan. En die is er nog steeds of beter, hij is er weer, een herinnering aan de verbondenheid tussen Nederlandse en Hongaarse protestanten. Dat vieren we vandaag.

Maar voordat de school geopend kon worden, waren er nog twee heikele onderwerpen die opgelost moesten worden. De plaats van de school, en de financiering van de school

I. De plaats van de school

Het plan was dat er aan het *Kálvin tér* een aantal gebouwen gerealiseerd zouden worden die met het calvinistische leven te maken hadden, een zogenaamd Calvineum, een centrum van calvinistisch leven.[13] 'En daarvan zal onze school deel uitmaken!', schreef Katalin Kuyper trots. Daarmee zou de school op een schitterende locatie gehuisvest worden, centraal gelegen in Pest, vlak bij de eerste protestantse kerk die daar in de jaren 1816-1830 gebouwd had mogen worden. Maar dit was toekomstmuziek. Politiek lagen deze plannen gevoelig, en het was niet het enige plan voor het Kálvin tér. Dat wist Katalin toen ze dit alles schreef ook al, het kon nog wel even duren voordat het zover was.[14] Daarom was ze blij met het aanbod van ds. Imre Szabó om *voorlopig* gebruik te maken van een bestaand gebouw op het terrein van de Fasori-kerk.

Het was daarover dat in de kring van de Hongaarse betrokkenen een conflict ontstond. Sebestyén was er niet gelukkig mee. Daarmee zou de kerkenraad van de Fasori kerk aan de Varosligeti fasor ook de bestuurlijke macht over de school in handen krijgen, want anders dan in Nederland kende de Hongaarse wet geen mogelijkheid vanuit een vereniging of stichting een school te beginnen. Christelijk onderwijs was mogelijk, maar altijd vanuit een kerkenraad, en daardoor bekostigd. Sebestyén heeft nog een poging gedaan bij de voorzitter van het Nederlandse comité gehoor te vinden voor zijn bezwaren. Szabó was zijns inziens niet gereformeerd genoeg. Hij had, aldus Sebestyén, tot nog toe alleen maar spottend over de Gereformeerde Beweging als 'Kuyperianizmus' gesproken, en kende meer verwantschap met J.A. Cramer dan met A. Kuyper. Wel begreep Sebestyén dat er weinig andere mogelijkheden waren.[15]

---

[13] C.M.E. Kuyper, 'De eerste christelijke school te Budapest', *Hongaarsche Heraut* 4 (1926) no 8 = mei. Haar bijdrage heeft als onderschrift Budapest, 11 mei 1926.

[14] Voor de correspondentie van Ravasz met Grosheide zie men HDC, Archief no 111 (Grosheide), inventaris no 142. I.h.b. de brieven van Ravasz aan Grosheide d.d. 12 maart 1928 en 10 december 1929.

[15] In een brief aan Grosheide van 3 mei 1926, Archief Grosheide, inv.no. 147. J.A. Cramer was een hervormd theoloog die nauw betrokken was wij de Wereldbond voor Vriendschap door de Kerken en in die hoedanigheid veel voor de Hongaren had

Hiermee komt een sluimerend probleem aan de orde: de verhouding tussen Sebestyén en zijn iets minder neocalvinistisch georiënteerde tijdgenoten. Sebestyén heeft geweldig veel werk verzet en ook veel betekend voor de relatie tussen Nederland en Hongarije. Maar hij heeft met zijn opstelling van meet af aan tevens veel weerstand opgeroepen. Maar hoe het nu precies zat tussen Sebestyén en zijn tijdgenoten heb ik als buitenstaander die geen Hongaars spreekt niet kunnen achterhalen.[16]

Wel durf ik te stellen dat het daarbij niet alleen om zijn ideeën ging, maar ook om zijn persoonlijkheid. Sebestyén was een man die veel conflicten heeft gekend. De Nederlanders die met hem samenwerkten, hebben dat van meet af aan geweten en zij hebben er bij Sebestyén op verplicht samen te werken met meer piëtistisch gezinde of minder neocalvinistisch georiënteerde collega's.[17] Het heeft even geholpen maar was op termijn tevergeefs. Hier, rond de Julianaschool, botste hij opnieuw met zijn collegae. Katalin Kuyper verwoordde het in een brief aan Grosheide aldus: 'prof. Sebestyén is een lastig zeeschip, en toch kunnen we niet zonder hem. Hij heeft hoogst eigenaardige ideeën.'[18] Om dit oordeel vervolgens te ondersteunen met een uitspraak van Ravasz: 'Als in een zaak niet alles precies gaat zoals Prof. Sebestyén wil, dan keert hij zich tegen de zaak of trekt zich geheel terug of wordt passief.'

Ik kom er in mijn conclusies nog op terug. Maar Sebestyén was een probleem.

II. De financiën

Een ander probleem betrof de financiën.
Van meet af aan was duidelijk dat het niet de bedoeling van Katalin Kuyper en haar medestanders is geweest heel de school te bouwen én te onderhouden. Wel wilde men vanuit Nederland een startkapitaal fourneren, bestemd voor de *bouw* van de school. Een en ander werd dan ook in de stichtingsakte vastgelegd, het ging om een gebouw, nieuw te bouwen of gebruikt.[19]

---

gedaan. Zie Maarten J. Aalders, 'Een eredoctoraat voor dr. J.A. Cramer', *Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* XLIX (2026) 4-23. Een uitgebreide versie verscheen in *Reformáta Szemle:* Jan Anthony Cramer tiszteletbeli professzorrá választása a Kolozsvári Teológiai Fakultáson. In: *Református Szemle,* 118 (2025/5-6), 520-554. (Vertaald door Sándor Téglásy).

[16] Bij de presentatie van de Hongaarse vertaling van mijn boek heb ik dat uitgesproken als een wens voor verder onderzoek.

[17] Zie Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten*, 274-275.

[18] HDC Archiefno 111 Grosheide, inventarisno 128, Van C.M.E. Kuyper aan F.W. Grosheide, 19 mei 1926.

[19] Zie: HDC, Archief F.W. Grosheide, coll.nr. 111, inv.nr. 377, *Vergaderstukken van het Comité etc*. Het gaat om een niet-gedateerde concept-acte van de 'Stichting tot steun der Christelijke Julianaschool te Budapest', gevestigd te 's-Gravenhage. Expliciet staat in artikel 2a vermeld dat het kapitaal van *ƒ*16.000,- bestemd was voor de stichtingskosten van het

Als eerste noem ik hier het feit dat deze actie in Nederland (en in Hongarije) behalve instemming ook veel weerstand heeft opgeroepen. Grosheide, die naast Katalin Kuyper de grote trekker van deze actie, had het gevoel dat de schoolactie niet die medewerking ontving die het verdiende.[20] Wat het hoogtepunt van de liefde voor Hongarije toen al voorbij? In stoffelijke nood wordt nu wel voorzien, stelde hij. Maar er is ook veel geestelijke nood. En daar wilde deze actie aan bijdragen door de stichting van een school mogelijk te maken. Ging het bij de gaarkeukens nog om hele praktische hulp, hier is de focus verschoven naar de geestelijke bijstand.

Een druppel op een gloeiende plaat, zo was een van de kritiekpunten. Wat maakt één christelijke school uit in een stad zo groot als Budapest? Maar nee, deze school zou een voorbeeld kunnen zijn, zodat anderen jaloers zou maken op het christelijk onderwijs. Precies dezelfde boodschap als op 13 september 1926 door Colijn zou worden uitgesproken.

Uit een ander punt van kritiek sprak een zekere verzadiging van de hulpacties voor Hongarije. Maar het was geenszins de bedoeling een 'nieuwe noodlijdende inrichting scheppen', zo reageerde Grosheide op deze opmerking.[21]

Kritisch was ook A.J. Drewes, een onderwijsman, die namens het comité in januari 1926 Budapest bezocht had. Ook hij had zijn aarzelingen, zo blijkt uit de verslagen van zijn reis die hij in *De Standaard* publiceerde.[22] Kern van Drewes' betoog was de noodzaak van een goed toegerust onderwijzerscorps, en dat was er in Hongarije nog niet. Wellicht daarom werden enkele maanden later enkele onderwijzeressen naar Nederland gestuurd om te kijken hoe het hier toeging. Drewes was ook sceptisch over de financiën, maar dan anders dan de bezwaarden in Nederland. Onder de kerkelijke bestuurders in Budapest vond hij nogal wat mensen die vooral goed waren in rekenen. Voor een nieuwe school voelden ze niet veel, wel voor een goed gevulde kerkelijke schatkist en voor weinig kerkelijke belasting. Hij had daarom Ravasz en Sebestyén aangesproken, mannen die het geestelijk welzijn op het oog hadden. Bij hen voelde hij meer behoefte aan een christelijke school dan bij anderen.

Ondanks deze positieve kwalificatie valt dit tweedelige artikel op door zijn negatieve strekking.

---

schoolgebouw. In artikel 2b staat vermeld dat, mocht de renteopbrengst het toelaten, ook bijgedragen zou kunnen worden om een eventueel exploitatietekort te helpen verminderen.

[20] Grosheide, 'De christelijke school te Boedapest', *De Heraut*, 26 oktober 1924.
[21] Grosheide, 'De christelijke school te Boedapest', *de Hongaarsche Heraut*, december 1924.
[22] A.J. Drewes, 'De Hollandsch-Hongaarsche christelijke school te Budapest', i-ii, *De Standaard*, 20 maart en 13 april 1926.

Kortom, de komst van een Calvineum was in 1926 reeds dubieus; de collecte in Nederland verliep moeizaam, het beoogde bedrag van 16.000 gulden werd niet bereikt, en er leefden bij onderwijsman A.J. Drewes grote vragen over de bekwaamheid van de Hongaarse professionals én over de motivatie van de kerkelijke bestuurders.

Dit project was gedoemd om te mislukken. Dat dit niet gebeurde, was te danken aan de Hongaarse overheid. Want in hetzelfde artikel waarin Katalin melding maakte van het *voorlopig* gebruik van het gebouw op het terrein van de Fasori kerk, meldde ze ook dat minister van godsdienst en onderwijs, Kunó Graf Klebelsberg, haar schriftelijk had toegezegd dat hij 80% van de personeelskosten zou willen fourneren. Dat betekende dat de overheid vier klassen mogelijk maakte. Overige kosten als onderhoud en verwarming van het gebouw waren voor rekening van de eigenaar, i.c. de kerk.[23] Toen dat bekend werd, kon de openingsdatum vastgesteld worden: 13 september 1926

Katalin Kuyper was juichend en sprak over de school die Holland aan Hongarije zou schenken. Een blijvend gedenkteken aan de liefde-arbeid die Holland aan het Hongaarse kind gegeven heeft. Maar toen de opening daar was, was er nog geen cent vanuit Nederland overgemaakt. Het gebouw was eigendom van de kerk, en de overheid betaalde de leerkrachten. Het zijn de Hongaren zelf geweest, die de start van de Julianaschool mogelijk hebben gemaakt. Geïnspireerd door het Nederlandse voorbeeld, zeker. Maar dat was al. Het is mij daarom een raadsel waarom *de Standaard* beweerde dat de school door Nederlanders aan Budapest was geschonken.

II Vervolg van de financiën

De Hongaren waren desondanks zeer blij met dit initiatief en lieten dat op Hongaarse wijze merken. Colijn kreeg door regent Horthy een hoge Hongaarse onderscheiding uitgereikt, en hem werd een dejeuner aangeboden door Horthy en diens echtgenote, samen met Van de Sande Bakhuyzen en Katalin Kuyper. Een reden wordt nergens vermeld, maar het is aannemelijk dat daarbij zeker ook de Nederlandse betrokkenheid bij het Hongaarse volk.

En binnen een jaar na opening van de school kreeg Katalin Kuyper een schilderij aangeboden. De krant vermeldt dat dit voor haar buitengewoon verdienstelijk werk voor het Hongaarse volk is, ‘speciaal voor het feit dat zij initiatief nam voor de oprichting van de eerste Christelijke School in Hongarije’. [24]

[23] Zie archief Grosheide, arch.nr 111, inventarisnummer
[24] Zie onder meer *De Standaard,* 30 maart 1927. Het schilderij was al in 1925 geschilderd door de Hongaarse portretschilder O. Glatz (1872-1958). Waarom het nu pas overhandigd werd, weet ik niet.

Waardering genoeg dus. Maar in de Nederlandse pers droogde de aandacht voor de Julianaschool na de opening van de school snel op, hoewel er in 1936 nog wel enige artikelen aan de verbouwing werden gewijd. Op school zelf werd de band met Nederland ook in standgehouden, al was het maar met de verjaardag van prinses Juliana, aan wie vaak een verjaardagstelegram werd gestuurd. Katalin Kuyper bleef haar school trouw bezoeken, en het gastenboek van de school getuigt ervan dat ook vele Nederlanders de school in hun hart hadden gesloten.

Al die jaren bleef het verhaal rondzingen dat de school met Nederlands geld gebouwd was, al wisten betrokkenen dat dit niet waar was. Ook wisten betrokkenen dat er nog (minstens) 12.000 gulden lag te wachten, maar het wordt nergens genoemd. Van Hongaarse zijde heeft men meer dan eens getracht dat geld los te peuteren, maar het stichtingsbestuur hield voet bij stuk: het was geoormerkt geld. Het 'gedoe' hierover heeft de verhoudingen geen goed gedaan. Wel heeft men nog een keer een bijdrage van 2000 gulden geschonken om nieuw schoolmeubilair aan te schaffen. De Nederlandse commissie heeft het geld zelfs enige tijd tegen een goede rente uitgeleend, maar toen in 1936 de school verbouwd moest worden, was het vermogen uitgegroeid tot 16.000 gulden. Nu kwam het geld los.

Maar wie met behulp van de briefwisseling van Katalin Kuyper, Grosheide, Sebestyén en Ravasz de puzzel probeert te completeren, kan niet anders dan concluderen dat de verhoudingen ondertussen toch wat verzuurd waren.[25] Zo schreef Katalin aan Grosheide in 1929: 'Hongaren zijn moeilijke mensen om afspraken mee te maken, maar van bisschop Ravasz moet ik getuigen dat hij een uitzondering is op de slechtste Hongaren. Hij houdt altijd woord.'[26] Heel concreet wijs ik op een grote botsing tussen Katalin Kuyper en Imre Szabó op de vergadering van het schoolbestuur van 6 oktober 1936 toen gesproken werd over de gedenkplaat die toen geplaatst moest worden.

Katalin was op die vergadering aanwezig. Gelukkig verstond ze zoveel Hongaars dat ze het gesprek volgen kon. Szabó wilde de bijdragen van staat, kerk en de Nederlanders expliciet vermelden, maar hanteerde daarbij voor de Nederlanders andere bedragen dan in werkelijkheid waren ontvangen: de stad schonk 15.000 pengő, de kerkelijke gemeente bracht

[25] Over de hoogte van de Nederlandse bijdrage ontstond een conflict tussen Szabó en C.M.E. Kuyper. Zie C.M.E. Kuyper aan Grosheide, HDC, Grosheide, inventarisnummer 128, K769- K774. Wat werkelijk werd overgemaakt, was veel meer dan Szabó gezegd wilde hebben. Uiteindelijk werd er op de gedenkplaat helemaal geen bedrag genoemd.
[26] Dit in verband met een afspraak die Ravasz niet kon nakomen. Zie HDC, Archief Grosheide (111), van C.M.E. Kuyper aan Grosheide, 3 september 1928 (?).

20.000 pengő op, en van Holland kwam 50.000 pengő.[27] Dat laatste bedrag is pertinent onjuist, want ook uit andere bronnen is bekend dat mede door een gunstige wisselkoers de 16.000 gulden 110.000 pengő had opgebracht. En Szabó wilde op de gedenkplaat vermelden: 'Holland heeft geholpen om de school te bouwen.'

Katalin Kuyper reageerde nijdig. Het bleek dat er minder geld was uitgegeven dan beschikbaar, mede omdat Szabó er volgens Kuyper bij de architect had aangedrongen zuinig aan te doen. Er bleef een bedrag over van 42.000 pengő.[28] Szabó, aldus Kuyper, had het volledige bedrag niet willen noemen omdat hij de eigen gemeente wilde dwingen tot offervaardigheid. Voor Katalin een doofpot. Na haar felle protest – Katalin dreigde zelfs het exacte bedrag, 110.000 pengő in haar toespraak bij de heropening te noemen – besloot de vergadering op voorstel van de zenuwachtige Szabó helemaal geen bedragen te noemen. En ook in andere opzichten werd de tekst aangepast.[29]

Dit gebouw verkondigt de liefde van het Nederlandse hart en bewaart de herinnering eraan.
Ter gedachtenis aan de door Nederlandse geloofsgenoten opgerichte kindergaarkeukens werd in het jaar 1926 alhier door de Gereformeerde Kerk van Boedapest een lagere school gesticht, genoemd naar de Nederlandse Kroonprinses Juliana.
In 1936 werd zij herbouwd uit de gaven van Nederlandse geloofsgenoten en schoolkinderen, met steun van de Hoofdstad Boedapest en de Gereformeerde Kerkgemeente van Boedapest-Fasor.
Dit gebouw werd ingewijd op den 16den november 1936 in tegenwoordigheid van Mejuffrouw Catharina Kuyper, vertegenwoordigster van de Nederlandse Gereformeerde Schoolcommissie, en van het moderamen der Gereformeerde Classis Boedapest, die de school onderhoudt.
Moge de dankbaarheid van het Hongaarse hart en het gebed van het Hongaarse kind nimmer ophouden binnen deze muren.
(vert. Sándor Teglasy)

[27] Het gerucht deed de ronde dat er geknoeid was met de wisselkoers, vandaar die 50.000 Pengő. Nog in 1941 beet het bestuur van het Nederlands comité fel van zich: er was niets illegaals gebeurd. Raday archief C/68, archief Sebestyén, 25 april 1941, van C.M.E. Kuyper, F.W. Grosheide en C. de Neef aan ds. I. Szabo (?).
[28] C.M.E. Kuyper aan F.W. Grosheide, 7 oktober 1936. Archief Grosheide, 128. Later wordt een bedrag van 25.000 pengő genoemd dat niet besteed was een de bouw van de school. Wellicht betreft het een schrijffout, of Katalin heeft het niet goed verstaan.
[29] Met dank aan Sándor Teglasy, die deze tekst voor mij vertaalde.

Me dunkt, daar moet Katalin redelijk tevreden mee zijn geweest. Maar wat er met het overtollige geld is gebeurd, is op dat moment niet duidelijk.

Enkele jaren later werd Szabó door Sebestyén ervan beschuldigd dat dit overtollige bedrag besteed is aan de bouw van 'Sommerheim' aan het Balatonmeer in plaats van aan een school.[30] Om vervolgens aan Katalin Kuyper te melden dat hij na een gesprek met Szabó de indruk had dat de zaak geheel in orde was. Zij meldde aan Grosheide dat het geld onder beheer is van de kerkenraad van de Fasori kerk, en daarmee uiteindelijk onder het gezag van Ravasz valt. 'Ik ben er zeker van dat de zaak onder leiding van Ravasz in orde komt, en tot ontspanning.'[31] Maar ze kan haar verbijstering omtrent het gedrag van Sebestyén niet verhelen. Het Nederlandse bestuur, dat op die beschuldigingen had gereageerd, slaat volgens haar een modderfiguur. Overigens besefte dat bestuur dat zij er niets meer aan kon doen, en Grosheide trok zijn handen hiervan af.[32]

Een paar maanden later ontving Grosheide via Sebestyén een afschrift van een besluit van de classisvergadering van 18 juni 1941 inzake een verzoek van de kerkenraad van Fasor, om een bedrag van 24.737.38 Pengő te mogen besteden voor de bouw van een nieuwe school. Het bedrag was overgebleven 'bij de bouw van den Julianaschool'.[33] De classis besluit genoemd bedrag te schenken 'aan die kerkelijke gemeente die een nieuwe school wenst op te richten.' Vooralsnog mag het geld worden uitgeleend aan de bouw van het gereformeerd Gymnasium, onder voorwaarde dat dat bedrag moet worden terugbetaald 'in gouden Pengő' aan die gemeente die een school wil bouwen. Sebestyén schreef Grosheide dat de enige fout van Szabó was, dat hij het geld aan een ander goed doel dan aan schoolbouw wilde besteden.[34]

Conclusies

[30] HDC no 111, inventarisno 128, C.M.E. Kuyper aan F.W. Grosheide 15 juli 1941. Zie ook de brieven van C.M.E. Kuyper aan Sebestyén, Raday archief C/68, 5 februari 1941 en ? mei 1941.
[31] HDC no 111, inventarisno 128, C.M.E. Kuyper aan F.W. Grosheide 15 juli 1941.

[32] Tevens deed in deze dagen het gerucht de ronde dat er geknoei was geweest met de wisselkoers. Het bestuur van het Nederlands comité beet fel van zich: er was niets illegaals gebeurd. Raday archief C/68, archief Sebestyén, 25 april 1941, van C.M.E. Kuyper, F.W. Grosheide en C. de Neef aan ds. I. Szabó (?).
[33] HDC Archiefno 111, Grosheide, inventarisno 128, van J. Sebesyén aan F.W. Grosheide, 17 november 1941, met een verslag van de classisvergadering. De citaten zijn uit dat verslag genomen. (Vertaald door mevrouw G. Jakos-Nederbragt).
[34] HDC, Archiefno 111, Grosheide, inventarisno 128, Van J. Sebesyén aan F.W. Grosheide, 17 november 1941.

Ik kom tot mijn conclusie.

De Juliaschool werd in gebruik genomen op een kantelpunt in de Nederlands-Hongaarse betrekkingen. In 1926 was het jaar waarin de kindertreinen stopgezet werden.[35] Ook andere steun werd verminderd en afgebouwd. Kortom, de financiële acties bereikten een punt van verzadiging, zoals ook de moeizame werving voor de Julianaschool laat zien. Bérczes meent dat 1926 door de komst van Colijn het hoogtepunt was van het politieke programma van Sebestyén, maar hij stelt ook dat het een keerpunt was. Meer en meer bleek dat het politieke program van Sebestyén onhaalbaar was. Tevens zagen we dat op het punt van de persoonlijke verhoudingen het contact soms moeizaam verliep, zowel tussen Nederlanders en Hongaren, alsook tussen de Hongaarse hoofdrolspelers onderling.

Wat tot nog toe ontbreekt is een verantwoorde studie naar de Hongaarse kerk en theologie gedurende het interbellum vanuit Hongaars perspectief, inclusief de rol van de Nederlanders en de Nederlandse hulpverlening. Ook voor een nieuw artikel over de Julianaschool is nog wel ruimte, mits daarbij de correspondentie in Nederland en in Hongarije betrokken wordt, inclusief het dagboek van ds. Imre Szabó.

[35] Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten*, 183-200.

2. 4. Dr. Maarten Aalders: 100 éves a budapesti Julianna Iskola

Dr. Maarten Aalders: 100 éves a budapesti Julianna-iskola

100 évvel ezelőtt egy boldog nap volt a budapesti protestánsok számára, írta a holland *De Standaard* című újság. Ezen a napon történt meg ugyanis az "első budapesti keresztyén iskola", vagyis a Julianna Református Elemi Iskola hivatalos megnyitója a Vilma királynő útján levő gyülekezet kertjében. A terv Catharina Kuypertől, Abraham Kuyper egykori holland miniszterelnök és államminiszter lányától származott.[36]

Számos vezető személyiség és sok szülő gyűlt össze. Hollandiából többek közt Hendrikus Colijn korábbi miniszterelnök, Herman Bavinck teológus özvegye volt jelen és természtesen Catharina Kuyper is eljött személyesen. J. Clinge Fledderus, a budapesti holland főkonzul, valamint A. van de Sande Bakhuyzen követségi ügyvivő is ott volt. Magyar oldalról is sok magas rangú vezető volt jelen: gróf Klebelsberg Kunó vallás és közoktatási miniszter, akit minisztériumának néhány hivatalnoka is elkísért. Egyházi és teológiai vonalon is sokan jöttek el. Imádkoztak, énekeltek és természetesen sok beszéd is elhangzott, amint az nagyon jellemző a magyarokra.[37] Az ünnepség 11 órakor kezdődött és 14 órakor végződött egy ünnepi ebéddel.

Amint azt már elmondtuk, az iskola létrehozásának kezdeményezője Catharina Kuyper volt.[38] Már sokkal korábban részt vett budapesti, élelmiszerbankok javára folytatott segélyakcióban. Mikor Hollandiában ennek az akciónak a támogatása a jó mezőgazdasági terméssel összefüggésben lezárult, felmerült egy keresztyén iskola alapításának a terve. Hiszen – állapították meg – „Budapesten nincs egyetlen keresztyén iskola sem."[39] A tervet kétségtelenül Sebestyén Jenő ültethette el szívükben, ahogyan azt

---

[36] Korábban ebben a kötetben írtam a Julianna-iskoláról. Maarten J. Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten gedurende het interbellum* (Amersfoort 2021). Ez a könyv magyarul is megjelent: *Holland-magyar protestáns kapcsolatok a két világháború között* (Budapest 2023). Ott néhány fő szálra szorítkoztam, és emiatt az ott olvasható vázlat ideiglenesnek tekinthető. Ez érvényes azokra a megjegyzésekre is, amiket a mostani cikkben gyűjtöttem össze. A Julianna-iskola történetének széles körű (holland és magyar) kutatására lenne szükség.

[37] A dolgok menetét részletesen leírja a *De Standaard* 1926. szeptember 14 és 17-i, továbbá a *De Nederlander* szeptember 18-i és a *De Amsterdammer*, september 18-i száma. Más újságok sokkal rövidebben foglalják össze a történteket. Lásd még a *Hongaarsche Heraut*-ban. A Julianna-iskoláról lásd Fónod Sándor, *Julianna református iskola története 1926- tól 1992-ig* (Budapest 1994); Rébay Magdolna, 'A Julianna Református Elemi (Általános) Iskola (1926-1948, 1992 –)', in: Kósa László, *Reformátusok Budapesten* (Budapest 2006) i-ii, különösen 873-894

[38] Catharina Kuyperről lásd Maarten J. Aalders, 'Hongaars eerbetoon voor de jongste dochter van A. Kuyper. Op zoek naar een verloren borstbeeld', *Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* xl (2017) 57-67

[39] Lásd C.M.E. Kuyper, 'Amerikaansch-Hollandsch Comité voor noodlijdende Hongaarsche kinderen in Hongarije', *De Standaard*, 1923. július 27. Lásd Rébay, 'A Julianna Református Elemi (Általános) Iskola (1926-1948, 1992 –)', in: Kósa László, *Reformátusok Budapesten* (Budapest 2006) ii 874-878.
Lásd viszont *Hongaarsche Heraut*, 1926 október, mely beszámol a Skót Misszió iskolájáról, melynek szintén van egy keresztyén elemi iskolája. Az viszont evangelizációs céllal jött létre és a skótok irányítása alatt állt. Ezért nem akarta azt beszámítani Sebestyén.

F. W. Grosheide mondta.[40] Egy maradandó intézményt akartak létrehozni, „mely emlékeztet a két nép közti barátságra". Mikor ezt 1924. április 24-én publikálták, már aktívan dolgoztak azon, hogy létrejöjjön mind Hollandiában mind pedig Magyarországon egy-egy bizottság.[41] 1926. szeptember 13-án, két és fél évvel később aztán eljött a nap. Elindulhatott az iskola.

Ma nem szeretnék a protestáns sajtó dicsőítő kórusához, hanem ennek az akciónak a szélesebb összefüggéseiről kívánok beszélni.

I. Neokálvinizmus*

A Julianna-iskola érdekében végzett szervezőmunka teljes mértékben beleillik az I. világháborút követően súlyos helyzetbe szorult Magyarország javára indított akciók sorába, de nem volt sajátos színezete. A Magyarország iránti érdeklődés Antal Géza 1919 őszi beszédeinek, valamint Jan Clinge Fledderus azon pénzügyi segélyakciójának köszönhetően vett lendületet, melynek keretében a Vöröskereszttel együttműködve orvosi segédeszközöket szállítottak Budapestre. Ezt még számos más akció követte. Mintegy húszat számoltam össze, melyeknek többsége egyházi színezetű volt. Ezek közül mintegy 12 vagy 13 a történelmi kálvinizmus jegyében állt.[42]

Ezekkel összefüggésben mindenképp meg kell említeni Sebestyén Jenő budapesti teológiaprofesszor nevét. Utrechti hallgatóként (1907-1910) Abraham Kuyper életének és munkásságának, valamint az általa a holland társadalomre gyakorolt befolyásnak a hatása alá került. Már az első világháború előtt lefordított néhány barátjával közösen Kuyper leghíresebb könyvét, *A kálvinizmus lényegét*[*]. Röviden összefoglalva arról van benne szó, hogy Kuyper a kálvinizmus hatását nem akarta annak az egyházi vagy teológiai jelentésére korlátozni, hanem annak befolyását a társadalmi élet valamennyi területén látni kívánta. Ezért is beszélünk neokálvinizmusról, ami Kuyper követőinél a

---

[40] Ez egy C.M.E. Kuypernek írt levélben szerepelt, amit továbküldött Grosheidenek. Lásd Grosheide, 'Een christelijke school te Budapest', De Heraut, 1924. április 24. Lásd még *De Standaard*, 1924. június 6. Grosheide archívumában nem találtam meg a levelet.

[41] A holland bizottság tagjai voltak F.W. Grosheide (Vrije Universiteit), T. Hoekstra (Kampen), A.J. Drewes (pedagógus), L.D. Poot, J.L. Pierson, G. van der Valk, C.M.E. Kuyper en C. de Neef (pénztáros). Az ajánlóbizottság politikusokból állt: H. Colijn, J.Th. de Visscher és A.F. Idenburg. Ezen kívül volt még egy támogató bizottság is.
Magyarországon a tagok közé tartozott egész biztosan Sebestyén Jenő és Szabó Imre. Feltételezem, hogy a bizottságot megszüntették, amint az iskola ténylegesen megkezdte működését és a presbitérium vette át feladatait.

[*] A holland és angolszász szakirodalomban bevett *neocalvinisme/neocalvinism* terminusnak nincs teljesen adekvát magyar megfelelője. A magyar szakirodalomban használatos „történelmi kálvinizmus" kifejezés ugyanis nem fedi pontosan a holland neokálvinizmus sajátos történeti és intézményi jelentését. Ezért a fordításban a *neocalvinisme* magyarosított alakját, a *neokálvinizmus* terminust használom. [ford. megj.]

[42] Talán 21 vagy 22 is volt, mivel katolikus oldalon is több történt mint „csak" a gyermekvonatok" működtetésében való részvétel.

[**] Az első kiadás 1914-ben jelent meg (*A kálvinizmus lényege*. ford. Csürös József, Czeglédi Sándor, Sebestyén Jenő), a holland nyelvű 1899-as kiadás alapján, melynek címe *Het calvinisme. Zes Stone-lezingen in October 1898 te Princeton (N. J.) gehouden* (Amsterdam 1899)

néha igencsak bírált aktivizmushoz vezetett.[43] Ezt napjainkban világnézetnek (angolul *worldview*) nevezzük. Híressé vált Kuyper egyik idézete, melyet 1880-ban az amszterdami Vrije Universiteit megnyitásakor mondott:

> Ó, gondolatvilágunknak egyetlen darabja sem választható el hermetikusan a többi részétől; és egész emberi életünknek egyetlen hüvelyknyi területe sincs, amelyre tekintve Krisztus, aki mindennek Szuverén Ura, ne kiáltaná: „Enyém!"[44]

Az egész magyar társadalmat hassa át a neokálvinista gondolkodás. Ez az ideál lebegett Sebestyén szeme előtt, mikor utrechti tanulmányait követően hazatért Magyarországra.[45] A háború után azonnal belevetette magát abba a vitába, melyben a megcsonkított Magyarország jövőjének miként jéről vitatkoztak. Létrehozott egy politikai gondolkodást serkentő egyesületet, hozzájárult mindféle gyakorlati segélyakciókhoz és megpróbálta belülről megreformálni a Magyarországi Református Egyházat. Ebben az összefüggésben tekintsünk tehát a Julianna-iskola létrehozására is: az egész magyar társadalomnak a neokálvinizmus hatása alá kerülését célozta.

Sebestyént nem csupán a magyarok anyagi jóléte foglalkoztatta, hanem erőfeszítései a jólét lelki oldalát is célozták, sőt talán leginkább azt. A felnőttek számára januári konferenciákat szervezett, egyházi lapot indított és nagy figyelmet fordított a magyar fiatalság lelki képzésére. Utóbbit illetően megemlítem, hogy erőfeszítéseket tett egy teológiai ösztöndíj-alap létrehozásáért, hogy Kampenbe és Amszterdamba küldhessenek hallgatókat. Ezen kívül küzdött a teológiai szakirodalom magyarra fordításáért, szerepet vállalt abban, hogy 1920-1923 között Budapesten szegénykonyhák működjenek és a református ifjúsági munkával is törődött. Ebbe a sorba beillik a Julianna-iskola létrejöttében való közreműködése. Hollandiában tanulta meg értékelni a keresztyén iskola jelentőségét értékelni, és azt szerette volna, hogy Magyarországon is gyökerezzen meg.[46] Bölcsőtől a sírig: Sebestyén nem csupán az élet minden területén akarta tapasztalhatóvá tenni a keresztyén hitet, hanem az összes életkori kategóriában is. Mindezt azért, mert végeredményben a neokálvinizmus célja az volt – akárcsak Hollandiában – politikailag jelentős tényezővé váljon és ezáltal jelentős formáló erővé válhasson a magyar társadalomban.

Ezért nem meglepő, hogy Sebestyénnek sikerült meggyőznie Hendrikus Colijnt, az antirevolucionista párt vezérét – akivel sokat levelezett –, hogy jöjjön el a budapesti iskola megnyitójára és ezen alkalomból tartson előadást a kálvinizmusnak a politikára

---

[43] Lásd Johan Snel, 'Wat was neocalvinisme eigenlijk volgens Kuyper zelf?', *Kontekstueel. Tijdschrift voor gereformeerd belijden nu* 39 (2025) nr 6, 7-11. Lásd továbbá uo. *De zeven levens van Abraham Kuyper* (Amszterdam 2020).

[44] Abraham Kuyper, *Souvereiniteit in eigen kring* (Amszterdam 1880) 35.

[45] Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten*, 94-98 mellett lásd még Bérczes Tibor, 'A magyar Kuyper. Sebestyén Jenő tevékenysége a holland–magyar református kapcsolatok építésében (1910–1920-as évek)', *Confessio* (1987) nr. 4, 3-11.

[46] Lásd Grosheide, 'De christelijke school in Budapest', *De Heraut*, 1924. október 26.

gyakorolt befolyásáról. „Ez egy második, ha lehet még fontosabb küldetés."[47] Ebben az összefüggésben Colijn magyar elvbarátait arra ösztönözte, hogy vállalják fel kálvinista ideáljaikat. Néhány nappal később Colijn ugyanezt a beszédet Debrecenben is megtartotta. Ez volt a tetőpont Sebestyén és barátai számára, de egyúttal fordulópont is, legalábbis ezt mondja Bérczes Tibor 2006-ban keletkezett kitűnő tanulmányában. Ezt követően elmúlt az érdeklődés Sebestyén politikai eszméi iránt. Egyébként ez az elapadás nem csupán politikai eszméire vonatkozik. Számos más segélyakció is befejeződött, melyek közül a gyermekvonatok a legismertebbek. A Julianna-iskolát akkor nyitották meg, amikor a holland-magyar kapcsolatok csúcspontja már elmúlt. De itt-ott megmaradt még a Magyarország iránti szeretet. Itt a Gereformeerde Kerken ösztöndíjalapjára gondolok és a református ifjúsági munka holland támogatására gondolok. Az iskola is megmaradt. Mind a mai napig megvan, megint itt van és emlékeztet a holland és magyar protestánsokat összekötő kapcsolatra. Ezt ünnepeljük ma.

De mielőtt az iskolát megnyithatták volna, még két másik súlyos kérdést kellett megoldani: az iskola helyét és a finanszírozást.

I. Az iskola helye

A terv az volt, hogy a *Kálvin térnél* egy sor épület jöjjön létre, amelyek összefüggenek a kálvinista élettel: az úgynevezett Calvineum, a kálvinista élet központja.[48] „Ennek lesz része az iskolánk!", írta Catharina Kuyper büszkén. Ezáltal az iskola egy ragyogó helyen lelne otthonra, Pest közepén, közel az első protestáns templomhoz, melyet 1816-1830 között épülhetett meg. Ez viszont csupán a jövő zenéje volt. Politikai szempontból ezek a tervek érzékenyek voltak, és nem csupán ez a terv létezett a Kálvin teret illetően. Ezt már tudta Catharina ezen sorok megírásakor, és eltarthatott volna még egy darabig, amíg megvalósulhatott volna.[49] Ezért megörült Szabó Imre tiszteletes ajánlatának, hogy *ideiglenesen* a fasori gyülekezet területén levő egyik meglevő épületet használhatják.

Arról volt szó, hogy a magyar érintettek egy részénél konfliktusos helyzet alakult ki. Sebestyén ennek nem örült. Ezáltal a mai Városligeti fasor református gyülekezete az iskola feletti adminisztratív irányítást is megszerezhette, mert másként Hollandiával ellentétben a törvény nem engedte meg, hogy egy egyesület vagy alapítvány iskolát alapítson. A keresztény oktatás lehetséges volt, de csak gyülekezeti irányítás alatt és gyülekezeti finanszírozással. Sebestyén még egyszer megpróbálta a holland bizottságnak elmagyarázni kifogásait. Véleménye szerint Szabó nem volt eléggé református. Mindeddig Sebestyén szerint csak gúnyosan beszélt a gereformeerd

[47] *Algemeen Handelsblad*, 'De heer Colijn te Boedapest', 1926. szeptember 18.
[48] C.M.E. Kuyper, 'De eerste christelijke school te Budapest', *Hongaarsche Heraut* 4 (1926) no 8 = mei. Írásának keltezése: Budapest, 1926. május 11.
[49] A Ravasszal folytatott levelést HDC coll. nr. 111 (Grosheide) inv. nr. 142. Lásd különösen Ravasz 1928 március 12-én és 1929. december 10-én kelt leveleit Grosheide részére.

mozgalomról vagy a „kuyperizmusról” és erősebb kötődése volt J.A. Cramerhez mint Abraham Kuyperhez. Másrészt Sebestyén megértette, hogy nem nagyon van más lehetőség.[50]

Itt tehát egy lappangó probléma mutatkozott meg, ami Sebestyén, illetve kevésbé neokálvinista irányultságú kortársainak viszonyáról szól. Sebestyén nagyon sokat tett és fontos szerepet játszott a Hollandiai és Magyarország közti kapcsolatokban. Hozzáállása viszont kezdettől fogva sok ellenállást váltott ki. Magyarul nem beszélő kívülállóként azonban nem tudtam kideríteni, hogy pontosan milyen volt a kapcsolat Sebestyén és kortársai között.[51]

Azt azonban ki merem jelenteni, hogy nem csupán eszméiről van szó, hanem a személyiségéről is. Sebestyén olyan ember volt, akinek sok összetűzése volt. A vele együttműködő hollandok ezt kezdettől fogva tudták és arra késztették Sebestyént, hogy működjön együtt a pietistább érzületű vagy kevésbé neokálvinista irányultságú kollégáival is.[52] Catharina Kuyper ezt egy Grosheidenek írt levelében így fogalmazta meg: „Sebestyén professzor egy nehéz tengeri hajó, mégsem tudunk meglenni nélküle. Igen különös felfogásai vannak.”[53] Ezt aztán megerősíthetjük Ravasz egy kijelentésével is: „Ha valami nem pontosan úgy történik, ahogy azt Sebestyén professzor akarja, akkor szembefordul az üggyel, teljesen háttérbe vonul vagy passzívvá válik.” Erre még vissza fogok térni a következtetéseimnél. Annyi bizonyos, hogy Sebestyén problémás volt.

II. Finanszírozási kérdések

Egy másik probléma a pénzügyeket érintette. Kezdettől kezdve világos volt, hogy nem az volt Catharina Kuyper és társainak a célja, hogy teljesen egyedül építsék meg és tartsák fent az iskolát. Arra készen álltak, hogy Hollandiából kezdőtőkét biztosítsanak, amit az iskola *építésére* lehet fordítani. Ebből bizonyos dolgokat az alapító okiratban is rögzítettek: épületről volt szó, újról vagy már létezőről.[54]

---

[50] Egy Grosheide részére 1926. május 3-án kelt levélben (HDC coll. nr. 111 (Grosheide) inv. nr. 147). J.A. Cramer a Hervormde Kerk teológusa volt, aki szorosan kapcsolódott a Nemzetközi Jóbarátság Egyházi Világszövetségéhez és ezen minőségében sokat tett a magyarokért. Lásd Maarten J. Aalders, ‘Een eredoctoraat voor dr. J.A. Cramer’, *Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* XLIX (2026) 4-23. Egy bővített magyar változat megjelent itt: Jan Anthony Cramer tiszteletbeli professzorrá választása a Kolozsvári Teológiai Fakultáson. *Református Szemle* 118 (2025/5-6), 520-554. (ford. Sándor Téglásy).

[51] Könyvem magyar fordításának bemutatóján kifejeztem azon kívánságomat, hogy ezt tovább kutassák.

[52] Lásd Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten*, 274-275.

[53] HDC coll. nr. 111 (Grosheide) inv. nr. 128, Levél C.M.E. Kuypertől F.W. Grosheide részére, 1926. május 19.

[54] Lásd: HDC coll. nr. 111 (Grosheide) inv. nr. 377, Vergaderstukken van het Comité etc. Egy dátumozás nélküli okirat-vázlatról van szó, melynek szerzője a hágai székhelyű ‘Stichting tot steun der Christelijke Julianaschool te Budapest’ [Alapítvány a Budapesti Keresztyén Julianna-iskola támogatására]. A 2a cikkelyben kifejezetten az áll, hogy a tőke 16.000 gulden, mely az iskolaépület alapítási költségeire van szánva. A 2b cikkelyben az áll, hogy amennyiben a kamatjövedelem azt lehetővé teszi, akkor hozzá lehet járulni ahhoz, hogy csökkentsék az esetleges működési költségek miatt keletkezett hiányt.

Elsőként azt a tényt említem meg, hogy az akció Hollandiában (és Magyarországon) a támogatáson kívül sok ellenállást is kiváltott. Grosheide, aki Catharina Kuyper mellett az akció nagy húzóereje volt, úgy érezte, hogy az iskolaprojekt nem kapta meg mindazt az együttműködést, amit megérdemelt volna.[55] Elmúlt volna a Magyarország iránti szeretethullám tetőpontja? Az anyagi szükséget orvosolták már, állította. De még sokféle lelki hiány volt. Ez az akció pedig ebben akart segíteni azáltal, hogy lehetővé teszik egy iskola megalapítását. Míg a szegénykonyhák esetében nagyon gyakorlatias segítségről volt szó, addig itt a fókusz eltolódott a lelki támasz nyújtásának irányába.

A bírálók egy része azt hozta fel, hogy az akció csupán egy csepp a tengerben. Mit számít egyetlen keresztyén iskola egy olyan nagyvárosban, mint Budapest? De hisz nem is erről volt szó: ez az iskola egy példát adhatott, hogy mások is legyenek féltékenyek a keresztyén oktatásra. Colijn 1926. szeptember 13-án tartott beszédében pont ezt az üzenetet állította középpontba.

Egy másik kifogás arra vonatkozott, hogy a támogatók már telítődtek a Magyarország javára indított segélyakciókkal. Viszont itt nem arról volt szó, hogy egy „újabb, kínlódó intézményt teremtsenek" – így reagált Grosheide egy megjegyzésében.[56]

A. J. Drewes, egy oktatási szakember, aki a bizottság nevében 1926-ban látogatást tett, szintén kritikát fogalmazott meg. Őt is kétségek gyötörték, amint ez kiderül úti beszámolójában, amit a *De Standaardban* publikált.[57] Drewes érvelésének lényege az volt, hogy szükség volt egy jól kiképzett tanári karra, ami viszont még hiányzott az akkori Magyarországon. Talán éppen azért költek néhány hónappal később pár tanítónőt Hollandiában, hogy megismerkedjenek az ottani viszonyokkal. Drewes a pénzügyeket illetően is szkeptikus volt, viszont más okokból, mint a Hollandiában élő kritikusok. A budapesti egyházi vezetők közt számos olyat talált, akik jól tudtak számolni. Nem volt ugyan sok kedvük az új iskolához, viszont a jól megtömött egyházi kincstárhoz és az alacsony egyházi adóhoz igen. Ezért Ravaszhoz és Sebestyénhez fordult, vagyis azokhoz a férfiakhoz, akiknek fontos volt a lelki gazdagodás. Náluk több igényt látott a keresztyén iskolát illetően, mint másoknál.

Mindezen pozitív minősítés ellenére kiemelkedik ez a kétrészes cikk a negatív beállítottságával.

Röviden összefoglalva, a Calvineum 1926-os létrejötte már kétséges volt. A hollandiai gyűjtések nehézkesen haladtak, a 16 ezer guldenes összeget nem érték el és A. J. Drewes oktatási szakembernek kétségei voltak a magyar szakemberek alkalmasságát, valamint az egyházi vezetőség motiváltságát illetően.

---

[55] Grosheide, 'De christelijke school te Boedapest', *De Heraut*, 1924. október 26.
[56] Grosheide, 'De christelijke school te Boedapest', *De Hongaarsche Heraut*, 1924 december.
[57] A.J. Drewes, 'De Hollandsch-Hongaarsche christelijke school te Budapest', i-ii, De Standaard, 1926. március 20. és április 13.

Ez a projekt kudarcra volt ítélve. Hogy mégsem így történt, azt a magyar államnak köszönhetjük. Catharina ugyanis ugyanabban a cikkében arról számolt be, hogy ideiglenesen a fasori gyülekezet területén levő épületet fogják használni és hozzátette, hogy gróf Klebelsberg Kúnó írásban megígérte, hogy a személyzeti költségek 80%-át biztosítja. A többi költség, úgymint a fenntartás és az épület fűtése a tulajdonost, vagyis a gyülekezetet terhelte.[58] Mikor mindezek tisztázódtak, kijelölhették a megnyitó dátumát, vagyis 1926. szeptember 13-át.

Catharina Kuyper ujjongott és olyan iskoláról beszélt, amit Hollandia adományozott Magyarországnak. Olyan emlékjelről beszélt, amit a hollandok szeretetmunkája adott a magyar gyermekeknek. Viszont a megnyitó idejére még egy centet sem utaltak át Holladiából. Az épület az egyház tulajdona volt, az állam fizette a tanítókat. A magyarok maguk voltak azok, akik lehetővé tették a Julianna-iskola elindulását. Kétségtelen, hogy az inspiráció Hollandiából érkezett, de többről nem volt szó. Ezért nem világos számomra, hogy miért állította a *De Standaard*, hogy hollandok adományozták az iskolát a magyaroknak.

II. A pénzügyi kérdések folytatása

A magyarok ennek ellenére nagyon örültek a kezdeményezésnek és ezt magyar módra ki is nyilvánították. Colijnt a magyar kormányzó, Horthy Miklós kitüntette, illetve feleségével együtt Sande Bakhuyzent és Catharina Kuypert villásreggelin fogadta őket. Ennek okát sehol sem említik, de feltételezhető, hogy a magyar nép irányába kifejtett holland törődés miatt.

Egy évvel később egy festményt adományozott az iskola Catharina Kuypernek. Az újság megemlíti rendkívüli érdemeit a magyar javára kifejtett munkában, „különös tekintettel arra, hogy kezdeményezője volt az első magyarországi Keresztyén Iskolának."[59]

Méltatásból nem volt tehát hiány. A holland sajtóból a megnyitót követően gyorsan eltűnt az érdeklődés, bár 1936-ban még írtak néhány cikket az iskola átépítéséről. Az iskolában is életben tartották a Hollandiához fűződő viszonyt, még ha csupán arról is volt szó, hogy Julianna hercegnő születésnapjára üdvözlő táviratot küldtek. Catharina Kuyper hűségesen továbbra is látogatta iskoláját, és az iskola vendégkönyve is arról tanúskodik, hogy sok holland szívébe zárta az iskolát.

Mindezekben az években sok helyre eljutott a hír, hogy holland pénzből épült az iskola, még akkor is, ha az érintettek tudták, hogy mindez nem igaz. Azt is tudták az érintettek, hogy még (legalább) 12.000 gulden állt készenlétben, de ezt sehol sem említik. Magyar oldalról többször is megpróbáltak hozzájutni, de az alapítványi vezetőség nem engedett: a pénz meghatározott célra volt elkülönítve. Ez a sok „hercehurca" nem tett jót a

[58] Lásd HDC coll. nr. 111 (Grosheide)
[59] Lásd többek közt *De Standaard*, 1927. március 30. A festményt már 1925-ben megfestette Glatz Oszkár magyar portréfestő (1872-1958). Azt nem tudom, hogy miért ilyen későn adták át.

kapcsolatoknak. Annyi igaz azért, hogy még egyszer 2000 guldent ajándékoztak új iskolai bútorzat beszerzésére. A holland bizottság ráadásul jól kamatozó helyre kikölcsönözte a pénzt, de amikor 1936-ban át kellett építeni az iskolát, akkorra már 16.000 guldenre nőtt az alap. Ekkor felszabadult az összeg.

Viszont aki Catharina Kuyper, Grosheide, Sebestyén és Ravasz levelezésének segítségével próbálja megoldani a rejtélyt, az nem juthat más következtetésre, minthogy időközben a kapcsolatok megromlottak.[60] Catharina 1929-ben ezt írta Grosheidénak: „A magyar emberekkel nehéz megállapodásra jutni, de azt ki kell jelentenem, hogy Ravasz kivétel a rossz magyarok között. Ő mindig megtartja szavát."[61] Egészen konkrétan arra az összetűzésre mutatok rá, ami Catharina Kuyper és Szabó Imre között történt az iskolai vezetőség 1936. október 6-i ülésén, amikor az elhelyezendő emléktábláról tárgyaltak.

Catharina jelen volt a gyűlésen. Szerencsére elég jól tudott magyarul ahhoz, hogy követhesse a beszélgetést. Szabó világosan meg akarta említeni az állam, az egyház és a hollandok hozzájárulásait, de a hollandok esetében a valóságosan beérkező összegektől eltérő összegeket mondott: a város esetében 15.000, az egyházközség 20.000, a hollandok pedig 50.000 pengőt említett.[62] A legutóbbi összeg kifejezetten helytelen, hiszen más forrásokból is lehetett tudni, hogy a kedvező átváltási árfolyam miatt a 16.000 gulden 110.000 pengőt jelentett. Szabó azt akarta ráírni a táblára, hogy „Hollandia segített az iskola felépítésében."

Catharina dühödten reagált. Kiderült, hogy a rendelkezésre állónál kisebb összeget adtak ki, többek közt azért, mert Szabó Kuyper szerint arra késztette az építészt, hogy legyen takarékos. 42.000 pengő maradt még.[63] Szabó – Kuyper szerint – azért nem akarta megemlíteni a teljes összeget, mert saját gyülekezetét nagyobb adakozásra akarta késztetni. Catharinánál süket fülekre talált. Éles tiltakozása miatt – Catharina azzal fenyegetőzött, hogy a megnyitón elmondott beszédében megnevezi a konkrét, vagyis 110.000 pengős összeget – a gyűlés az ideges Szabó javaslatára úgy döntött, hogy egyáltalán nem nevezik meg az összegeket. Más tekintetben is módosítottak a szövegen.

---

[60] A holland hozzájárulás mértékét illetően konfliktus alakult ki Szabó és C. M. E. Kuyper között. Lásd C.M.E. Kuyper levelét Grosheide részére, HDC, archief Grosheide (coll. 111), inv. nr. 128, K769- K774. Végül sokkal többet utaltak át annál, mint amit Szabó szeretett volna mondani. Végül az emléktáblán egyáltalán nem említették meg az összegeket.

[61] Ezt egy olyan megállapodással kapcsolatban írja, amit Ravasz nem tudott betartani. Lásd HDC coll. nr. 111 (Grosheide), levél C.M.E. Kuypertől Grosheide részére, 1928. szeptember 3(?).

[62] Az a szóbeszéd keringett, hogy manipulálták az átváltási árfolyamot, és így jött ki az 50.000 pengő. A holland bizottság vezetősége még 1941-ben is hevesen visszautasította a vádat: semmi törvényellenes nem történt. Ráday Levéltár C/68, Sebestyén Jenő, 1941. április 25., levél C.M.E. Kuypertől, F.W. Grosheidetől en C. de Neeftől aan Szabó Imre tiszteletes részére(?).

[63] C.M.E. Kuyper levele F.W. Grosheide részére, 1936. október 7. HDC coll. nr. 111 (Grosheide), inv. nr. 128. Később említésre kerül még egy 25.000 pengős összeg, amelyet nem költöttek el az iskola építésére. Lehet, hogy téves írásról van szó, vagy arról, hogy Catharina valamit nem értett jól.

A holland szív szeretetét hirdeti és emléket őrzi ez az épület.

A holland református gyermekétkeztetés emlékére az 1926-ik évben létesült e helyen a Budapesti Református Egyház Juliánna holland trónörökösnőről elnevezett elemi iskolája.

Ujja épült 1936-ban a holland hittestvérek és iskolás gyermekek adományaiból, Budapest Székesfőváros és a Budapest-Fasori Egyház támogatásával.

Felavattatott 1936. november 16-án a Holland Református Iskola Bizottság képviselőjének, Kuyper Katalin úrhölgynek és az iskolafenntartó Budapesti Református Egyházmegye elnökségének jelenlétében.

A magyar szív hálája és a magyar gyermek imádsága el ne fogyjon e falak között.

Nekem úgy tűnik, hogy Catharina igen elégedett lehetett. Az viszont akkor nem volt világos, hogy mi történt a fennmaradt pénzzel.

Szabót néhány évvel később Sebestyén azzal gyanúsította meg, hogy a fennmaradó összeget a Balatonnál levő „Sommerheim" építésére fordította iskola helyett.[64] Végül Katalin Kuypernek azt jelentette, hogy Szabóval folytatott beszélgetést követően az volt a benyomása, hogy az ügy teljesen rendben van. Grosheidenek pedig azt mondta, hogy a pénzt a fasori gyülekezet presbitériuma kezeli, és így Ravasz fennhatósága alatt van végeredményben. „Biztos vagyok benne, hogy az ügy Ravasz vezetése alatt elrendeződik és megszűnnek a feszültségek."[65] Catharina viszont nem tudja eltitkolni Sebestyén viselkedése miatt érzett elkeseredését. A holland vezetőség, amely reagált ezekre a vádakra, szerinte igencsak rossz színben tűnik fel. Egyébként ez a vezetőség maga is belátta, hogy már semmit sem tehetett az ügyben, Grosheide pedig elhatárolódott.[66]

Grosheide néhány hónappal később megkapta Sebestyén keresztül az 1941. június 18-i egyházmegyei gyűlés határozatának másolatát a fasori gyülekezet prebitériumának azon kérését illetően, hogy 24.737,38 pengőt egy új iskola felépítésére fordíthassanak. Az összeg a „Julianna-iskola építéséből maradt meg".[67] Az egyházmegye úgy döntött, hogy az említett összeget odaajándékozza „annak a gyülekezetnek, amely új iskolát óhajt

---

[64] HDC coll. nr. 111 (Grosheide) inv. nr. 128, C.M.E. Kuyper levele F.W. Grosheide részére, 1941. július 15. Lásd még C.M.E. Kuyper leveleit Sebestyén részére, Ráday Levéltár C/68, 1941. február 5. en 1941. május ?

[65] HDC coll. nr. 111 (Grosheide) inv. nr. 128, C.M.E. Kuyper levele F.W. Grosheide részére15 juli 1941

[66] Ezzel egyidejűleg ezekben a napokban az a híresztelés terjedt, hogy manipulálták az átváltási árfolyamot. A holland bizottság vezetősége ezt élesen elutasította: semmi illegális nem történt. Ráday Levéltár C/68, Sebestyén Jenő archívuma, C.M.E. Kuyper, F.W. Grosheide és C. de Neef levele ds. Szabó Imre részére (?), 1941. április 25,

[67] HDC coll. nr. 111 (Grosheide) inv. nr.128, levél Sebestyén Jenőtől F.W. Grosheide részére, 1941. november 17., mely tartalmazta az egyházmegyei gyűlésről jelentést is. Az idézetek ebből a jelentésből származnak. (Ford G. Jakos-Nederbragt).

alapítani." A pénzt egyelőre kölcsön lehet adni a református gimnázium építésére azzal a feltétellel, hogy az összeget „aranypengőben" kell visszafizetni az iskolát építeni óhajtó gyülekezetnek. Sebestyén azt írta Grosheidenek, hogy Szabó egyetlen hibája az volt, hogy a pénzt iskolaépítéstől eltérő rendeltetésre kívánta fordítani.[68]

Következtetések

A fentiek alapján az alábbi következtetések vonhatók le.

A Julianna-iskolát a holland-magyar kapcsolatok fordulópontján vették használatba.[69] 1926 volt az az esztendő, amikor leállították a gyermekvonatokat. Más támogatásokat is csökkentettek, illetve megszüntettek. Röviden összefoglalva, a pénzügyi akciók elérték a telítettségi szintet, amint az a Julianna-iskola javára folytatott gyűjtés nehézségei is illusztrálják. Bérczes úgy véli, hogy 1926-ban Colijn érkezése volt a csúcspontja Sebestyén politikai programjának, illetve azt is állítja, hogy fordulópontot is jelentett. Egyre világosabban kiderült, hogy Sebestyén politikai programját nem lehet megvalósítani. Azt is láthattuk, hogy a személyes kapcsolatok szintjén is néha nehézkes volt a viszony, nem csak a hollandok és a magyarok, hanem a fontosabb magyar szereplők között is.

Ami mindeddig hiányzik, az egy magyar szemszögből megírt, megalapozott tanulmány a magyar egyházról és teológiáról a két világháború közötti időszakban, beleértve a hollandok szerepét és a holland segítségnyújtást. A Julianna-iskoláról is jó lenne egy új tanulmány, feltéve, hogy a hollandiai és magyarországi levelezést, beleértve Szabó Imre naplóját is bevonják a kutatásba.

Fordította: Téglásy Sándor

2. 5. Boekbespreking door Hannie Hermán Mostert: *Hongarije in oorlogstijd, in en om de Nederlandse Ambulance in Boedapest*. Door Henriëtte Sophia Suzanna Kuyper

Met toestemming van hun vader Abraham gaan de dochters Kuyper mee naar Boedapest.

74 ambulancers namen afscheid in het huis van de vicepresidente, mevrouw Den Tex. Ketjen, dat een deftige, doch sobere, voorname en vriendelijke uitstraling had. Een combinatie van welvarendheid en weldadigheid, als oud Hollands roem.

Er worden speeches uitgesproken over de taak, die de Ambulance op zich neemt: om te gaan helen, te redden, en te verbinden, wat aan de andere kant is verminkt en vernield.

[68] HDC, coll. nr. 111 (Grosheide), inv. nr. 128, Levél Sebesyén Jenőtől F.W. Grosheide részére, 1941. november 17.
[69] Aalders, *Nederlandse en Hongaarse protestanten*, 183-200.

Mevrouw Riemsdijk, die van hart tot hart spreekt. Professor Bavinck die spreekt over het huwelijk tussen kennis en barmhartigheid.

De Ambulance gaat geen partij kiezen, ze zullen gewonden van de oorlog gaan verplegen, zowel Duitse in Gleihwitz, als Oostenrijks Hongaarse in Boedapest.

Neutraal Nederland vertrekt naar oorlogsgebieden, ze dragen een insigne: Een broche met de inscriptie Misericordia et Humanitas.

Na een stop in Berlijn komen ze aan in Gleihwitz, waar een deel van het Ambulancepersoneel zal blijven. Ze zetten in 10 dagen een veldhospitaal in werking. Er wordt op 31 december een kerkdienst gehouden en gezongen: N*un danket Alle Gott!*

Met 33 mensen gaan ze richting Boedapest.

In het gewezen Blindeninstituut, aan de Mexikói út, een geschenk van Ridder Weichselmann, een blinde Jood, treffen ze een Militair Hospitaal aan. Er zijn daar 200 gewonden en slechts vier verpleegsters. Met 19 verpleegsters kwamen wij versterken. Men dacht dat die niks te doen zouden hebben.

Eén van de vier verpleegsters is een Engelse, ‘een lieflijk bloempje in een wereld vol haat’ Hoe bijzonder is het als je liefde kunt betrachten aan je “vijanden”.

Hongarije was een Terra Incognito in Europa, niet Germaans, noch Slavisch of Romaans. Middenin Europa, maar niet van Europa. Merkwaardig, mooi. Verder valt op dat de Hongaren smaak hebben en elegantie, zoals in Frankrijk. (NB Het is een feodaal stelsel, waarin de klassen onderscheiden zijn. Henriëtte ontmoet vrijwel alleen mensen uit de gegoede standen).

Ze zijn lief en dankbaar, vooral als je blijk geeft hun taal te willen spreken. Heb je weleens een verlegen kind gezien op de achterste rij, die je een complimentje geeft? Dat is een Hongaar, die zich niet geaccepteerd voelt, niet gewaardeerd, bescheiden is, dankbaar voor elke attentie en erkenning.

Ze zijn buitengewoon gastvrij, royaal van aard en hij mag het zelf nog zo moeilijk hebben, zijn gasten zullen het niet merken.

Het Hongaarse volk en hun taal is uniek tussen de Europese Germanen Slaven en Romanen. (Roemenen zijn geen Slaven, zoals Henriëtte beweert)

Henriëtte ontdekt dat de Stone lezingen van haar vader in het Hongaars zijn vertaald.

Ze maakt kennis met Baron Erwin Roszner, minister, en met Géza Antal, die Nederlands spreekt en getrouwd is met mejuffrouw Opzomer, ofwel ASC Wallis, die de *Tragedie van de mens* van Imre Madách heeft vertaald. Het zijn vrienden van graaf Tisza.

Een grote ontdekking is, dat er in Boedapest een Calvijnplein is met een gereformeerde kerk.

Het is ds. Sebestyén, die het lauwe Calvinisme nieuw leven in wil blazen. Daartoe werd de Calvijnbond opgericht in 1908. Zij worden uitgenodigd om de jaarvergadering bij te wonen en Henriëtte beleeft één van de indrukwekkendste momenten in Hongarije. Ze ervaart de geest, die ze van thuis kent: het zingen van de bekende psalmen roert haar diep. Ds. Sebestyén schrijft er een stukje over voor de Standaard.

De saamhorigheid die er bestaat tussen Nederland en Hongarije uit zich ook als er overstromingen zijn in Nederland. De Hongaren zamelen geld in, dat naar de koningin wordt gestuurd. Die antwoordt middels een briefje door haar secretaris. De brief wordt ingelijst en krijgt een plekje onder haar portret.

De overeenkomsten tussen Nederland en Hongarije:

- Het Lage Land
- Onafhankelijke welvarende kunstzinnige (boeren)bevolking
- Bloeiend Calvinisme, verlost uit Roomse macht, opgevoed tot zelfstandige staat.

Mevrouw Balassi is een vrouw, die in de kunst leeft, haar huis is er vol van. Zij poogt een kunstuitwisseling met Nederland. Vanwege de oorlog kan dat niet doorgaan. Ze hoopt na de oorlog succes te hebben en bewaart de Hollandse etiquetjes bij de kunstwerken.

Er zou hier in Hongarije een nieuw boek te schrijven zijn: Calvinisme en Kunst. Avondmaalskleden, kunstig bewerkt, een doos kelk-doekjes, allemaal anders geborduurd, om tijdens het Avondmaal de rand van, de kelk af te wissen.

Er is in Hongarije vooral veel volkskunst: linnengoed, gordijnen, plaids. Het wondere werk is vol mysterie, als een volksepos. Als een Gotische Kathedraal. Niet het werk van één mens, maar de uiting van een volksziel, taal van eeuwen, de openbaring van geslachten.

Veel van de Calvinistische kunst is er nog en staat hoger dan de Roomse. De Calvinistische streken waren de beste van het land, welvarend en rijk. Hier is ook die prachtige kunst gemaakt.

Maar de cultuur is opgekomen en leerde copieren. Ik zag boerenvrouwen hun waardevolle handwerken te gelde maken (voor een habbekrats…) De industrialisatie deed de rest.

Mevrouw Balassi is diep geraakt door deze teloorgang. Maar zij beweert ook, dat onbedorven volkskunst in Hongarije te vinden is in Mezőkövesd, Kalotaszeg en Sárköz.

Daarover spreekt Joseph Aug. Lux in ’Ungarn, eine Mitteleuropäische Entdeckung’:

’Sie drücken sich künstlerisch aus, das ist für sie Lesen und Schreiben genug, damit verglichen sind wir Analphabeten’

En Hongaarse religie, wat is dat dan?

Eens was bijna heel Hongarije calvinistisch.

Als je vraagt aan een boer tussen Donau en Theisz: 'Welke religie hebt ge hier?' dan antwoordt hij: 'De Hongaarse'. Hij kent er maar één en dat is de Calvinistische.

Door de repressieve rekatholisering is een groot deel van Hongarije, ook van Zevenburgen(?), weer Katholiek geworden.

Het was voor Henriëtte adembenemend om haar vader samen met graaf Tisza te zien: Twee gereformeerde staatslieden in gesprek, zo jammer dat ze geen fototoestel had af een geluidsopname kon maken.

Het is voorjaar, de acacia's staan in bloei, de nationale boom van Hongarije. (in Nederland is dat de iep, of de olm).

Als prinses Juliana jarig is wordt er feestgevierd in Boedapest.

De patiënten krijgen een doosje lucifers uit onze voorraad en wat lekkers.

De consul, dhr. Fledderus heeft op alle mogelijke manieren zijn hulp geboden aan de Ambulance en ook zijn vrouw heeft ons als een moeder steeds verwelkomd.

Er wordt ook een boottocht georganiseerd op de Donau met patiënten en personeel van het ziekenhuis en de Hollandse kolonie is ook van de partij.

We hadden twee vaten van elk 200 liter bij ons. Die waren nog lang niet op. Eén vat gaven we mee op de boot en de augurken gingen erin als koek.

Omdat het uitstapje op zondag was gingen enkelen, waaronder de gezusters Kuyper niet mee, vanwege de zondagsheiliging. Zij maken later een aparte toer.

Graaf István Széchényi heeft met Lajos Kossuth en Ferenc Deák een belangrijke rol gespeeld bij de onafhankelijkheid van Oostenrijk.

Zijn zoon Béla, die het boek *Amerikai utam* [Mijn reis naar Amerika] schreef, nodigde de zusters Kuyper uit om het landbouwmuseum te bezoeken.

En zo volgden nog andere interessante dingen.

Het afscheid van Boedapest valt hun zwaar, vooral als ze ontdekken, dat de gewonde soldaten moeten verhuizen naar bestaande veldhospitalen, waar ze minimale zorg

krijgen. Als ze hen opzoeken in hun nieuwe plek zien ze, dat ze al afgetakeld zijn na enkele dagen.

Een half jaar Ambulance, en dan vertrekken....

Ze gaan weg. En je kunt je afvragen wat de zin was van zo'n tijdelijke daad.

De zusters gaan met een brief van Graaf Tisza, waarin staat dat deze Hollandse vrouwen veel goeds hebben gedaan voor de Hongaarse soldaten. Deze brief opent vele mogelijkheden.

Ze brengen een bezoek aan de Hoge Tatra.

Om daar te komen zijn er tegenvallers.

In de trein blijken er geen zitplaatsen voor de dames. In deze situatie geeft de brief an Tisza soelaas.

Ze constateren, dat Catharina II in haar brief aan József II een waar woord sprak: 'Bij de heren Hongaren zijn zeggen en doen twee heel verschillende dingen'.

Voor de zussen blijkt ook, dat schrijven en doen verschillend zijn, als hun besproken kamers in de Tatra blijken te zijn vergeven. Maar wederom doet de brief van Tisza wonderen.

En er wordt genoten van, de prachtige omgeving en er worden boeken gelezen:

- De Tragedie van de mens van E. Madáçh
- Hongaarse geschiedenis van Edouard Sayous
- Hongaars Calvinisme van Prof. Doumergue.

De meisjes Kuyper genieten van de vakantie, na een intensieve periode in Boedapest.

Hierna gaan ze nog naar Wenen.

Want ze leerden van hun vader, dat het een juiste keuze is om je werk goed te organiseren, maar dat het ook een juiste keuze is om een vakantie goed te organiseren.

Het geheim van een doeltreffend volbrengen van een levenstaak.

In Wenen bezoeken ze een Invaliden Veldhospitaal met invalidenscholen. (deze bestaan ook in Boedapest)

Hier leren de gewonde soldaten, die ledematen moeten missen, op ingenieuze manieren hoe ze zoveel mogelijk zelfstandig verder kunnen leven.

De ellende is groot, maar de mogelijkheden zijn onuitputtelijk. Ze zijn onder de indruk van de wilskracht en het doorzettingsvermogen van, de slachtoffers van een wrede oorlog en bedenken hoe waar de woorden van Schiller zijn:

Gefärlich ist's den Leu zu wecken
Verderblich ist des Tigers Zahn:
Jedoch der schrecklichste der Schrecken
Das ist der Mensch in seinem Wahn

(Das Lied von der Glocke, 1799, fragment)

2. 6. Hannie Hermán Mostert könyvrecenziója. Magyarország a háború idején. Élmények egy holland tábori kórházban Budapesten és vidéken. Írta Henriëtte Suzanna Kuyper. (Abraham Kuyper legidősebb lánya)

A Kuyper-lányok apjuk, Ábrahám Kuyper engedélyével Budapestre utaznak.

74 mentődolgozó búcsúzott el Den Tex. Ketjen alelnök asszony otthonában, aki méltóságteljes, mégis szigorú, előkelő és barátságos megjelenésű volt. A jólét és a jóindulat ötvöződött, mint a régi holland dicsőség idején.

Beszédek hangzanak el a mentőszolgálat által vállalt feladatról: elmenni és meggyógyítani, megmenteni és bekötözni azokat, akiket a másik oldalon megcsonkítottak és pusztítottak.

Riemsdijk asszony a szívéből szólt.

Bavinck professzor, a tudás és az irgalom házasságáról beszélt.

A mentőszolgálat nem fog állást foglalni; ápolni fogja a háború sebesültjeit, a németeket Gleihwitzban éppúgy, mint az osztrák-magyarokat Budapesten.

A semleges Hollandia tábori kórháza háborús övezetekbe indul. Jelvényt viselnek. Felirata: *Misericordia et Humanitas*

A berlini megálló után Gleihwitzbe érkeznek. A személyzet egy része ott marad. 10 nap alatt tábori kórházat állítanak fel. December 31-én istentiszteletet tartanak, és a következő dicséretet éneklik: *Nun danket Alle Gott*

Harminchárom emberrel Budapest felé veszik az irányt.

A Mexikói úton található egykori Vakok Intézetében, Weichselmann lovag, egy vak zsidó által ajándékozott épületben egy katonai kórházat találnak. 200 sebesült van ott, és csak négy ápolónő. Mi 19 ápolónővel érkeztünk, hogy megerősítsük a csapatot. Az emberek azt hitték, hogy nem lesz semmi dolguk...

A négy ápolónő közül az egyik angol, „egy kedves kis virág a gyűlölettel teli világban". Milyen különleges, amikor szeretetet mutathatsz az „ellenségeidnek".

Magyarország egy *Terra Incognita* volt Európában, nem germán, nem szláv, és nem is román. Európa közepén, de nem Európa közepe. Különös, gyönyörű.

Feltűnő továbbá, hogy a magyaroknak jó ízlésük és eleganciájuk van, akárcsak Franciaországban. (Megjegyzés: Ez egy feudális rendszer, amelyben az osztályok elkülönülnek; Henriëtte szinte kizárólag a felsőbb osztályokból származó emberekkel találkozik).

Kedvesek és hálásak, különösen, ha hajlandó vagy beszélni a nyelvükön.

Láttál már valaha félénk gyereket, akit megdicsérsz? Ilyen egy magyar, aki nem érzi magát elfogadottnak, nem értékelik, szerény és hálás minden figyelemért és elismerésért. Rendkívül vendégszeretőek, természetüknél fogva nagylelkűek, és bármilyen nehéz is legyen a dolguk személyesen, a vendégei a terhet nem fogják észrevenni.

A magyar nép és nyelvük egyedülálló az európai germán, szláv és román népek között. (A románok nem szlávok, ahogy Henriëtte állítja).

Henriëtte felfedezi, hogy apja Stone-előadásait lefordították magyarra.

Találkozik Roszner Ervin báró miniszterrel, és egy lelkésszel, Antal Gézával, aki hollandul beszél, és akinek a felesége, Opzoomer kisasszony, vagyis ASC Wallis lefordította hollandra Madách Imre "Az ember tragédiája" című művét. Ők mind Tisza gróf barátai.

Egy fontos felfedezés, hogy Budapesten van egy Kálvin tér, ahol református templom található.

Sebestyén tiszteletes az, aki új életet akar lehelni a langyos kálvinizmusba. Ennek érdekében 1908-ban megalapították a *Kálvin Szövetséget*. Meghívják őket az éves találkozóra, és Henriëtte Magyarország egyik legfelemelőbb pillanatát éli át. Megtapasztalja azt a szellemet, amelyet otthonról ismer: a jól ismert zsoltárok éneklése mélyen megérinti.

Sebestyén tiszteletes egy rövid cikket ír erről a *De Standaard*nak. A Hollandia és Magyarország között fennálló szolidaritás akkor is megnyilvánul, amikor árvizek sújtják Hollandiát. A magyarok pénzt gyűjtenek, amelyet a királynőnek küldenek. Ő a titkárnője által válaszol. A levelet bekeretezik, és a portréja alá helyezik.

Hollandia és Magyarország hasonlóságai:

- Alföld
- Független, virágzó, művészi (paraszti) lakosság
- Virágzó kálvinizmus, felszabadulva a római katolicizmus hatalma alól, önálló államiság.

Balassi asszony egy művészetnek élő nő; a háza tele van műtárgyakkal. Művészeti cserét próbál létrehozni Hollandiával. A háború miatt ezt nem folytathatja. Reméli, hogy a háború majd sikerül, ezért megtartja a műalkotások feliratozásához a holland címkéket.

Egy új könyvet lehetne írni itt Magyarországon: Kálvinizmus és művészet.

Művészettel kidolgozott úrvacsorai kendők, egy doboz kehelykendő, mindegyik másképp hímezve, ezekkel a kehely peremét töröljük úrvacsora közben.

Magyarországon rengeteg népművészeti elem található: lenvászon, függöny, takarók. A sok csodálatos mű tele van misztikummal, mint egy népi eposz. Mint egy gótikus katedrális. Nem egyetlen ember műve, hanem egy nemzeti lélek kifejeződése, évszázadok nyelve, generációk kinyilatkoztatása.

A kálvinista művészet nagy része ma is létezik, és felsőbb rangú, mint a római katolikus.

A kálvinista régiók voltak az ország legjobbjai, virágzóak és gazdagok. Ez a gyönyörű művészet is itt jött létre.

De a kultúra megjelent, és megtanult másolni. Láttam parasztasszonyokat, akik értékes kézműves termékeiket pénzzé tették (aprópénzért...). Az iparosodás elvégezte a többit.

Balassi asszonyt mélyen megindítja ez a hanyatlás. De azt is állítja, hogy romlatlan népművészet található Magyarországon: Mezőkövesden, Kalotaszegen és Sárközben.

Joseph August Lux így ír erről *Ungarn, eine Mitteleuropäische Entdeckung* című művében: „Művészileg fejezik ki magukat; elég nekik az olvasás és az írás, hogy minket, írástudatlanokat magukkal egyenlővé tegyenek."

És mi is az a magyar vallás? Régen szinte egész Magyarország kálvinista volt. Ha megkérdezel egy Duna és Tisza között élő gazdát: „Milyen vallásúak itt?", azt válaszolja: „A magyar vallású". Csak egyet ismer, és az a kálvinista.

Az elnyomó rekatolizáció miatt Magyarország nagy része, beleértve Erdélyt is (?), ismét katolikus lett.

Lélegzetelállító volt Henriëtte számára, hogy láthatta apját Tisza István gróffal együtt: két református államférfi beszélget; kár, hogy nem volt fényképezőgépe, vagy nem tudott hangfelvételt készíteni.

Tavasz van, virágoznak az akácok, melyek Magyarország nemzeti fái. (Hollandiában a szilfa a jellegzetes nemzeti fa)

Amikor Julianna hercegnőnek születésnapja van április 30-án, ünnepséget tartanak Budapesten.

A betegek egy doboz gyufát kapnak a készletünkből és némi finomságot. A konzul, Fledderus úr, minden lehetséges módon felajánlotta segítségét a mentőknek, és a felesége is végig anyaként fogadott minket.

A kórház betegei és személyzete számára hajókirándulást is szerveztek a Dunán, amin a holland kolónia is jelen volt. Két 200 literes hordó volt velünk. Még közel sem voltak üresek. Egy hordót küldtünk a hajóra, és a savanyúságot pillanatok alatt felfalták.

Mivel a kirándulás vasárnapra esett, néhányan, köztük a Kuyper nővérek, nem csatlakoztak. Később külön túrán vesznek részt.

Széchényi István gróf Kossuth Lajossal és Deák Ferenccel együtt fontos szerepet játszott az Ausztriától való függetlenség kivívásában. Széchenyi Béla, aki az *Amerikai utam* című könyvet írta, meghívta a Kuyper nővéreket a mezőgazdasági múzeumba.

További érdekességek következnek.

A budapesti búcsúzás nagy terhet ró rájuk, különösen, amikor kiderül, hogy a sebesült katonákat a meglévő tábori kórházakba kell szállítani, ahol minimális ellátásban részesülnek. Amikor meglátogatják őket új helyükön, látják, hogy már néhány nap után is legyengültek.

A Kuyper-lányok hat hónapot töltenek a hadikórházban, aztán elmentek...

Elmennek. Henriëtte szerint az ember elgondolkodhat azon, mi értelme volt egy ilyen átmeneti cselekedetnek.

A nővérek Tisza gróf levelével távoznak, amelyben közlik, hogy ezek a holland nők sok jót tettek a magyar katonákért. Számukra ez a levél több bonyolult helyzetet oldott meg.

Ellátogatnak a Magas-Tátrába. Odafelé menet nehézségekbe ütköznek. A vonaton kiderül, hogy a hölgyek számára nincsenek ülőhelyek. Ekkor elég volt a Tisza gróftól származó levél felmutatása.

Megjegyzik, hogy II. Katalin cárnő igazat mondott a II. Józsefhez írott hajdani levelében: „A magyar urak között a mondás és a cselekvés két nagyon különböző dolog”. A nővérek számára az is világossá válik, hogy az írás és a cselekvés más. Amikor a Tátrában rendelt szobáik már foglaltnak bizonyulnak, a Tisza István levele ismét csodákat tesz.

Élvezik a gyönyörű környezetet és könyveket olvasnak. Madách Imre: Az ember tragédiája; Edouard Sayous: Histoire générale des Hongrois [A magyarok egyetemes története]; Émil Doumergue professzor: La Hongrie calviniste [A kálvinista Magyarország].

A Kuyper lányok az intenzív budapesti időszak után élvezték a nyaralást.

Ezután Bécsbe mennek. Apjuktól megtanulták, hogy helyes döntés jól megszervezni a munkát, de az is helyes döntés, ha jól megszervezzük a nyaralást. Az életfeladat hatékony teljesítésének titka van.

Bécsben ellátogatnak a Rokkantak Tábori Kórházába, ahol rokkant iskolák is működnek (ilyenek Budapesten is vannak).

Itt a végtagjaikat elvesztő sebesült katonák ötletes módon tanulják meg, hogyan élhetnek tovább a lehető legfüggetlenebben. A nyomor nagy, de a lehetőségek kimeríthetetlenek. Lenyűgözi őket a kegyetlen háború áldozatainak akaratereje és kitartása, és elgondolkodnak azon, mennyire igazak Schiller szavai:

Gefärlich ist's den Leu zu wecken / Verderblich ist des Tigers Zahn: /Jedoch der schrecklichste der Schrecken /Das ist der Mensch in seinem Wahn. (Das Lied von der Glocke, 1799, részlet)

-*-

2. 7. Drs. Millisits Máté: A Julianna Református Elemi Iskola 1926-1948 közötti története

Vilma Királynő út, Julianna iskola, Kuyper-harang – Budapest bővelkedik a holland vonatkozású emlékekben

A magyar-holland kapcsolatok többévszázados hagyományokra mennek vissza. Németalföldön a XVII.-XVIII. században magyar diákok százai tanultak, akik kint szerzett tudásukkal, tapasztalatukkal a Kárpát-medence magyarságát gazdagították. Az 1920-as és az 1930-as években Hollandia népe rendkívüli segítséget nyújtott a budapesti szegénysorsú gyermekek élelmezéséhez, fővárosi templomok és a Julianna Református Iskola felépítéséhez. Száz évvel ezelőtt az önzetlen segítségnyújtást megköszönve, Budapest Székesfőváros Vilma királynőről nevezte el a Városligeti fasort.

A holland–magyar protestáns kapcsolatok egészen a reformáció koráig nyúlnak vissza. A XVI. század utolsó harmadától kezdve folyamatosan tanultak magyar diákok Hollandia híres egyetemein, többek között Utrechtben, Leidenben, Franekerben. A peregrináció során, a Németalföldön tudásukat bővítő kora újkori tanulók közül Apáczai Csere János, Misztótfalusi Kis Miklós és Bod Péter nevét érdemes kiemelni, akiknek Hollandiából szülőföldjükre, Erdélybe hazatérve kiemelt szerepük lett az egyházi-kulturális élet megreformálásában.

A magyar protestantizmus nagy hálával emlékezik meg a holland de Ruyter (1607-1676) admirálisról, aki a protestáns gályarabokat 1676. február 11-én kiszabadította az embertelen szenvedéseik közül. A XIX. század holland-magyar kapcsolatokban az egyházi szempontok kevésbé voltak fontosak, a kint tanuló református teológusok száma jelentősen csökkent, viszont több magyar festőre, így Paál Lászlóra és Munkácsy Mihályra is inspirálólag hatott a Hollandiában megismert realista hagyományokra támaszkodó képzőművészet. A XX. században újra megelénkültek az egyházi kapcsolatok, a Németalföldön ösztöndíjasként tanuló teológiai hallgatók később a budapesti református egyházközségek vezető lelkipásztoraiként, a fővárosi protestantizmus meghatározó személyiségeivé váltak.

Abraham Kuyper, a történelmi kálvinizmus kiemelkedő képviselője

Teológiatörténeti szempontból a 19.század végén Hollandiában nagy hatása volt **Abraham** Kuyper munkásságának. A. Kuyper (1837-1920) Hollandia miniszterelnöke volt 1901 és 1905 között, majd államminiszter, egészen haláláig. Leiden egyetemén végzett teológiai tanulmányokat. Kálvinista nézeteket vall. Úgy gondolja, hogy az egyház megújításában csakis a kálvini igazságok és bölcsességek mentén szabad haladni. A fiatalok nevelésének ügyét a szívén viselte, ezért 1879-ben mozgalmat indított, mellyen szorgalmazta, hogy az ország területén több református iskolát indítsanak. 1916-ban Magyarországon is járt, amikor két lánya, Henriëtte és Johanna egy hadikórház élén dolgozott a rászorultakért. Ennek tapasztalatiból írta Henriëtte , Magyarország a háború idején - című könyvét, amellyel a holland közvélemény figyelmét hazánkra irányította. Henriëtte , Biberauer Richárdné és mások hollandiai és svájci lapokban kérték a külföldi híveket adakozásra. Ennek köszönhetően jött létre a Pestújhelyi Kuyper Henriëtte Otthon (árvaház), a Julianna Református Elemi Iskola, ahol az 1926-os megnyitót követően holland mintát követtek a vallásos oktatásban, és több templom is épült részben holland adományokból (a budafoki, a csillaghegyi és a kelenföldi). Kuyper Lelkes követője Sebestyén Jenő, aki később itt Magyarországon is terjesztette Kuyper iskolapolitikáját. **/3/**

Sebestyén Jenő úgy gondolta, hogy csak a Kuyper-féle nézetek jelenheteik Magyarország számára az egyetlen lehetőséget arra, hogy a háborús, majd trianoni veszteségek után az ország kilábaljon a válságból. Hitte, hogy az egyetlen megoldás az, ha visszatérünk a Bibliához, és ezen keresztül építjük fel önmagunkat újra. A történelmi kálvinizmus

lényege, hogy a liberalizmus-racionalizmus lelki pusztításából csak úgy lehet kilábalni, ha egészen visszamegyünk a Kálvinizmus alapjáig. A mozgalom alapját Sebestyén a következő képen fogalmazza meg: „A magyar református egyházban joggal beszélhetünk történelmi kálvinizmusról, mert a kálvinizmusnak történelmi volt az útja és miután ezt a két konfessziót (ti. a II. Helvét Hitvallást és a Heidelbergi Kátét) a magyar református egyház azóta sem tagadta meg, történelmi is a fundamentuma." **/4/** Erőteljesen szorgalmazta a református egyházon belül a missziói munkát. Előadásaiban kitért arra, hogy a református öntudat, illetve kálvinista többlet mennyire fontos. Ezzel arra szeretett volna rávilágítani, hogy nem csak önmagunk megismerése fontos, nemcsak a Szentírás ismerete, hanem az az igazi református, aki az életét a Szentíráson keresztül képes látni és azt felfogni. Ha valaki erre képes, akkor helyesen tud mindent értékelni. **/5/** Szigorúan református iskolát akart létrehozni, nem pedig egy új irányzatról volt szó. Sebestyén Jenő 1920-ban útjára indított egy lapot, Kálvinista Szemle címmel, melynek felelős szerkesztője lett. Ebben a lapban hirdette nézeteit, melyhez csatlakozott Ravasz László püspök is. A holland testvéri kapcsolatot számtalan cikk méltatja, azonban azt is hangsúlyozza Ravasz László, hogy nekünk magunknak is meg kell találnunk a saját nemzeti különlegességünket.

A református egyház komoly múltra tekint vissza iskoláikkal, oktatási intézményeivel. Az anyagi nélkülözés miatt a fenntartási költségeket általában alapítványokon keresztül kapják, illetve a hívek adományaiból. Sokszor azonban így sem sikerült előteremteni a költségvetést, így az egyház, iskoláit az önkormányzatoknak kényszerült átadni.

Budapesti református iskolák a XIX. és XX. században első felében

A XIX., XX. század első felében mindössze három református elemi iskola működött Budapest területén. Óbudán, Rákospalotán és Rákoscsabán. Ezekről az iskolákról Báthory Gábor püspök 1819-es visszaemlékezéséből tudunk információt. 1893-ban Szász Károly püspök a rákospalotai és rákoscsabai iskolalátogató körútjáról úgy emlékezik, hogy az ott tanuló gyermekek rendben, jól fejlődnek, értelmesen olvasnak, írnak. A tanárok kérdéseire összefüggő válaszokat adnak. Az óbudai református iskola 1791-ben épült, öt évvel azután, hogy a templomot felszentelték. Az 1800-as évek vége felé az iskolát átadták a fővárosnak és községi (fővárosi) iskolaként működött tovább. A pesti református iskola az előbbiekhez képest jóval később 1806-ban indult el, de az azt megelőző pár évben már foglalkoztak gyermekek oktatásával. Az első pedagógus Szabó János volt. Az anyagi nehézségek miatt gyakran váltogatták egymást a tanítók. A német anyanyelvű hívek kívánságára 1834-től csak olyan oktatókat vettek fel, akik tudtak orgonán játszani és német nyelven beszéltek. 1856-ban létrejött az iskolán belül a fiú és a leányiskola. A Református Teológiai Akadémia alapítása szükségessé tette az iskola bővítését. Az iskola bővítésével, egy emelettel megemelték a már meglévő szintet, javult az oktatás minősége is. Ez az iskola az akkori Szénatéren, a mai Kálvin téren helyezkedett el. 1870. március 1-én községi iskola lett belőle.

A lipótvárosi Sétatér utcában működött a Skót Misszió 1841-től, melynek feladata a zsidó vallásúak, illetve származásúak keresztyén hitre térítése. A tanítás német nyelven folyt. Az iskola irányítója a szintén áttért Saphir Sándor Samu volt, aki 1859-ben kezdte meg munkásságát. 1869-ben a Hold utcába költözött az intézmény, és 1894-ben erre is új szintet emeltek. 1910-ben a Vörösmarty utca 49-51-be költöztek. Eredetileg fiú- és lánynevelés is volt párhuzamosan, ám 1907-től átalakult leányiskolává. 1945-ben a Budapest Református Egyházmegye Skót Általános Iskolája nevet kapta az intézmény. 1948-ban államosították. A Protestáns Országos Árvaház Iskoláját 1867-ben alapították. 1871-ben saját épületbe költözött a VII. kerületi Rózsák tere 7. számba. Az iskolába nem csak az árvaházból vettek fel tanulókat, itt tanulhattak fiúk és lányok egyaránt. 1948-ban már állami iskolaként szerepel. A református gimnáziumok mellé református elemi iskolát is szervezetek. 1907-ben egészítették ki elemi iskolával a Baár-Madas Református Felsőbb Leányiskolát. Sajnos 1948-ban ugyanarra a sorsra jutott, mint a többi iskola.

A Julianna alapítása

A magyar-holland református kapcsolatok a XX. hajnalán újra megélénkültek. 1919-ben Antal Géza református püspök vendégeskedett két ízben is Hágában, ahol előadást tartott a magyarországi reformátusok helyzetéről. Ez a hollandokat arra indította, hogy adománygyűjtő akcióba kezdjenek, hogy megsegítsék magyar hittársaik életét.

Magyarországot az I. világháború után súlyos területi veszteség érte. Míg előtte Európa éléstára volt, addig a megcsonkult új Magyarországot éhínség, szegénység tizedelte. Az emberek egzisztenciálisan tönkre mentek, nem volt munkájuk, nem volt tető a fejük felett, nem volt ruhájuk, nem volt mit enniük. Ebben a szorult helyzetben jelentkezett be Hollandia, hogy segítségünkre siessen.

Ebbe a tevékenységbe beletartozott a református gyermekek Hollandiába utaztatása, élelmiszersegélyezés, a szegények és elesettek támogatása, melynek fővédnöke Vilma holland királynő volt. Az élelmiszereket a Bethesda kórházon keresztül osztották szét. Három évig körülbelül 100 gyermek jutott ingyen ebédhez és uzsonnához. 1920-ban az Országos Gyermekvédő Liga megindította az első gyermekvonatot Hollandiába. Itt a szegény éhező gyerekek 3-6 hónapot, vagy akár 12 hónapot is eltöltöttek befogadó holland családoknál, ahol megerősödtek. Ezek a transzportok körülbelül 35-40 ezer gyermeket érintett. Mivel ezek az utaztatások igen sok pénzt emésztettek fel, arra gondoltak a hollandok, hogy a segítséget ide kéne hozni Magyarországra. A Református Gyermekélelmezési Akció három vezetője: Voort van Zijp képviselő, de Neef bankár és Kuyper Katalin. Az itteni ügyvezető igazgató Bodolay István lelkipásztor lett. A magyar kormány elismerése jeléül 1923-ban Wilhelmina királynőnek felajánlotta a Magyar Vöröskereszt nagy csillagát. A Magyar–Holland Szemle szerkesztősége pedig Hágában egy üvegablakkal ajándékozta meg a királynőt. Az üvegablak Róth Miksa alkotása, amely Wilhelmina királynőt ábrázolja fríz ruhában a magyar gyermekek társaságában, a

háttérben pedig de Ruyter admirális, a magyar gályarabok megmentője látható. A segélyezés 1923-ig tartott, mivel utána rendeződni látszott Magyarország helyzete. Hálából Vilma királynőnek a Fővárosi Tanács elrendelte, hogy a Városligeti fasort kereszteljék át Vilma királynő úttá. Az adományokból fennmaradó összeget Sebestyén Jenő indítványára egy református elemi iskola megalapítására fordították. Az iskola első helyszínéül a Kálvin teret gondolták, végül a fasori református templom mögött található egyszintes villaépületet alakították át iskolává. Itt ezt megelőzően tanonciskola volt. Végül a már meglévő épületből sikerült kialakítani 4 tantermet, tornatermet, tantestületi szobát és két igazgatói lakást is. Az első igazgatója és tanítónője Gödölley Andorné volt, továbbá Bodolay Rózsa, Hajdú Éva és Balogh Irén. Hogy megismerjék a holland rendszert Hollandiába mentek tanulmányútra. Az iskola nevét pedig a holland trónörökös után Julianna Református Elemi Iskolának keresztelték. A holland reformátusokkal a kapcsolat az iskola alapításával nem ért véget. A későbbiekben is folyamatos volt a párbeszéd, a segítségnyújtás.

A Julianna Iskola 1926-os megnyitása

Az iskola megnyitójára 1926. szeptember 13-án került sor, melyen nagytiszteletű urak és hölgyek képviseltették magukat, mind holland, mind magyar részről. Itt volt Henrik Colijn, volt holland miniszterelnök, Kuyper Katalin a legfőbb holland pártfogó, Klebelsberg Kunó magyar oktatási miniszter, Sipőcz Jenő polgármester, Ravasz László református püspök és sokan mások.

Mind az Egyházi Értesítő, mind pedig a Kálvinista Szemle folyóiratok számtalan cikket közöltek a Julianna Református Elemi Iskola megnyitásáról. Az iskolát eredetileg a Józsefvárosba tervezték felállítani. Anyagi okok miatt ez nem jöhetett szóba, így a fasori templom kertjében található épületet választották, de csak addig, amíg a Kálvin téri telektömböt fel nem építik. A Kálvinista Szemle 1926. június 19-i számában felhívást tesz a szülők számára, az újonnan megnyíló ref. iskola miatt. A szeptemberben megnyíló iskola a Vilma királynő út 5. szám alatt levő egyházi épületben lesz. A holland-magyar iskola mindaddig itt lesz, amíg a Kálvin téri központba át nem helyezik. A népiskola teljesen díjtalan. A gyermekeket tiszta református szellemben nevelik. Társadalmi és vagyoni helyzetre való tekintet nélkül szívesen látnak jelentkezőket a I-IV. osztályok számára. Beiratkozni a fasori ref. lelkészi hivatalban lehet június 20-25. között.

Az 1926. szeptember 19-én megjelent Egyházi Értesítőben a Julianna református elemi iskola megnyitó ünnepéről olvashatunk. A megnyitón beszédet mondott Dr. Némethy Károly főgondnok, Sebestyén Jenő dr. th. tanár, Colijn Henrik volt miniszterelnök úr, gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter, Kuyper Katalin az iskola első számú pártfogója és Szabó Imre lelkész. Az ünnepélyre az iskola épületét virágba borították. Az ablakokból, a rácsok közül, virágfüzérek csüngtek. A Julianna Református Elemi Iskola feliratot szintén színpompás virágfonat keríti körbe. Az iskola homlokzatán 3 zászló lengett, az egyik a magyar zászló, a másik a holland zászló, a harmadik pedig a székesfőváros zászlaja. A

Jövel Szent Lélek Úristen dicséret éneklésével kezdte meg ünnepét az összegyűlt sereglet. Cserkészfiúk sorfala várta a vendégeket. Dr. Némethy Károly egyházközségi főgondnok beszédében elmondta, hogy közel 50 éve ez az első református elemi iskola Budapesten. 1868-ban zárta be kapuit az utolsó pesti református iskola az ugyanebben az évben életbe lépő népiskolai törvény miatt. Sebestyén Jenő hálát fejez ki az iránt, hogy ez az intézmény létre jöhetett, köszönve mindezt Hollandiának, és az ott élő gyermekeknek, akik a gyűjtési akcióban részt vettek. 16000 holland forint gyűlt össze erre a nagyszabású kezdeményezésre. Ehhez az összeghez hozzáadott a Kultuszminisztérium és Budapest Székesfővárosa is. Colijn Henrik a beszédében arról szólt, hogy mit is jelent egy ilyen iskola, mik a követelmények a gyermekek felé, a tanárok felé, a család felé. Az iskola létrejötte szépen példázza a magyar-holland barátság fontosságát, a közös történelmi vonás meglétét. Reményét fejezi ki, hogy a Julianna Református Elemi Iskola csak a kezdet arra nézve, hogy ennek mintájára majd máshol is elterjed az ilyen típusú iskola, hisz Hollandiában is 1750 iskolájuk van a reformátusoknak. Sokáig tartott, míg Hollandiában rájöttek, hogy a gyermekek oktatását nem csak a központi vezetés tudja megszervezni. Colijn szerint az igazi református iskola: „minden tantárgy tanításánál abból a gondolatból indul ki, hogy nekünk e világban életünk minden idejében Istent kell szolgálnunk és őt kell dicsőítenünk."

Fontos, hogy a gyerekek ne csak az iskolából tanulják meg az Biblia jelentőségét, hanem otthon a család is így gondolkodjék. Nem szabad, hogy a kettős nevelés megkérdőjelezze az iskolai tanítást. Első rendűnek tartja a Bibliát, mert szerinte ez az alapja a jó nevelésnek. Ehhez egy idézetet hoz fel, amelyet Luther mondott: „Nem tanácsolom senkinek, hogy oda küldje gyermekét, ahol nem a Szentírás uralkodik."

Kiemeli még a nemzeti jelleget is. Ugyan a református hit fölötte áll a nemzetnek, ám minden nemzetnek saját történelme, nyelve van, amely lehetővé teszi, hogy ki-ki a maga nemzeti nyelvére fordítsa a tanokat. „az olyan keresztyén református iskola, amelynek egyben nincs saját nemzeti jellege, nem felel meg hivatásának." A nemzeti jelleg az erkölcsben, szokásokban, gondolkodásmódban, nyelvben, történelemben mutatkozik meg. „Legyen nemzeti a tananyagában! Legyen nemzeti a módszerében! Legyen nemzeti a játék-és tornatanításban! Legyen nemzeti a fegyelmezés gyakorlásában! Legyen nemzeti – és ez különösen fontos – a nyelv-és történelemtanításban!"

Továbbá a biblia helyes magyarázata, a hittan megfelelő oktatása is elkerülhetetlen. Felhívja a figyelmet a Kátéban való tanításra, és rámutat a Heidelbergi Káté fontosságára. Ezt a tanítóknak tankönyvként ajánlja ahhoz, hogy jól tudják átadni a reformáció lényegét: „azért írták, hogy az ifjúság tanítóinak legyen egy szilárd vezérfonala, amelyhez az ifjúság nevelésénél igazodjanak."

Kuyper Katalin pedig a nagyérdemű örömére magyarul szólalt meg. Gróf Klebelsberg Kunó arra tér ki, hogy a holland-magyar nemzetközi kapcsolatokban ez egy egyedülálló teljesítmény, így számunkra mindez egy fontos emlék, és egyben biztosítja a hollandokat

arról, hogy örökké hálás lesz a magyar nép ezért az iskoláért. Az adás művészetéről azt vallja, az a jó, ha szívből jön, jókor, jó helyre. A világháború után Magyarország romjaiban hevert, kis híján maga alá temetve dicső múltját. Csak a jövő reménye kecsegtette az emberi szíveket, és a magyar jövő számára a Julianna iskola egy reménysugár arra nézve, hogy egy új hazafi nemzedéket kineveljen számunkra. Klebelsberg miniszter úr köszönetet mond Hollandiának mindezért. Az akkori kultuszminiszterrel kapcsolatban érdemes megemlíteni még, hogy oktatáspolitikájában döntő szerepet játszott az elit kinevelése. Úgy gondolkodott, hogy a vesztes háborúból Magyarország csak egy erős nemzeti elittel tudja 'legyőzni' az erősebb nemzeteket. Ez nem nemzetellenes politika volt, hanem abban hitt, hogy mivel mi gazdaságilag nem vagyunk elég erősek, ezért szellemi tudásunk által kell kivívni Európa elismerését. A legutóbb, 2012-ben Tőkéczki László történész, Dunamelléki Református Egyházkerület főgondnoka megfogalmazta Klebelsberg Kunó oktatáspolitikája nem más volt, mint befektetés az emberi tőkébe. Szabó Imre az egész szövetséget egy tulipán kelyhéhez hasonlítja, amelyben összefut a két nép ölelő karja. A tulipán, mint motívum a templom homlokzatán is megtalálható, ugyanakkor Hollandia is híres a tulipánjairól. Ezt az azonosságot ragadja ki Szabó Imre a beszédében. A hálaadó imádság után a holland himnusz csendült fel, majd a magyar himnusz, végül pedig a lelkészi áldás a lezáró akkordja a ceremóniának.

Kuyper Katalin a szülői értekezleten egy példamesét mond el arról, mit is jelent számára Magyarország, a református iskola és a benne tanuló ifjúság. A mese arról szól, hogy miután minden fájdalom szétáradt a földön, egy ember elvesztette a dalát. A dal számára az öröm és béke volt. Arra gondolt, hogy megkeresi ezt a dalt, hiszen nem tud nélküle élni. Bolyongásai során azonban egyre mélyebbre került a sötét erdőben, végül egy szomorú fenyvesbe ért. Ebben a fenyvesben a fák szomorkodtak, és az ágaikról egy-egy könnycsepp gördült alá. Félelmében az ember menekülni szeretett volna, ám ekkor egy kicsiny fényt pillantott meg az egyik szegletből. Mikor közelebb ment, talált egy házat, mikor még közelebb ment, talált egy szorosan összefonódott kart, mikor még közelebb ment, észrevette, hogy egy kéz erősen kulcsolódik egymásba. Ez a kéz egy imádkozó kéz, az Isten gyermekének keze. Európa is egy ilyen sötét erdő, a gyászos fenyves pedig Magyarország, a kis ház a Julianna iskola, amelyben az imádkozó ifjúság jelenti a jövőt, a reményt és a napsugarat.

Az iskola megnyitóján Kuyper Katalin, a holland iskolabizottság küldöttekánt ajándékot hozott, egy sötétkék bőrkötésű Bibliát adott a tantestület számára, az első oldalon a Holland Comite tagjainak aláírásával. Az iskola 4 vegyes leány-fiú osztállyal indult meg, átlagosan 40 fővel. Az iskola vezető szerve, az Iskolaszék volt, melynek tagjai: Szabó Imre elnök, a fasori református egyházközség vezető lelkipásztora, alelnöke dr. Neményi Imre nyugalmazott államtitkár. A tanintézmény évente beszámolót küldött Kuyper Katalin részére az iskola munkájáról. 1934-ben Gödölley Andorné és Bodolay Rózsa tanítónők Hollandiába utaztak, és ott előadássorozatokban ismertették a Julianna iskola munkáját.

Az iskolai nevelés

Gödölley Andorné az iskola megnyitója után a szülői értekezleten arról beszélt, hogy a szülő és tanító között a híd a gyermek. Fontos, hogy a szülők ugyanazt gondolják a helyes nevelésről, mint a tanítónők. Ehhez az együtt gondolkodáshoz segítség az Istenbe vetett hit. A tanítónők évközben folyamatosan tájékoztatják a szülőket a gyermekek fejlődéséről. Kérve kéri az anyákat, hogy gyermekeiket ne hagyják egyedül kóborolni az utcákon, mert az utca veszélyt jelenthet a gyerekek testére, lelkére egyaránt. A szülői értekezlet célja pedig nem az, hogy külön-külön egy-egy gyermek viselt dolgait megtárgyalják, hanem általános fontosságú dolgokról lesz szó. Mindazonáltal köszöni a szülőknek, hogy ebbe a református iskolába vetették hitüket.

A nevelés legmeghatározóbb eleme a Biblia volt. Holland mintára ezért is nevezték el bibliás iskolának. Tehát a Biblia kell, hogy a mozgatórugója legyen az egész rendszernek. Minden évben voltak versenyek, ahol zsoltár énekeket, illetve bibliai idézeteket kellett felismerni. Az a diák, aki jól szerepelt, ajándékba kapott vagy könyvet, vagy egy Bibliát. Minden nap volt vallástan óra, ahol bibliai történeteket beszéltek át, az énekórán zsoltárokat tanultak, de kötelező volt eljárni az istentiszteletekre. Az iskolába nem csak református - vallású gyermekek jártak, hanem katolikusok, zsidók, evangélikusok, görögkatolikusok is. Ez sokszor problémát jelentett a hittanórák miatt. Később úgy rendelkeztek, hogy hittanra kötelező járni, de az istentiszteletre nem kötelező eljárnia azoknak a gyermekeknek, akik más felekezetűek. Később azt látták a legjobbnak, ha első sorban református hitűeket vesznek fel, és csak akkor vesznek fel más vallásúakat, ha a létszám azt megköveteli.

A nevelés fontosabb volt az oktatásnál, de a szülőkkel való jó kapcsolat fenntartása is lényeges szempont volt. Rendszerint voltak fogadóórák, először havonta egyszer, majd később hetente egy ilyen óra volt. De tevékenyen részt is vettek a szervezésekben, télire a tüzelőt hozták, ha szükség volt rá, a tehetősebb szülők adományaikkal is támogatták az iskolát.

A Julianna iskola bővítése

Az épületet hamar kinőtte az intézmény, így szükségessé vált a bővítése, melyre 1936-ban került sor. Rövidebb, mint 5 hónap alatt sikerült még egy szintet húzni a már meglévő 1 szintre. Az átépítési munkálatok idejére a Szív utcai elemi népiskolában kaptak helyet a tanulók. A földszinten tornatermet alakítottak ki, körülbelül 400 fő fogadására volt képes. Ezen a helyen másfajta rendezvények is otthont találtak, például a vasárnapi iskolát is itt tartották. Kialakítottak még leánykori szobát, és az iskolaszolga lakása is helyet kapott. A 270. számú Hajnal cserkészcsapatnak az alagsor volt a főhadiszállása. Az épület bejáratánál egy bibliai idézet köszöntött minden egyes belépő embert: „Engedjétek hozzám jönni a gyermekeket.” (Máté 19,14)

Az iskola fennállásának 10. évfordulójára a hollandok 14000 holland forintot küldtek, de megszabták, hogy ezt az összeget szigorúan az iskola épületének a felújítására költheti az egyház. Az épületet rendes iskolává kell alakítani, annak követelményei szerint. Az építkezés 85000 P-be került, mely úgy tevődött össze, hogy 15000P-t a fasori egyház adott bele, 20000P-t az egyházmegye és 50000P-t a holland adományból tettek hozzá. Az iskola az átépítés után 1 emeletesből 2 emeletes lett. Az I. és II. emeleten 2-2 tanterem, a földszinten egy 220 négyzetméteres tornaterem lett, ahol gyülekezeti összejöveteleket is lehetett tartani. A tornaterem felett nyitott terasz kapott helyet, az alagsorban két cserkészszoba, a szegénygondozásra szintén két szoba kapott helyet, továbbá 1 szoba jutott a leányegyesületnek a földszinten. A székekkel való bebútorozásra és a színes ablakokra azonban még szükséges volt 6000P. Ezt az összeget a hívek adományaiból gyűjtötték össze.

Az iskola felújításához július elsején fogtak hozzá, és október végén 4 hónapos erőltetett menet után a munkálatok befejeződtek. November 15-én újra indulhatott a tanítás. Az újdonsághoz hozzá tartozott, hogy a szűk termek helyett, tágas világos termeket kaptak a tanulók. A terasz egy 160 négyszögméternyi terület, ahol a gyermekek el tudják kényelmesen tölteni a 10 perces uzsonna szünetet. A földszinten hatalmas tágas tér fogadja az arra látogatót, ezen kívül teakonyha is fog működni itt. A harmadik emeleten kap helyet a mosókonyha, és a szárító helységek.

A megnyitó beszédében dr. Tasnádi Nagy András főgondnok örömét és meghatottságát fejezte ki a jeles évfordulón, hiszen egyrészt az iskola 10 éves jubileumát ünnepli, másrészt az új iskola is felépült és kitárta kapuit a gyermekek előtt. Olyan iskola lett, amely megfelel a modern követelményeknek, és bővülésének köszönhetően több fiatalnak tud helyet adni. Szónoklatában megemlékezett a holland-magyar kapcsolatról, közreműködésről, amely nélkül nem nyithatta volna meg kapuit az iskola. Visszaemlékezett továbbá a múlt eseményeire, a holland-magyar testvéri szeretet mibenlétére. Arra, hogy Hollandiában magyar tudósoknak köszönhetően fellelhetőek magyar fordítású Bibliák, egyéb tudományos munkák. Például: Komáromi Csipkés György Bibliája, s a Debreceni Ember Pál és Bod Péter egyháztörténete. Már 1863-ban is 30000 holland forinttal segítették ki a magyar lelkipásztorokat az ínséges időkben. A világháború után szintén Hollandia volt az, aki elsőként segítségünkre sietett és a gyermekjóléti akcióból kinőhetett az elemi iskola alapötlete is. Csodálatos még az is, hogy amikor a különböző nemzetek egymással gyűlölködve néznek farkasszemet, addig ez a két nemzet ilyen nagyszerűen együtt tud működni, egy fantasztikus ügy érdekében. Dr. Tasnádi Nagy András hálával említi meg gróf Klebelsberg Kúnó támogatását is, aki felismerte az iskola létrejöttének szükségességét, történelmi szerepét, és mellékük állt. A megnyitón részt vett még Ravasz László püspök, Szendy Károly polgármester, Zielinszky Tibor elöljáró úr, Hóman Bálint kultuszminiszter, Van Hoorn holland követ és természetesen Kuyper Katalin.

Kuyper Katalin is megszólalt a megnyitó ünnepségen. Az első terv az volt, hogy az iskola épüljön a Kálvin téri Kalvineumban, ám ez a terv összeomlott. Ekkor döntöttek úgy, hogy az összegyűlt pénzt inkább a Julianna iskolának utalják át, azzal a kikötéssel, hogy ezúttal az iskola épületére fordítsák az összeget. Az iskola felépítésére összegyűlt összeg egyharmada Julianna hercegnő születésnapján gyűlt össze. Az összeget holland gyermekek gyűjtötték, gyermekek számára. Hogy miért ilyen fontos a hollandoknak, hogy egy református iskolát támogassanak, a válasz az, hogy azért, mert tudják milyen nehéz volt nekik is elérniük, hogy református-keresztyén iskolát hozzanak létre. Hollandiában a református iskola elismerten az egyik legjobb támasz a családok, gyermekek számára. Kuyper Katalin a tanulókhoz is szólt néhány szót, melyben reményét fejezi ki az iránt, hogy mindent meg tudnak majd tanulni a gyerekek ahhoz, hogy hazaszerető, erkölcsös emberekké váljanak, ezen kívül az Úrba vetett hitre figyelmeztet: „szíveteket át kell adni az Úr Jézusnak."

II. világháború és a Julianna Iskola

A háború ideje alatt sajnos bombatalálat miatt az oktatást 1943/44 tanévében be kellett fejezni. Ide rendezkedett be a Katonai kórház, mely 1944. október közepén itt is maradt. Szabó Imre lelkipásztor ekkor felkereste a svéd nagykövetséget azzal a kéréssel, hogy az iskola épülete kerüljön svéd védnökség alá. Így sikerült az alagsorban kialakítani egy helységet, amely a zsidó gyerekek menedékéül szolgált. Menedéket nyújtott továbbá családok számára, a felnőtt zsidó lakosság számára, de hadifogoly katonák is elbújhattak itt. A bújtatások miatt a háború végéig számítani kellett a nyilas razziákra és sajnos retorziókra is sor került.

1945. január 13-án újabb bombatalálat érte az iskolát, amikor is az igazgatói lakás teljesen megsemmisült. Az iskola szerencsés módon nem sérült meg. A karitatív tevékenység tovább tudott tartani egészen addig, míg erre szükség volt. 1945. február 26-án újra megnyitotta kapuit a Julianna Református Elemi Iskola. Az első tanítási nap, az iskola rendbetétele után, április 9-én volt.

A háború után az iskolának túljelentkezéssel is kell számolnia. A nehéz újrakezdést segítik a svédek, de a főváros is megteszi, a tőle telhetőt. A svéd Radda Barnen Gyermekmentő Szövetség 1946-ban az iskolás gyermekek számára tízórait juttat.

Az Iskola államosítása

Magyarországon a felekezetek által fenntartott iskolák és az állami iskolák között többször is volt nézeteltérés. Az iskolákat 1918/1919-ben is államosították, holott a felekezetek a fiatalok képzését nagyon komolyan gondolták. Az iskolákban a hitoktatás ugyanis semmiféle képen nem öncélú volt, hanem ezekben a tanórákban látták az alapját annak, hogy egyházaik fennmaradjanak. Az 1919. februárjában napvilágot látott törvényjavaslatban azt mondták ki, hogy a tanítóképzés kizárólag állami feladat és az eddig létező összes felekezeti intézményt, 1919. június 30-án megszüntetik. A II.

világháborút követő időszakban, amikor az ország szovjet hatalom alá került, újabb csapás érte az egyházi iskolákat. A Horthy –korszak idején a trianoni ország területén 58 képzőből 9 volt református, míg a történelmi ország területén 83 képzőintézetből 10. Miután a komáromi intézmény bezárt, maradt 3 tanítóképző és 5 tanítónőképző az ország területén: Debrecenben, Sárospatakon, Nagykőrösön, illetve, Debrecenben, Nyíregyházán, Miskolcon, Kecskeméten és Pápán. 1946-ban Ravasz Lászlónak már komoly fenntartásai voltak a kormány intézkedéseivel kapcsolatban. Az egyházak vezetői nyomatékosították, hogy ragaszkodnak iskoláikhoz. Továbbá úgy látták, hogy a szocialista, kommunista vezetés oktatási programja az államosítás felé vezet. Ravasz László emlékiratában arról is megemlékezik, hogy már a Horthy-korszak idején is voltak problémáik az iskolák működtetésével. Abban az időszakban 50%-os állami támogatással működtek az intézmények, cserébe el kellett fogadniuk az állam feltételeit is, de így is tudott működni az iskolai rendszer. Ravasz László arról is beszélt, hogy alapvetően az iskolák oktatóinak nem volt missziós elhivatottságuk a református hitben, ezért szorgalmazta azt, hogy olyan oktatóik legyenek, akik visszakanyarodnak az alapvető felfogáshoz, és a gyermekekhez Krisztuson keresztül jussanak el. Amikor Váczy Ferenc 1947. november 28-án tudomást szerzett arról, hogy az összes középfokú református tanító(nő) képzőt meg akarják szűntetni, Ravasz László egy felhívás megfogalmazására adott megbízást, ám sajnos nem tudtak hangot adni nem tetszésüknek, mert 1948. február 11-i ülésen lekerült a napirendről. Sajnos ebben az időszakban igen gyakran tapasztalhatták ezt a különböző egyházak elöljárói, hogy igen egyoldalú döntések születnek, amelyekbe nem vonják be az illetékeseket. Ha mégis leültek velük egy asztalhoz, olyan helyzetbe hozták őket, amit enyhe kifejezéssel is kényszerhelyzetnek lehetne hívni. Ígéretet kaptak a felekezetek arra, hogy a hittanórákat megtarthatják, majd ezt is visszavonták, végül teljesen kitiltották az iskolákból a hittanórákat. Egy politikai csiki-csuki játék kellős közepén találhatták magukat az egyház elöljárói. Míg Rákosi Mátyás arról ír naplójában, hogy mindig is odafigyelt a különböző igényekre és sikerült megegyezésre jutni, addig a valóságban ellehetetlenítette politikájával az egyházi iskolákat. Rákosi számára azért volt nagyon fontos, hogy végig tudja verni ezt a rendszert, mert a fiatalokat központosítani szerette volna, így a hatalom szolgálatába állítani őket. Dr. Ladányi Sándor a Reformátusok Lapjában az erőszakos államosítás gaztettéről ír. Kegyetlen rendszer következett a II. világháborút követően. A szélsőjobb egyszeriben átcsapott szélsőbalra. Rákosi 1949-ben az egyházi vezetést olyan emberek kezébe adta, akik szerinte megbízható személynek számítottak. Miután Ravasz Lászlót eltávolították a posztjáról, elkezdhették rendezni az ’iskolakérdést’. 1948. június 15-én a Zsinatnak döntenie kellett állásfoglalásáról, mert másnap június 16-án az országgyűlés elfogadta az 1948. évi XXXIII. törvénycikket az iskolák államosításáról.

Az államosítások időszakában 1948-ban vészjósló volt a légkör az iskola számára is. Szabó Imre lelkész többször próbált az iskola érdekében járni, sikertelenül. Hiába hivatkozott arra, hogy az iskola holland alapítású, így kivételt lehetne tenni ebben az

esetben. 1948 szeptemberében Ortutay Gyulát, az akkori oktatási minisztert levélben emlékeztette arra, hogy a hollandok ajándéka ez az iskola, hiszen holland pénzekből jöhetett létre, a Református Gyülekezet számára, így tekintsék azt történelmi fontosságú létesítménynek, mindhiába. 1948/49 a Julianna Református Iskola már állami iskolaként van számontartva, 1949. szeptember 27-én beköltözött a Vörös október Szakkollégium. Később a Gorkij fasori Általános Iskola, majd a Rottenbiller utcai Általános Iskola kerül az épületbe.

Jegyzetek: 1 Fónod Sándor: Fasori Julianna Református Iskola Története 1926-tól 1992-ig., Budapest 1994. 7-9. old.

2 Fónod Sándor: Fasori Julianna Református Iskola Története 1926-tól 1992-ig., Budapest 1994. 7-9. old.

3 Deme Krisztina: Magyar-Holland református egyházi kapcsolatok, az 1920-as években Budapesten. Szakdolgozat. KRE Történelem Szak, 5-7. old.

4 Pál László: A történelmi kálvinizmus. In: Sebestyén Jenő emlékkönyv. Szerk. Dr. Ladányi Sándor. Kiadja: A Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, Budapest, 1986. 151. old.

5 Rácz Lajos: Sebestyén Jenő, a tanár: katedrán és katedrán kívül. In. Sebestyén Jenő emlékkönyv. Szerk. Dr. Ladányi Sándor. Kiadja: A Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, Budapest, 1986. 47. old.--Készítette: Sulyok Judit

-*-

2. 8. Drs. Máté Millisits: De geschiedenis van de Julianna Gereformeerde Lagere School, 1926–1948

Eeuwen van Nederlands-Hongaarse gereformeerde betrekkingen

De Nederlands-Hongaarse protestantse betrekkingen gaan helemaal terug tot de tijd van de Reformatie. Vanaf de zestiende eeuw studeerden Hongaarse studenten aan beroemde Nederlandse universiteiten, onder andere in Utrecht, Leiden en Franeker. De Hongaarse gereformeerden herinneren zich met grote dankbaarheid de Nederlandse admiraal de Ruyter, die in 1676 de protestantse galeislaven bevrijdde.

De lutherse leer verspreidde zich vooral in Noord-Europa, terwijl de leer van Calvijn ingang vond in Zwitserland, Frankrijk, Nederland, Schotland en een groot deel van Hongarije. In Hongarije werden jongeren, die naar het buitenland wilden gaan om te studeren en ervaring op te doen, gesteund door adellijke families die het protestantisme aanhingen. Hierdoor konden veel Hongaarse jongeren naar Genève, Wittenberg en Heidelberg reizen, evenals naar Leiden, Utrecht en vele andere Nederlandse universiteitssteden.

Na hun studie keerden de studenten naar Hongarije terug. Daar verspreidden zij het geloof verder, maar zij namen ook als juristen en leraren belangrijke maatschappelijke taken op zich. Bij de Hongaarse studenten waren vooral de Nederlandse universiteiten populair. Al snel studeerden er meer dan 1600 Hongaarse studenten aan deze universiteiten. /1/

Ook het inzetten van schoolhervormingen werd noodzakelijk. De Tsjechisch-Moravische bisschop Jan Amos Comenius benadrukte het belang hiervan. Onder de geleerde jongeren die uit Nederland terugkeerden, kunnen onder andere János Zsámbóki, Miklós Bethlen en later zijn zoon Mihály, János Apáczai Csere en Miklós Tóthfalusi Kis worden genoemd.

Later, in de achttiende en negentiende eeuw, leken de Nederlands-Hongaarse betrekkingen te verzwakken. De Nederlanders richtten zich op hun koloniën en op de stabiliteit van hun economie, terwijl wij Hongaren tegen de Turken vochten en de ene vrijheidsstrijd na de andere volgde, met veel slachtoffers tot gevolg. Volgens de beschikbare gegevens studeerden tussen 1816 en 1851 nog slechts negen Hongaarse studenten aan Nederlandse universiteiten, terwijl dat er eerder nog 1600 waren. /2/,

Abraham Kuyper

Abraham Kuyper (1837–1920) was van 1901 tot 1905 premier van Nederland en vervolgens minister van Staat tot aan zijn dood. Hij studeerde theologie aan de Universiteit van Leiden. Hij was een overtuigd calvinist. Volgens hem mocht de vernieuwing van de kerk uitsluitend plaatsvinden vanuit de waarheden en wijsheden van het calvinisme.

De opvoeding van jongeren lag hem na aan het hart. Daarom startte hij in 1879 een beweging die ervoor pleitte dat er in het land meer gereformeerde scholen zouden worden opgericht. In 1916 bezocht hij ook Hongarije, toen zijn twee dochters, Henriëtte en Johanna, aan het hoofd van een militair hospitaal werkten voor mensen in nood.

Op basis van haar ervaringen schreef Henriëtte het boek *Hongarije in oorlogstijd*. Daarmee vestigde zij de aandacht van de Nederlandse publieke opinie op ons land. Henriëtte , mevrouw Biberauer (echtgenote van Richárd Biberauer) en anderen riepen in Nederlandse en Zwitserse kranten buitenlandse geloofsgenoten op om geld te geven voor de leniging van de nood.

Dankzij deze inzamelingen ontstonden het Henriëtte Kuyper Tehuis in Pestújhely, een weeshuis, de Julianna Gereformeerde Lagere School, waar na de opening in 1926 het Nederlandse model van religieus onderwijs werd gevolgd, en verschillende kerken die gedeeltelijk met Nederlandse giften werden gebouwd, waaronder de kerken in Budafok, Csillaghegy en Kelenföld.

Een enthousiaste volgeling van Kuyper was Jenő Sebestyén, die later ook in Hongarije het onderwijsbeleid van Kuyper verspreidde. /3/

Sebestyén Jenő

Sebestyén Jenő was van mening dat de opvattingen van Kuyper voor Hongarije de enige mogelijkheid vormden om na de oorlog en de verliezen van Trianon uit de crisis te

komen. Hij geloofde dat de enige oplossing was om terug te keren naar de Bijbel en van daaruit onszelf opnieuw op te bouwen.

De kern van het historische calvinisme is volgens hem dat men alleen aan de geestelijke verwoesting van liberalisme en rationalisme kan ontsnappen door volledig terug te keren naar de grondslagen van het calvinisme.

Sebestyén formuleerde de basis van de beweging als volgt:

„In de Hongaarse Gereformeerde Kerk kunnen wij terecht spreken over historisch calvinisme, omdat de weg van het calvinisme historisch is geweest en omdat de Hongaarse Gereformeerde Kerk de twee confessies – de Tweede Helvetische Geloofsbelijdenis en de Heidelbergse Catechismus – sindsdien nooit heeft verloochend; ook haar fundament is daarom historisch." /4/

Hij stimuleerde krachtig het zendingswerk binnen de Gereformeerde Kerk. In zijn lezingen wees hij op het belang van gereformeerd bewustzijn en van de specifieke calvinistische meerwaarde.

Daarmee wilde hij duidelijk maken dat niet alleen zelfkennis en kennis van de Heilige Schrift belangrijk zijn, maar dat een ware gereformeerde ook in staat is zijn leven door de Schrift te zien en te begrijpen. Wie daartoe in staat is, kan alles op de juiste wijze waarderen. /5/

Hij wilde een strikt gereformeerde school oprichten; het ging dus niet om een nieuwe richting. In 1920 richtte Sebestyén Jenő een tijdschrift op met de naam *Kálvinista Szemle* en werd daarvan hoofdredacteur. Ook bisschop László Ravasz leverde bijdragen aan dit blad.

Talrijke artikelen prezen de broederlijke houding van de Nederlanders. Ravasz László benadrukte echter ook dat wij zelf onze eigen nationale eigenheid moesten vinden.

De Hongaarse Gereformeerde Kerk kan bogen op een lange geschiedenis van scholen en onderwijsinstellingen. Door financiële tekorten werden de onderhoudskosten doorgaans via stichtingen en giften van gemeenteleden gefinancierd. Vaak was het zelfs op die manier niet mogelijk de begroting rond te krijgen, waardoor de kerk haar scholen noodgedwongen aan de gemeenten moest overdragen.

Gereformeerde scholen in Boedapest in de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw

In de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw waren er op het grondgebied van Boedapest slechts drie gereformeerde lagere scholen: in Óbuda, Rákospalota en Rákoscsaba. Over deze scholen is er informatie beschikbaar uit de memoires van bisschop Gábor Báthory uit 1819.

In 1893 stelde bisschop Károly Szász vast, tijdens zijn bezoek aan de scholen van Rákospalota en Rákoscsaba, dat de schoolkinderen zich ordelijk en goed ontwikkelden, verstandig lazen en schreven en samenhangende antwoorden op de vragen van de leraren gaven.

De gereformeerde school in Óbuda werd in 1791 gebouwd, vijf jaar nadat de kerk was ingewijd. Tegen het einde van de negentiende eeuw werd de school aan de hoofdstad overgedragen en ging zij verder als gemeentelijke school.

De gereformeerde school in Pest begon veel later, in 1806, hoewel er in de voorafgaande jaren al onderwijs aan kinderen werd gegeven. De eerste onderwijzer was János Szabó. Vanwege financiële moeilijkheden wisselden de onderwijzers elkaar vaak af.

Op verzoek van de Duitstalige gemeenteleden werden vanaf 1834 alleen onderwijzers aangesteld die orgel konden spelen en Duits spraken. In 1856 werden binnen de school een jongens- en een meisjesschool opgericht.

De oprichting van de Gereformeerde Theologische Academie maakte uitbreiding van de school noodzakelijk. Bij de uitbreiding werd een verdieping toegevoegd aan het bestaande gebouw en verbeterde ook de kwaliteit van het onderwijs. De school bevond zich destijds op het Szénatér, het huidige Kálvin tér. Op 1 maart 1870 werd zij een gemeentelijke school.

Aan de Sétatér-straat in de wijk Lipótváros was vanaf 1841 de Schotse Missie actief. Haar taak was het evangeliseren onder mensen van Joodse religie of Joodse afkomst. Het onderwijs werd in het Duits gegeven.

De leiding van de school was in handen van Sándor Samu Saphir, die eveneens tot het christendom was overgegaan en in 1859 met zijn werkzaamheden begon. In 1869 verhuisde de instelling naar de Hold-straat en in 1894 werd daar opnieuw een verdieping toegevoegd.

In 1910 verhuisde de school naar Vörösmarty-straat 49–51. Oorspronkelijk was er zowel een jongens- als een meisjesschool, maar vanaf 1907 werd de instelling omgevormd tot een meisjesschool. In 1945 kreeg de instelling de naam Schotse Lagere School van het Gereformeerd Kerkdistrict Budapest. In 1948 werd de school genationaliseerd.

De School van het Nationale Protestantse Weeshuis werd in 1867 opgericht. In 1871 verhuisde zij naar een eigen gebouw aan Rózsák tere 7 in het zevende district. Niet alleen kinderen uit het weeshuis werden toegelaten; zowel jongens als meisjes konden hier onderwijs volgen. In 1948 werd de school als staatsschool geregistreerd.

Naast de gereformeerde gymnasia werden ook gereformeerde lagere scholen georganiseerd. In 1907 werd de Baár-Madas Gereformeerde Hogere Meisjesschool uitgebreid met een lagere school. Helaas onderging deze school in 1948 hetzelfde lot als de andere scholen.

De oprichting van de Julianna-school

Aan het begin van de twintigste eeuw, na de eerste wereldoorlog, leefden de Hongaars-Nederlandse gereformeerde betrekkingen opnieuw op. In 1919 verbleef bisschop Géza Antal tweemaal als gast in Den Haag, waar hij lezingen gaf over de naoorlogse situatie van de gereformeerden in Hongarije. Dit bracht de Nederlanders ertoe een inzamelingsactie te beginnen om hun Hongaarse geloofsgenoten te helpen.

Hongarije leed na de Eerste Wereldoorlog zware territoriale verliezen. Waar het land voordien de graanschuur van Europa was geweest, werd het nieuwe, uiteengereten Hongarije geteisterd door hongersnood en armoede. Mensen raakten economisch volledig geruïneerd, hadden geen werk, geen dak boven hun hoofd, geen kleding en geen voedsel.

In deze benarde situatie kwam Nederland te hulp.

De hulp omvatte onder andere het naar Nederland laten reizen van gereformeerde kinderen, voedselhulp en steun aan armen en behoeftigen. Koningin Wilhelmina van Nederland was beschermvrouwe van deze activiteiten.

Het voedsel werd via het Bethesda-ziekenhuis verdeeld. Gedurende drie jaar kregen ongeveer honderd kinderen gratis lunch en een middagmaaltijd.

In 1920 organiseerde de Nationale Liga voor Kinderbescherming de eerste kindertransporten naar Nederland. Hongaarse arme en hongerige kinderen verbleven daar drie tot zes maanden, soms zelfs twaalf maanden, bij Nederlandse gastgezinnen, waar zij konden aansterken. De ‘kindertreinen’ vervoerden in totaal ongeveer 35.000 tot 40.000 kinderen.

Omdat deze reizen zeer veel geld kostten, kwamen de Nederlanders op het idee om de hulp naar Hongarije zelf te brengen.

De drie leiders van de Gereformeerde Kinder-Voedselactie waren parlementslid Voort van Zijp, bankier de Neef en Catharina Kuyper. De uitvoerend directeur in Hongarije werd predikant István Bodolay.

Als blijk van waardering bood de Hongaarse regering in 1923 koningin Wilhelmina de grote ster van het Hongaarse Rode Kruis aan. De redactie van het *Magyar–Holland Szemle* schonk de koningin in Den Haag bovendien een glas-in-loodraam.

Het glas-in-loodraam was een werk van Miksa Róth. Het stelde koningin Wilhelmina voor, gekleed in Friese kleding en omringd door Hongaarse kinderen. Op de achtergrond was admiraal de Ruyter afgebeeld, de redder van de Hongaarse galeislaven.

De hulpverlening duurde tot 1923, omdat de situatie in Hongarije daarna leek te verbeteren. Uit dankbaarheid besloot de gemeenteraad van Boedapest de Városligeti Fasor om te dopen tot Vilma királynő út, de Koningin Wilhelminalaan.

Het bedrag dat van de giften overbleef, werd op voorstel van Jenő Sebestyén gebruikt voor de oprichting van een gereformeerde lagere school.

Als eerste locatie werd gedacht aan het Kálvin tér. Uiteindelijk werd een gelijkvloerse villa achter de gereformeerde kerk in de Városligeti Fasor omgebouwd tot school. Daarvoor was het gebouw gebruikt als ambachtsschool.

In het bestaande gebouw werden vier klaslokalen, een gymnastiekzaal, een lerarenkamer en twee directeurswoningen ingericht.

De eerste directeur en onderwijzeres was mevrouw Gödölley Andor. Andere medewerkers waren Rózsa Bodolay, Éva Hajdú en Irén Balogh.

Om het Nederlandse systeem te leren kennen, reisden zij voor een studiereis naar Nederland. De school werd genoemd naar de Nederlandse kroonprinses en kreeg de naam Julianna Gereformeerde Lagere School.

De relatie met de Nederlandse gereformeerden eindigde niet met de oprichting van de school. Ook daarna bleef er voortdurend contact en wederzijdse hulp.

De opening van de Julianna-school in 1926

De officiële opening van de school vond plaats op 13 september 1926. Zowel Nederlandse als Hongaarse hoogwaardigheidsbeklеders en vertegenwoordigers waren aanwezig.

Onder hen bevonden zich Henrik Colijn, voormalig premier van Nederland, Catharina Kuyper, de belangrijkste Nederlandse beschermvrouwe, de Hongaarse minister van Onderwijs Kunó Klebelsberg, burgemeester Jenő Sipőcz, gereformeerd bisschop László Ravasz en vele anderen.

Zowel het *Egyházi Értesítő* (Kerkelijk Nieuwsblad) als het tijdschrift *Kálvinista Szemle* (Calvinistische Kroniek) publiceerden talrijke artikelen over de opening van de Julianna Gereformeerde Lagere School.

Oorspronkelijk was de school gepland in Józsefváros. Om financiële redenen was dit niet mogelijk. Daarom werd het gebouw in de tuin van de kerk in de Városligeti Fasor gekozen, totdat het geplande gebouwencomplex aan het Kálvin tér zou worden gerealiseerd.

In de *Kálvinista Szemle* van 19 juni 1926 werd een oproep aan ouders gedaan naar aanleiding van de opening van de nieuwe gereformeerde school. De school, die in september zou openen, zou gevestigd zijn in het kerkelijke gebouw aan Vilma királynő út (voormalige Városligeti Fasor) nr. 5.

De Hongaars-Nederlandse school zou daar blijven totdat zij naar het centrum aan het Kálvin tér kon worden overgebracht.

Het lager onderwijs was volledig kosteloos. De kinderen zouden in gereformeerde geest worden opgevoed. Kinderen uit alle sociale en economische milieus waren welkom in de eerste tot en met de vierde klas. Inschrijving was mogelijk bij het predikantskantoor van de gereformeerde kerk in de Városligeti Fasor tussen 20 en 25 juni.

In het *Egyházi Értesítő* van 19 september 1926 lezen wij over de feestelijke opening van de Julianna Gereformeerde Lagere School.

Tijdens de opening spraken hoofd-kerkvoogd dr. Károly Némethy, professor Jenő Sebestyén, voormalig premier Henrik Colijn, graaf Kunó Klebelsberg, minister van Onderwijs, Catharina Kuyper, de belangrijkste beschermvrouwe van de school, en predikant Imre Szabó.

Voor de feestelijke gelegenheid was het schoolgebouw rijkelijk met bloemen versierd. Uit de ramen en tussen de tralies hingen bloemenslingers. Ook de naam „Julianna Gereformeerde Lagere School” was omgeven door een kleurrijke bloemenkrans.

Aan de gevel wapperden drie vlaggen: de Hongaarse, de Nederlandse en de vlag van de hoofdstad.

De viering begon met het zingen van het gezang *Kom, Heilige Geest, onze God*. Een rij padvinders verwelkomde de gasten.

Dr. Károly Némethy verklaarde in zijn toespraak dat dit in bijna vijftig jaar de eerste gereformeerde lagere school in Boedapest was. In 1868 had de laatste gereformeerde school in Pest haar deuren gesloten vanwege de onderwijswet die in datzelfde jaar in werking trad.

Jenő Sebestyén sprak zijn dankbaarheid uit dat deze instelling tot stand was gekomen, en dankte daarvoor Nederland en de Nederlandse kinderen die aan de inzamelingsactie hadden deelgenomen.

Voor dit omvangrijke initiatief was 16.000 Nederlandse gulden ingezameld. Ook het ministerie van Onderwijs en de hoofdstad Boedapest droegen financieel bij.

Henrik Colijn sprak over de betekenis van een dergelijke school en over de eisen die aan kinderen, leraren en gezinnen worden gesteld.

De oprichting van de school was een mooi voorbeeld van het belang van de Hongaars-Nederlandse vriendschap en van de gemeenschappelijke historische kenmerken van beide landen.

Hij sprak de hoop uit dat de Julianna Gereformeerde Lagere School slechts het begin zou zijn en dat scholen van dit type ook elders zouden worden opgericht. In Nederland hadden de gereformeerden immers ongeveer 1750 scholen.

Het had lang geduurd voordat men in Nederland had ingezien dat het onderwijs aan kinderen niet uitsluitend door de centrale overheid georganiseerd hoefde te worden.

Volgens Colijn is een echte gereformeerde school een school die bij het onderwijs in ieder vak uitgaat van de gedachte dat wij gedurende ons hele leven in deze wereld God moeten dienen en Hem moeten verheerlijken.

Het is belangrijk dat kinderen niet alleen op school leren welke betekenis de Bijbel heeft, maar dat het gezin thuis dezelfde overtuiging deelt.

De Bijbel staat volgens hem op de eerste plaats, omdat deze de basis vormt van een goede opvoeding. Hij verwees daarbij naar een uitspraak van Luther:

„Ik raad niemand aan zijn kind naar een plaats te sturen waar de Heilige Schrift niet heerst.”

Hij benadrukte daarnaast het nationale karakter.

Hoewel het geloof boven de natie staat, heeft ieder volk zijn eigen geschiedenis en taal, waardoor ieder volk de leer in zijn eigen nationale taal kan vertalen.

„Een christelijke gereformeerde school die tegelijkertijd geen eigen nationaal karakter heeft, voldoet niet aan haar roeping.”

Het nationale karakter komt tot uitdrukking in moraal, gewoonten, denkwijze, taal en geschiedenis.

„Laat de leerstof nationaal zijn! Laat de methode nationaal zijn! Laat het spel- en gymnastiekonderwijs nationaal zijn! Laat de discipline nationaal zijn! Laat – en dit is bijzonder belangrijk – het taal- en geschiedenisonderwijs nationaal zijn!”

Daarnaast waren een juiste uitleg van de Bijbel en goed godsdienstonderwijs onmisbaar.

Hij wees op het onderwijs uit de Catechismus en benadrukte het belang van de Heidelbergse Catechismus (HK). Hij raadde leraren aan de HK als leerboek te gebruiken, zodat zij de kern van de Reformatie goed konden overbrengen:

„Hij is geschreven opdat de leraren een vaste leidraad zouden hebben waaraan zij zich bij de opvoeding van de jeugd konden houden.”

Catharina Kuyper sprak tot grote vreugde van de aanwezigen in het Hongaars.

Graaf Kunó Klebelsberg wees erop dat dit binnen de internationale Hongaars-Nederlandse betrekkingen een unieke prestatie was. Voor Hongarije was dit een belangrijke herinnering en tegelijkertijd een verzekering aan de Nederlanders dat het Hongaarse volk hen voor deze school altijd dankbaar zou blijven.

Over de kunst van het geven zei hij dat het goed is wanneer een gift uit het hart komt en op het juiste moment op de juiste plaats terechtkomt.

Na de wereldoorlog lag Hongarije in puin en was het bijna bedolven onder zijn glorieuze verleden. Alleen de hoop op de toekomst bemoedigde de menselijke harten.

Voor de Hongaarse toekomst was de Julianna-school een straal van hoop, omdat zij kon bijdragen aan de vorming van een nieuwe generatie patriotten. Minister Klebelsberg bedankte Nederland hiervoor.

In verband met de toenmalige minister van Onderwijs is het belangrijk te vermelden dat de vorming van een intellectuele elite een doorslaggevende rol speelde in zijn onderwijsbeleid.

Hij dacht dat Hongarije de verloren oorlog alleen kon overwinnen en de sterkere naties kon bijbenen door een sterke nationale elite op te leiden. Hij geloofde dat Hongarije economisch niet sterk genoeg was en juist daarom door zijn intellectuele kennis de erkenning van Europa moest verwerven.

Historicus László Tőkéczki, hoofd-kerkvoogd van het Gereformeerde Kerkdistrict aan de Donau, formuleerde dit in 2012 als volgt: het onderwijsbeleid van Kunó Klebelsberg was in wezen een investering in menselijk kapitaal.

Imre Szabó vergeleek de gehele samenwerking met de kelk van een tulp, waarin de omarmende armen van beide volken samenkomen.

De tulp als motief is ook op de gevel van de kerk terug te vinden, terwijl Nederland eveneens beroemd is om zijn tulpen. Szabó Imre benadrukte deze overeenkomst in zijn toespraak.

Na het dankgebed klonk eerst het Nederlandse volkslied, daarna het Hongaarse volkslied en ten slotte vormde de zegen van de predikant het slotakkoord van de ceremonie.

Catharina Kuyper vertelde tijdens de ouderbijeenkomst een voorbeeldverhaal over wat Hongarije, de gereformeerde school en de jeugd die daar studeerde voor haar betekenden.

Het verhaal gaat over een mens die, nadat alle pijn zich over de aarde had verspreid, zijn lied verloor. Het lied betekende voor hem vreugde en vrede. Hij besloot het lied te zoeken, omdat hij zonder het lied niet kon leven.

Tijdens zijn omzwervingen kwam hij echter steeds dieper in een donker bos terecht en uiteindelijk in een verdrietig dennenwoud. De bomen waren bedroefd en aan hun takken rolden tranen naar beneden.

Uit angst wilde de man vluchten, maar toen zag hij ergens een klein licht. Toen hij dichterbij kwam, vond hij een huis. Toen hij nog dichterbij kwam, zag hij twee in elkaar gevlochten armen. En toen hij nog dichterbij kwam, zag hij dat een hand zich stevig om een andere hand sloot. Dit was een biddende hand, de hand van een kind van God.

Europa is zo'n donker bos. Het treurige dennenwoud is Hongarije. Het kleine huis is de Julianna-school, waarin de biddende jeugd de toekomst, de hoop en het zonlicht vertegenwoordigt.

Tijdens de opening van de school schonk Catharina Kuyper, afgevaardigde van het Nederlandse schoolcomité, namens de Nederlanders een donkerblauw gebonden Bijbel aan het lerarencorps. Op de eerste bladzijde stonden de handtekeningen van de leden van het Nederlandse Comité.

De school begon met vier gemengde klassen voor jongens en meisjes, met gemiddeld veertig leerlingen per klas.

Het bestuursorgaan van de school was het Schoolbestuur. De voorzitter was Imre Szabó, de leidende predikant van de gereformeerde gemeente in de Fasor. Vicevoorzitter was dr. Imre Neményi, voormalig staatssecretaris.

De school stuurde jaarlijks een verslag over haar werkzaamheden aan Catharina Kuyper.

In 1934 reisden de onderwijzeressen Gödölley en Bodolay naar Nederland, waar zij tijdens een reeks lezingen het werk van de Julianna-school presenteerden.

De opvoeding op school

Na de opening van de school sprak mevrouw Gödölley tijdens een ouderbijeenkomst over het feit dat het kind de brug vormt tussen ouders en onderwijzers.

Het is belangrijk dat ouders dezelfde opvatting hebben over een goede opvoeding als de onderwijzers. Het geloof in God helpt om tot deze gemeenschappelijke visie te komen.

De onderwijzeressen informeerden de ouders gedurende het schooljaar voortdurend over de ontwikkeling van hun kinderen.

Zij verzocht de moeders dringend hun kinderen niet alleen op straat te laten rondzwerven, omdat de straat zowel voor het lichaam als voor de ziel van kinderen gevaarlijk kon zijn.

Het doel van de ouderbijeenkomst was niet om afzonderlijk het gedrag van individuele kinderen te bespreken, maar om onderwerpen van algemeen belang te behandelen.

Tegelijkertijd bedankte zij de ouders voor het vertrouwen dat zij in deze gereformeerde school stelden.

Het belangrijkste element van de opvoeding was de Bijbel. Naar Nederlands voorbeeld werd de school daarom ook een „School met de Bijbel" genoemd.

De Bijbel moest dus de drijvende kracht achter het hele systeem zijn.

Elk jaar werden wedstrijden georganiseerd waarin psalmen en Bijbelcitaten moesten worden herkend. Leerlingen die goed presteerden kregen als prijs een psalmboek of een Bijbel.

Elke dag was er godsdienstonderwijs, waarin Bijbelverhalen werden besproken. Tijdens de zanglessen leerden de kinderen psalmen. Het bijwonen van kerkdiensten was eveneens verplicht.

Niet alleen gereformeerde kinderen bezochten de school, maar ook katholieken, joden, lutheranen en Grieks-katholieken.

Dit leidde soms tot problemen rond de godsdienstlessen. Later werd bepaald dat godsdienstonderwijs verplicht was, maar dat kinderen van andere denominaties niet verplicht waren kerkdiensten bij te wonen.

Later werd het als de beste oplossing beschouwd om in de eerste plaats kinderen van gereformeerde ouders toe te laten en kinderen van andere religies alleen wanneer het aantal leerlingen dat noodzakelijk maakte.

Opvoeding was belangrijker dan onderwijs, maar ook het onderhouden van een goede relatie met de ouders was van groot belang.

Er waren regelmatig spreekuren. Aanvankelijk eenmaal per maand, later eenmaal per week.

De ouders namen ook actief deel aan de organisatie. In de winter brachten zij brandstof wanneer dat nodig was, en welgestelde ouders ondersteunden de school met giften.

De uitbreiding van de Julianna-school

Het gebouw werd al snel te klein voor de instelling, waardoor uitbreiding noodzakelijk werd. Deze vond plaats in 1936.

In minder dan vijf maanden werd boven op de bestaande verdieping nog een verdieping gebouwd. Tijdens de verbouwing kregen de leerlingen onderdak in de lagere school aan de Szívstraat.

Op de begane grond werd een gymnastiekzaal ingericht die plaats bood aan ongeveer vierhonderd mensen. Ook andere evenementen vonden hier plaats, bijvoorbeeld de zondagsschool.

Verder werd een meisjesverenigingskamer ingericht en kreeg de conciërge er een woning.

De kelder werd het hoofdkwartier van padvindersgroep nr. 270, „Hajnal” (“Dageraad”).

Bij de ingang van het gebouw was een Bijbelcitaat te lezen:

„Laat de kinderen tot Mij komen.” (Mattheüs 19:14)

Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de school stuurden de Nederlanders 14.000 Nederlandse gulden. Zij stelden daarbij als voorwaarde dat dit bedrag uitsluitend aan de renovatie van het schoolgebouw mocht worden besteed.

Het gebouw moest volgens de eisen van een volwaardige moderne school worden ingericht.

De verbouwing kostte 85.000 pengő. Daarvan betaalde de gemeente van de Fasor 15.000 pengő, het kerkdistrict 20.000 pengő en werd 50.000 pengő uit de Nederlandse gift gebruikt.

Na de verbouwing was het gebouw niet langer één, maar twee verdiepingen hoog.

Op de eerste en tweede verdieping waren telkens twee klaslokalen. Op de begane grond kwam een gymnastiekzaal van 220 vierkante meter, die ook voor gemeentelijke bijeenkomsten kon worden gebruikt.

Boven de gymnastiekzaal kwam een open terras. In de kelder werden twee kamers voor de padvinders ingericht en eveneens twee kamers voor de armenzorg. Op de begane grond kwam een kamer voor de meisjesvereniging.

Voor de inrichting met stoelen en voor de glas-in-loodramen was nog 6.000 pengő nodig. Dit bedrag werd via giften van de gemeenteleden ingezameld.

Op 1 juli begonnen de renovatiewerkzaamheden. Eind oktober waren zij na vier maanden hard werken voltooid. Op 15 november kon het onderwijs worden hervat.

De leerlingen beschikten nu over ruime, lichte lokalen in plaats van de vroegere kleine kamers.

Het terras besloeg een oppervlakte van 160 vierkante meter, waar de kinderen tijdens de tien minuten durende pauze voor hun middagmaaltijd comfortabel konden verblijven.

Op de begane grond bevond zich een grote, ruime hal en daarnaast een theekeuken. Op de derde verdieping kwamen de wasruimte en de droogruimtes.

In zijn openingstoespraak sprak hoofd-kerkvoogd dr. András Tasnádi Nagy zijn vreugde en ontroering uit tijdens deze bijzondere verjaardag.

Enerzijds vierde de school haar tienjarig bestaan, anderzijds was de nieuwe school voltooid en werden haar deuren opnieuw voor de kinderen geopend.

Het was een school geworden die aan de moderne eisen voldeed en dankzij de uitbreiding plaats bood aan meer jongeren.

In zijn toespraak herinnerde hij aan de Hongaars-Nederlandse betrekkingen en de samenwerking, zonder welke de school haar deuren niet had kunnen openen.

Hij herinnerde ook aan de gebeurtenissen uit het verleden en aan de aard van de Hongaars-Nederlandse broederlijke liefde.

In Nederland waren dankzij Hongaarse geleerden Hongaarse Bijbelvertalingen en andere wetenschappelijke werken te vinden, bijvoorbeeld de Bijbel van György Komáromi Csipkés en de kerkhistorische beschrijvingen door Pál Debreceni Ember en Péter Bod.

Al in 1863 hadden de Nederlanders Hongaarse predikanten in moeilijke tijden met 30.000 Nederlandse gulden geholpen.

Ook na de wereldoorlog was Nederland het eerste land dat Hongarije te hulp kwam. Uit de kinderwelzijnsactie was uiteindelijk het idee voor de oprichting van de lagere school voortgekomen.

Bijzonder was bovendien dat, terwijl verschillende naties elkaar vijandig tegenoverstonden, deze twee naties zo goed konden samenwerken voor een gemeenschappelijk en bijzonder doel.

Dr. Tasnádi Nagy András sprak ook zijn dankbaarheid uit voor de steun van graaf Kunó Klebelsberg, die de noodzaak en de historische betekenis van de oprichting van de school had ingezien en de school had gesteund.

Bij de opening waren verder aanwezig: bisschop László Ravasz, burgemeester Károly Szendy, districtshoofd Tibor Zielinszky, minister van Onderwijs Bálint Hóman, de Nederlandse gezant Van Hoorn en natuurlijk Catharina Kuyper.

Ook Catharina Kuyper sprak tijdens de heropeningsplechtigheid.

Het eerste plan was geweest de school in het Kalvineum aan het Kálvin tér te bouwen, maar dit plan ging niet door.

Daarom werd besloten het ingezamelde geld aan de Julianna-school over te maken, onder de voorwaarde dat het ditmaal voor het schoolgebouw zelf zou worden gebruikt.

Een derde van het bedrag dat voor de bouw van de school was ingezameld, werd tijdens de verjaardag van prinses Julianna verzameld. Nederlandse kinderen zamelden het geld in voor kinderen.

Waarom vonden de Nederlanders het zo belangrijk om een gereformeerde school te steunen?

Omdat zij wisten hoe moeilijk het ook voor hen was geweest om gereformeerd-christelijke scholen op te richten.

In Nederland werd de gereformeerde school erkend als een van de belangrijkste steunpilaren voor gezinnen en kinderen.

Catharina Kuyper sprak ook enkele woorden tot de leerlingen. Zij sprak de hoop uit dat de kinderen alles zouden leren wat nodig was om vaderlandslievende en moreel goede mensen te worden.

Daarnaast herinnerde zij hen aan hun geloof in de Heer:

„Jullie moeten je hart aan de Heer Jezus geven."

De Tweede Wereldoorlog en de Julianna-school

Tijdens de oorlog moest het onderwijs helaas in het schooljaar 1943/44 worden beëindigd vanwege een bominslag.

In het gebouw werd een militair hospitaal ingericht, dat er tot midden oktober 1944 bleef.

Predikant Imre Szabó wendde zich vervolgens tot de Zweedse ambassade met het verzoek het schoolgebouw onder Zweedse bescherming te plaatsen.

Zo kon in de kelder een ruimte worden ingericht die als schuilplaats voor Joodse kinderen diende.

De school bood daarnaast onderdak aan gezinnen, aan volwassen Joodse inwoners en ook aan krijgsgevangen soldaten die zich hier konden verbergen.

Vanwege deze onderduikactiviteiten moest men tot het einde van de oorlog rekening houden met razzia's van de Pijlkruisers en vonden er helaas ook represailles plaats.

Op 13 januari 1945 werd de school opnieuw door een bom getroffen. De woning van de directeur werd volledig verwoest.

De school zelf bleef gelukkig grotendeels onbeschadigd.

De liefdadige activiteiten konden doorgaan zolang daar behoefte aan was.

Op 26 februari 1945 opende de Julianna Gereformeerde Lagere School opnieuw haar deuren. De eerste lesdag vond plaats op 9 april, nadat het schoolgebouw was opgeruimd en hersteld.

Na de oorlog kreeg de school te maken met een groot aantal aanmeldingen.

De Zweden hielpen bij de moeilijke herstart, maar ook de hoofdstad deed wat zij kon.

De Zweedse organisatie Rädda Barnen verstrekte in 1946 een tussendoortje aan de schoolkinderen.

De nationalisatie van de school

In Hongarije waren er herhaaldelijk conflicten tussen staatsscholen en scholen die door kerkgenootschappen werden onderhouden.

Ook in 1918/1919 werden scholen genationaliseerd, hoewel de kerkgenootschappen groot belang hechtten aan de opleiding van jongeren.

Het godsdienstonderwijs was op de scholen immers op geen enkele manier een doel op zichzelf. Men zag deze lessen als de basis voor het voortbestaan van de kerken.

In het wetsvoorstel dat in februari 1919 verscheen, werd bepaald dat de opleiding van onderwijzers uitsluitend een taak van de staat was en dat alle bestaande confessionele instellingen op 30 juni 1919 zouden worden opgeheven.

In de periode na de Tweede Wereldoorlog, toen het land onder Sovjetinvloed kwam te staan, kregen de kerkelijke scholen opnieuw een zware klap.

Tijdens het Horthy-tijdperk waren van de 58 opleidingsinstituten binnen het gebied van het verdrag van Trianon negen gereformeerd, terwijl er binnen het historische Hongaarse grondgebied tien gereformeerde instellingen waren van in totaal 83 opleidingsinstituten.

Nadat de instelling in Komárom was gesloten, bleven er drie lerarenopleidingen en vijf opleidingen voor vrouwelijke onderwijzers over: lerarenopleidingen in Debrecen, Sárospatak en Nagykőrös, en opleidingen voor onderwijzeressen in Debrecen, Nyíregyháza, Miskolc, Kecskemét en Pápa.

In 1946 had László Ravasz al ernstige bedenkingen tegen de maatregelen van de regering.

De leiders van de kerken benadrukten dat zij aan hun scholen vasthielden. Bovendien waren zij van mening dat het onderwijsprogramma van de socialistische en communistische leiding in de richting van nationalisatie leidde.

In zijn memoires vermeldt László Ravasz dat er ook al tijdens het Horthy-tijdperk problemen waren geweest met het functioneren van de scholen.

In die periode functioneerden de instellingen met 50% staatssteun. In ruil daarvoor moesten zij de voorwaarden van de staat aanvaarden, maar het schoolsysteem kon op die manier blijven functioneren.

Ravasz László stelde ook dat de leraren van de scholen in wezen geen missionaire roeping voor het gereformeerde geloof hadden.

Daarom pleitte hij ervoor dat er leraren zouden komen die terugkeerden naar de oorspronkelijke overtuiging en die via Christus de kinderen zouden bereiken.

Na de Tweede Wereldoorlog volgde een meedogenloos systeem. Het extreemrechtse regime sloeg plotseling om in extreemlinks.

Toen Ferenc Váczy, directeur van de gereformeerde kweekschool te Nagykőrös, op 28 november 1947 vernam dat men alle gereformeerde lerarenopleidingen voor mannen en vrouwen wilde opheffen, gaf László Ravasz opdracht een petitie op te stellen.

Helaas konden zij hun protest niet laten horen, omdat het onderwerp tijdens de vergadering van 11 februari 1948 van de agenda werd gehaald.

In deze periode ervoeren de leiders van verschillende kerken vaak dat er eenzijdige besluiten werden genomen zonder de betrokkenen erin te kennen.

Wanneer zij wel aan tafel werden uitgenodigd, werden zij in een situatie gebracht die, mild uitgedrukt, als dwang kan worden omschreven.

De kerkgenootschappen kregen aanvankelijk de belofte dat zij godsdienstlessen mochten blijven geven. Deze belofte werd later ingetrokken en uiteindelijk werd godsdienstonderwijs volledig uit de scholen verbannen.

De kerkelijke leiders kwamen midden in een politiek machtsspel van wisselende beloften en politieke druk terecht. Dr. Sándor Ladányi schreef in het *Református̋ok Lapja* (Gereformeerd Kerkblad) over de misdaad van de gewelddadige nationalisatie.

Terwijl communistisch leider Mátyás Rákosi in zijn dagboek schreef dat hij altijd aandacht had voor de verschillende belangen en erin slaagde overeenstemming te bereiken, maakte hij in werkelijkheid met zijn beleid het functioneren van de kerkelijke scholen onmogelijk.

Voor Rákosi was het belangrijk dit systeem volledig onder controle te krijgen, omdat hij de jongeren wilde centraliseren en hen in dienst van de macht wilde stellen. In 1949 bracht Rákosi de kerkelijke leiding in handen van mensen die volgens hem betrouwbaar waren.

Nadat bisschop László Ravasz uit zijn functie was verwijderd, kon men beginnen met het „schoolvraagstuk".

Op 15 juni 1948 moest de Synode een standpunt innemen, omdat het parlement de volgende dag, op 16 juni, wet XXXIII van 1948 inzake de nationalisatie van de scholen aannam.

Tijdens de nationalisatie in 1948 werd de situatie voor de Julianna-school steeds dreigender.

Predikant Imre Szabó probeerde meerdere keren voor het behoud van de school te pleiten, maar zonder succes.

Hij wees erop dat de school van Nederlandse oorsprong was en dat daarom een uitzondering zou kunnen worden gemaakt.

In september 1948 herinnerde hij de toenmalige minister van Onderwijs, Gyula Ortutay, er per brief aan dat deze school een geschenk van Nederland was.

De school was immers met Nederlands geld opgericht voor de Gereformeerde Kerk. Hij verzocht daarom het gebouw als een instelling van historische betekenis te beschouwen.

Ook dit mocht niet baten.

In het schooljaar 1948/49 werd de Julianna Gereformeerde School al als staatsschool geregistreerd.

Op 27 september 1949 trok het Rode Oktober Vakcollege in het gebouw.

Later kwamen achtereenvolgens de Gorkij Fasor Lagere School en de Lagere School aan de Rottenbillerstraat in het gebouw.

Noten

1. Fónod Sándor: *Fasori Julianna Református Iskola Története 1926-tól 1992-ig*. Boedapest, 1994, p. 7–9.
2. Fónod Sándor: *Fasori Julianna Református Iskola Története 1926-tól 1992-ig*. Boedapest, 1994, p. 7–9.
3. Deme Krisztina: *Magyar-Holland református egyházi kapcsolatok, az 1920-as években Budapesten*. Afstudeerscriptie, afdeling Geschiedenis, KRE, p. 5–7.

4. Pál László: *A történelmi kálvinizmus. In: Sebestyén Jenő emlékkönyv*. Red. dr. Sándor Ladányi. Uitgegeven door de Persafdeling van het Synodale Bureau van de Gereformeerde Kerk, Boedapest, 1986, p. 151.
5. Rácz Lajos: *Sebestyén Jenő, a tanár: katedrán és katedrán kívül. In: Sebestyén Jenő emlékkönyv*. Red. dr. Sándor Ladányi. Uitgegeven door de Persafdeling van het Synodale Bureau van de Gereformeerde Kerk, Boedapest, 1986, p. 47.
Samengesteld door *Judit Sulyok*

Fordította: Hermán Mostert Rebeka Rubinka

2. 9. Drs. Máté Millisits: Hálaadás a száz éve alapított Julianna Református Iskola centenáriumán - „Fasori egyház »szeme fényének»” története 1926 és 1948 között. Ünnepi beszéd.

A konferencián ismerteti: Nt. dr. Hermán M. János nyugalmazott református lelkipásztor

Tisztelt Lelkipásztor urak és Nagytiszteletű Asszonyok! M**élyen tisztelt Őexcellenciája Godert Willem de Vos van Steenwijk báró úr!** Magyarország Hágai Nagykövetségének mélyen tisztelt képviselője! Kedves holland és magyar református testvérek!

Különleges centenáriumi időt, kiemelt kegyelmi időt élünk meg Hollandiában, mind a Kárpát-medencében. A Budapest-Fasori Református Kollégium Julianna Gimnázium és Általános Iskola centenáriumán, nemcsak Magyarországon, valamint Hollandiában hálát adnak a Szentháromság egy Örök Istennek, hanem idén a kegyelmi idő ajándékaként Dél-Erdélyben, Medgyesen a „Holland-magyar református kapcsolatokat” bemutató vándorkiállításhoz kapcsolódva az ottani egyházközségben élők, valamint egy egyházi konferenciára[70] érkezők is megismerhetik az iskola áldásokkal teli történetét.

A köszöntő, bevezető szavak után szeretném a zwollei konferencián résztvevő magyar és holland testvéreknek a Julianna Református Iskola 1926 és 1928 között történetét bemutatni. Az oktatási intézmény adott korszakra való múltjának feltárásában előttem jártak többek között Fónad Sándor és Rábay Magdolna[71], akik behatóan foglalkoztak a Julianna Iskola áldásokkal teli históriájával. A két szerző mellett az ifjú néderlandista-történész Deme Krisztina: „Magyar-holland református egyházi kapcsolatok az 1920-as években Budapesten” című 2008-ban készített egyetemi szakdolgozatát szeretném kiemelni, amely részletesen ismertette meg velem a „szent szkóla egyedi históriáját”, valamint annak háttértörténet és a holland-magyar kapcsolatok alakulását az 1920-as években.

I. rész
Előzmények: a több évszázadra visszanyúló áldott kapcsolatok

A holland–magyar protestáns kapcsolatok egészen a reformáció koráig nyúlnak vissza. A XVI. század utolsó harmadától kezdve folyamatosan tanultak magyar diákok Hollandia híres egyetemein, többek között Utrechtben, Leidenben, Franekerben. A peregrináció során, a Németalföldön tudásukat bővítő kora újkori tanulók közül Apáczai Csere János, Misztótfalusi Kis Miklós és Bod Péter nevét érdemes kiemelni, akiknek Hollandiából

[70] Medgyesen 2026. október 4-én tartja konferenciáját a Nyugat-Európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége.
[71] Rébay Magdolna: A Julianna Református Elemi (Általános) Iskola. In: Reformátusok Budapesten. Szerk.: Kósa László. Budapest, 2006. 878-887. old, valamint Rébay Magdolna: A Julianna Iskola története. In: A reformáció kincsei II. Szerk.: Kollega Tarsoly István-Kovács Eleonóra. Budapest, 2017. 216-217. old.

szülőföldjükre, Erdélybe hazatérve kiemelt szerepük lett az egyházi-kulturális élet megreformálásában. A későbbi évszázadokban, ha a kapcsolattartás intenzitása egy kissé csökkent is, de minden korszakban folyamatos maradt.[72] A két országnak az Evangéliumból táplálkozó, élő hitű kálvinista keresztyén tagjait „csodálatos búvópatakként" folyamatosan táplálta az imádságos szívvel való egymásra figyelés igénye. Ez a különös élő víz, amint Ezékiel próféta 43. részének 1-12 versében is olvasható, gyógyító, tápláló vízként tört elő. Ami pár száz éve, csak keveseket tudott elérni, egy nehéz, vérzivataros század első felében össze tudta kapcsolni az adni tudó és segítségre szoruló felebarátot.

II. rész
A holland segítségnyújtás a magyarok részére az I. világháború után

A holland reformátusok az I. világháború befejezése után nem sokkal felfigyeltek a Magyarországon nélkülöző, nehéz sorsú gyermekekre. Az egykori holland miniszterelnök, református teológus Abraham Kuyper (1837-1920) egyik lánya, Johanna Kuyper (1870-1933) a De Standaard nevű újságban 1920. január 24-én az „Ínség Magyarországon" című cikkében a következő szavakkal hívta fel az olvasók figyelmét a magyarok megsegítésére: „Egy Comité alakult az elesett magyar gyermekek Hollandiába hozatalára. Ehhez azonban elsősorban pénz szükséges és másodsorban családok, akik ezeket a gyermekeket legalább két hónapra, ingyen vendégül látják." Hollandiában intézték a fogadást, elhelyezést, Magyarországon a toborzást, a szülők tájékoztatását.

Az első gyermekvonat 1920. február 10-én 260 lánnyal és 340 fiúval indult el Budapestről. A századik vonatjáratot 1926. április 13-án ünnepélyes keretek között indították útjára. A gyermeküdültetés mellett szélesebb körű segítségnyújtást jelentett Magyarországon a holland támogatással működtetett meleg konyhák üzemeltetése. Budapesten és a főváros környéki elővárosokban 1920 telén 15 helyen elindulhatott a rászoruló gyermekek ebéddel, uzsonnával való ellátása, valamint az étkezések között fűtött napközi otthonokban vasárnapi iskola módjára a vallásos nevelés. Három év alatt 1920 és 1923 között összesen 6674-en részesültek a holland támogatásból megvalósított étkeztetésben.

A holland nép iránti hála jeleként 1921-ben Budapest Székesfőváros Közgyűlése határozatot hozott, hogy a Városligeti fasort nevezzék át a holland uralkodó neve alapján Vilma királynő útjának. Sebestyén Jenő (1884-1950) teológiai tanár indítványára a gyermekétkeztetésre érkező és 1923 után az adományokból fennmaradó összeget egy református elemi iskola megalapítására fordították, amelyet a fasori református templom mögött található egyszintes egykori tanoncotthon átépítésével alakítottak ki. Abban az

[72] A XIX. század holland-magyar kapcsolatokban az egyházi szempontok kevésbé voltak fontosak, a kint tanuló református teológusok száma jelentősen csökkent, viszont több magyar festőre, így Paál Lászlóra és Munkácsy Mihályra is inspirálólag hatott a Hollandiában megismert realista hagyományokra támaszkodó képzőművészet.

időben, amikor Budapesten és a magyar fővárost körbefogó településeken a szegénysorú gyermekek étkeztetése folyt, és indultak, majd pár hónap visszaérkeztek Hollandiából a gyermekvonatok, egy harmincegy éves lelkipásztor, Szabó Imre (1891-1955) 1922 nyarán Hollandiába utazott megismerni a „szigorú" holland református egyházi életet. Szabó Imre 1920-as évek elején a Budapesti Református Egyházközség egyik szervezés alatt lévő parokiális körének (részlegesen önálló gyülekezet), lelkipásztoraként szolgált a Tisztviselőtelepen. Az egyházi felsőbb vezetés, a Budapesti Református Egyházközség jóváhagyásával, és saját gyülekezete belegyezésével kaphatott különleges tanulmányi szabadságot. Az 1923 és 1951 között a Budapest-Fasori Református Egyházközség vezető lelkipásztori tisztet betöltő tiszteletes, már a „fasori áldott szolgálata" előtt kapott ezen a „különös peregrinációja" során holland adományt egy megalapítandó budapesti református elemi iskola részére, így tágabb értelemben a Julianna Iskolára érkezett első adomány napja 1922. július 6.

Szabó Imre a németalföldi élményei során az adományozás napját a következő szavakkal örökítette meg:" július 6. csütörtök. Délelőtt az előadásomat írtam németül, délután indultam Rotterdamba, hogy a Patrimonium „ Männenverein" által rendezett estén a kommunizmusról szóló előadásomat megtartsam. A. A. van Schelven úrral mentünk el az estére, amely a ref. egyház egyik legnagyobb termében volt tartandó. Körülbelül 120-an lehettek a hallgatók. Ének, Bibliaolvasás és ima után megkezdtem az előadásomat. Olvastam. Egyszer – ¾ óra után- szünetet tartottunk. Az előadás után többen kérdéseket intéztek hozzám. Ilyenek voltak: Elfogadta-e Megváltójának a kommunista Jézus Krisztust? Hogyan lehetett, hogy mikor a kommunizmus kitört, a keresztények nem tudtak ellenállni? Az egyház vezetői felemelték-e előre tiltakozó, óvó és figyelmeztető szavukat? Majd a budapesti ref. egyház állapota után tudakolóztak és az iskolai állapotok iránt érdeklődtek, végül a református és katholikusok (sic) egymás közötti viszonyáról kérdeztek. Elég kielégítő és bőséges feleteket tudtam adni s megkérdeztem, hogy Hollandiában a keresztények meg tudnák-e akadályozni a kommunizmust, ha a kommunisták minden fegyvert a hatalmukba kerítenének? Igen bizonytalan arcot vágtak. Az elnök tudtomra adta, hogy az adakozást nekem fogják adni – nevezzem meg: milyen célra történjék az adakozásra buzdítás. Megneveztem, hogy gyülekeztem két szegény családja felsegítésére és a ref. iskolai alapra. 47 forint és 20 cent jött be. Ez akkor 18.000 koronát tett ki. Útiköltségre külön 15 forintot ajánlottak fel.

Ez az első pénzadomány gyülekezetem részére, amelyet Isten ajándékul adott.Talán az Ő bölcs, előre látó tanácsa sugallta a gondolatot, hogy egy elemi iskola fundamentumát rotterdami előadásomon begyült adományból vethetjük meg."[73]

A naplóban leírt beszámoló pontosítja a Julianna Iskola történetéről eddig rögzített információkat, amelyek az oktatási intézmény alapítása előkészítésének dátumát eddig

[73] Ég, de meg nem emésztetik. Szabó Imre a Budapesti Református Egyházmegye első esperese. Naplók 1914-1954. Budapest, 2001. 13.old.

1923-ra helyezte. Az 1922. július 6-án történt rotterdami élmények hátterét Szabó Imre lelkipásztor életrajzi adatainak megismerésével együtt lehet jobban megérteni.

Szabó Imre életútja a diákévektől a fasori szolgálatig

Szabó Imre 1891. április 10-én született Somorján, Pozsony vármegyében. Édesapja, idősebb Szabó Imre, a szülőfalujának református lelkipásztora volt. Végh Ilonával kötött házasságából három gyermeke született, közülük Irén 1919-ben meghalt, István tanító lett, majd igazgatóként dolgozott Veleméren. A korán félárvaságra jutott Szabó Imre és testvére, István a csallóközi birtokról nyaranta édesanyjuk Negyeden szolgáló lelkipásztor testvéréhez mentek vakációzni, ahol tehetségüket gyarapító szellemi impulzusokban is részesültek.

Az ősi Pápai Református Kollégiumban töltött idő alatt, mind a gimnáziumi, valamint teológiai évek során az irodalomhoz kapcsolódó képességeit kamatoztatva Szabó Imre aktív szerepet vállalt, majd két évig elnöki feladatokat is betöltött a Főiskolai Ifjúsági Képzőtársulatban. Ugyanebben az időben részt vett a Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetség [74]által megszervezett konferenciákon, és 1913-ban Felsőszeli községben személyesen is találkozott az élő Krisztussal.[75] Megtérése után fokozatosan alakult ki, teológia szemlélete, amelyet az „Evangéliumból elő, keresztyén kálvinizmusnak" nevezhet az életmű XXI. századi feltárója. Szabó Imre Lelkészi vizsgáját 1916. szeptember 14-én tette le, jeles eredménnyel. Tanulmányai befejezése után segédlelkészi időszak következett az életében Pápán, Komáromban. Az első világháború középső időszakában 1916-ban svájci tanulmányútra indult Baselbe, ahol új teológiai irányzatokkal ismerkedett meg. A svájci képzést követően 1917-ben a dunántúli Bodajkon helyettes lelkészként szolgált, majd 1918-ban felkerült Budapestre. A Kálvin téri segédlelkészi szolgálatot követően a Lorántffy Zsuzsanna Egyesület lelkipásztori állását töltötte be 1918. szeptember 1-től. Az itteni szolgálata alatt az egyesület Olajág című újságját is szerkesztette. Magyarországon a kommunista hatalomátvétel következtében 1919 március 21-től 1919. augusztus 1-jéig proletárdiktatúra létezett, amely a Tanácsköztársaság nevet viselte. Az antiklerikális fellépésű hatalom intézkedései a keresztyén egyházakban tanácstalan helyzet idéztek elő, nem folytak a hitélethez kapcsolódó tevékenységek, az egyházi vezetőség nem találta fel magát az aktuális helyzetben. Szabó Imre a budapesti református egyházi élet újraindítását kívánva elősegíteni 1919 novemberében röpiratot fogalmazott meg és nyomtatott ki **„Reformátusok, mit csináltok?"** címmel, amelyet neve feltüntetése nélkül advent első vasárnapján közreadott. Többek között a fasori református templom kapujára is sikerült

[74] Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetség 1907-ben alakult meg. Az megszervezéstől, 1905-től 1952-ig tartó időszakának iratanyagát a Magyarországi Református Egyház Zsinati Leváltára a 23. számú fond alatt őrzi.

[75] Draskóczy István: Szabó Imre: A Budapesti Református Egyházmegye első esperesének élete és munkái. Mezőszilas, 1968. (A könyvben szereplő kiadási dátum, valójában a rendszerváltozás után jelent meg) 14-15.old.

kifüggeszteni. Szabó Imre rotterdami előadásában részletesen beszámolt azokról a negatív tapasztalatokról, amelyet a Kun Béla népbiztos irányítása alatt a kommunista társai követettek el sok ártatlan ember ellen. A 1922. július 6-án tartott előadás iránti érdeklődés egyenesen mutatta a budapesti lelkipásztor számára, hogy a 1920-as évek Hollandiájában nyitottság, és élénk érdeklődés mutatkozik a Magyarország történelme iránt. A hallgatóság által megfogalmazott kérdések arról árulkodtak, hogy Szabó Imre részletes, információban gazdag előadása sem tudta a magyar református egyházpolitika „szövevényes", a közélet különböző szegmenseihez kötődő kapcsolati rendszerét bemutatni.

A Budapesti Református Egyházközség Szabó Imrét 1921. január 1-jén megbízta a tisztviselőtelepi gyülekezet szervezésével, itt 1923 elejéig végezte a rábízott, sokszor nehéz szociális helyzetben élő kálvinista hívek lelki vezetését.

A fasori református gyülekezet templomépítő lelkésze, Kovács Emil (1868-1922) 1922 novemberében elhunyt, a parókiális körként működő egyházközség Kovács Emil helyébe Szabó Imrét választotta meg, beiktatási istentiszteletét 1923. március 25-én tartották.

Tisztviselőtelepi szolgálata második felében Szabó Imre 1922 év nyarán két hónapos tanulmányutat tett a hollandiai református egyház megismerése érdekében, ahol a kálvini hitelveket életformaként gyakorló, szigorú református egyházközségeket látogatott meg. A lelkipásztor naplója szerint 1922. június 14-én vonattal indult el Budapestről és Bécsben történt átszállást beiktatva, hosszú vasúti utazást követően érkezett meg Rotterdamba. Zuid-Holland tartományba érkezve naplóját az alábbi szavakkal nyitotta meg:" ...A szegény pápai diák, a református pap fia, az árva magyar ül Rotterdamban és kezdi megérteni a világot...Szemei tágra nyílnak, hogy egyszerre befogadhasson mindent..." [76]

A hollandiai tartózkodása alatt az ifjú magyar lelkészt fogadta ifjabb Abraham Kuyper (1872-1941), aki Rotterdamban teljesített lelkipásztori szolgálatot. A látogatás után pozitív tapasztalatai az idősebb, az 1920-ban elhunyt Abraham Kuyperre való tisztelgéssel zárta: " Az öreg Kuyper háza levegőjéből éreztem tovább plántálva valamit, amely minden holland családban úgy megvan, mint a Kuyper házban volt. Ennek az embernek a szelleme él ezer részre osztva a holland gereformeerd egyházban."[77]

[76] Ég, de meg nem emésztetik. Szabó Imre a Budapesti Református Egyházmegye első esperes. Naplók 1914-1954. Budapest, 2001. 3.old.

[77] Ég, de meg nem emésztetik. Szabó Imre a Budapesti Református Egyházmegye első esperese. Naplók 1914-1954. Budapest, 2001. 8.old.

Abraham Kuyper[78] (1837-1920) tanításának a neokálvinizmusnak, más elnevezéssel történelmi kálvinizmusnak hívott irányzat, legjelentősebb magyarországi közvetítője Sebestyén Jenő teológiai tanár volt. Sebestyén tette a legtöbbet magyar oldalról a holland-magyar kapcsolatok folyamatos gyümölcsözővé tételéért. Az 1920-as években, a Dunamelléki Református Egyházkerület Hittudományi Főiskoláján, a Kálvinista Szemle című hetilap felelős szerkesztőjeként ápolta, gondozta, a holland magyar református kapcsolatokat. Ő tette azt a javaslatot, amelyet a döntéshozók elfogadtak, hogy a gyermekétkeztetésre érkező és 1923 után az adományokból fennmaradó holland adományokból az összeget egy református elemi iskola létrehozására fordíttasson. Az első elképzelés szerint a Budapest-Kálvin téri Református Egyházközség temploma közelében valamelyik egyházi ingatlanba került volna elhelyezésre az új oktatási intézmény. Mivel a Kálvin téri templom mellett nem sikerült megfelelő ingatlanhoz jutni, könnyen elfogadásra talált Szabó Imre fasori lelkipásztor indítványa, hogy az új elemi iskolát egy már meglévő, de az 1920-as évek közepén használaton kívüli ingatlanba helyezzék el. Szabó tiszteletes olyan ingatlant tudott ajánlani, amely csak tizenhárom éves múltra tekintett vissza 1926-ban. A nagy ablakfelületeivel, a természetes napfény beáramlása a tantermekben biztosított volt. Ez az épület a fasori református templom[79] mögött állt, egykori Árkay Aladár (1868-1932) tervei alapján késő szecessziós stílusban épült tanoncotthon[80], amelynek az átépítésével alakították ki Julianna Református Iskola épületét.

Az 1926-ban történt átépítés eredményeként, sikerült kialakítani négy tantermet, tornatermet, tantestületi szobát és két tanári lakrészt.

---

[78] A holland református egyház meghatározó teológusa Abraham Kuyper (1837-1920), felsőfokú tanulmányait az 1850-es évek második felében végezte a leideni egyetemen teológia- filozófia szakán. Doktori értekezésének írása közben kezdett először mélyebben foglalkozni Kálvin János tanításával. Fokozatosan a „genfi reformátor szellemi-lelki" hatása alá került, és teljes meggyőződéssel vallotta, hogy egyedül csak a kálvini elvek biztosítják a Magyarországi Református Egyház megújulását.

[79] Millisits Máté: A magyar art deco aranykapuja. Száz éves a Városligeti fasori református templom. Magyar Iparművészet. 2013. 20 évfolyam 1. szám, 17-22. old.

[80] Árkay Aladár tervei szerint 1912 és 1913 között a Fasori református templom közelében, a szakrális épület mögött, hátsó udvaron felépült a Fasori Református Tanoncotthon épülete késő szecessziós stílusban. Amíg az 1911 és 1913 között épült templom külső és belső részein a díszítések kiemelt szerepet kaptak, ezen a szociális célú egy emeletes házon az ornamentika használatát költséghatékonysági okok miatt mellőzte az építész. Az építkezés 110 000 koronát kitevő költségeit a Pesti Református Egyházközség biztosította. A Fasori Református Tanoncotthon 1913. június 15-én nyílt meg, a 14 év feletti, iparos szakmát elsajátítani akaró fiataloknak nyújtott ellátást és lakhatást heti 8 korona fejében, amelyből 3 korona a szülőket és 5 korona a mestereket terhelte. Esetenként a felügyelőbizottság a szülőknek mérséklést engedélyezett, teljes szegénység esetén a kifizetést elengedte. A tanoncotthon történetét röviden összefoglalta: Gál Lajos: A Fasori Református Tanoncotthon. A fasori református templom építésének 25 éves jubileumi ünnepére (alkalmi kiadvány). Bp. 1938. 22. old.

Julianna Iskola megnyitása -1926. szeptember 13.

Az első igazgatója Gödölley Andorné lett, továbbá tanítóként Bodolay Rózsa, Hajdú Éva és Balogh Irén végezte a nevelés és a tanítás nemes szolgálatát. Az oktatási intézményt a holland trónörökös keresztneve után Julianna[81] Református Elemi Iskolának nevezték el. Az iskola megnyitóünnepségét 1926. szeptember 13-án tartották, amelyen megjelent Henrik Colijn volt (1869-1944) holland miniszterelnök, valamint Kuyper Katalin (1876-1955) az iskola ügyének egyik legfőbb holland pártfogója. Az 1926. szeptember 19-én megjelent Egyházi Értesítőben a Julianna Református Elemi Iskola megnyitó ünnepéről olvashatjuk az alábbi beszámolót: „Az ünnepélyre az iskola épületét virágba borították. Az ablakokból, a rácsok közül virágfüzérek csüngtek. Az iskola homlokzatán három zászló lengett, az egyik a magyar, a másik a holland zászló, a harmadik pedig a székesfőváros zászlaja. A »Jövel, Szent Lélek Úristen« dicséret éneklésével kezdte meg ünnepét az összegyűlt sereglet. Cserkészfiúk sorfala várta a vendégeket." A holland főszónok Henrik Colijn kiemelte, hogy az igazi református iskola az, ahol: „minden tantárgy tanításánál abból a gondolatból induljunk ki, hogy nekünk e világban életünk minden idejében Istent kell szolgálnunk és őt kell dicsőítenünk."

Szentírás-centrikusság

Az iskola négy vegyes leány-fiú osztállyal indult meg, átlagosan 40 fővel. A nevelés legmeghatározóbb eleme a Szentírás-centrikusság volt, ezért is nevezték el „Bibliás iskolának". Minden évben voltak versenyek, amelyeken zsoltárénekeket, illetve bibliai idézeteket kellett felismerni. Az a diák, aki jól szerepelt, ajándékba kapott egy énekeskönyvet vagy Bibliát. Mindennap volt vallástanóra, ahol bibliai történeteket beszéltek át, az énekórán zsoltárokat tanultak és kötelező volt eljárni az istentiszteletekre. A holland reformátusokkal a kapcsolat az iskola megnyitása után is folytatódott. Az oktatási intézmény fennállásának tizedik évfordulójára a holland reformátusok 14 000 holland forintot küldtek, de megszabták, hogy ezt az összeget szigorúan az iskola épületének a felújítására költheti az egyházközség. Az átépítési terveket Hoffer Imre építész készítette. Az építkezés 85 000 pengőt tett ki, amely úgy állt össze, hogy 15 000 pengőt a fasori egyházközség adott bele, 20 000 pengőt a Budapesti Református Egyházmegye és 50 000 pengőt a holland adományból tettek hozzá. Az I. és II. emeleten két-két tanterem, a földszinten egy 220 négyzetméteres tornaterem létesült, ahol

[81] Julianna 1909. április 30-án született Vilma, Hollandia királynője és Hendrik, Mecklenburgi Schwerin herceg egyetlen gyermekeként. A magyarok megsegítésében Vilma (1890-1962) királynő vezetésével Julianna (1909-2004) is részt vett. A segítségnyújtás hatékonyságához gyakran kellett saját, királyi magánpénztárukhoz nyúlni, ezzel ösztönözve Hollandia lakosságát az adományok nyújtásában.

egyházközségi összejöveteleket is lehetett tartani. A tornaterem felett nyitott terasz kapott helyet, az alagsorban két szoba, az egyházközség 270. számú Hajnal cserkészcsapatának, a szegénygondozásra szintén két szoba létesült, továbbá egy szoba jutott a leányegyesületnek a földszinten.

Az iskola kiemelt támogatója, Kuyper Katalin buzdító szavakat mondott a megnyitó ünnepségen, hangsúlyozva, hogy az új épület felépítésére szánt támogatás egyharmada Julianna hercegnő születésnapján gyűlt össze, az összeget a holland gyermekek adományozták, a magyar diákok számára.

...szíveteket át kell adni az Úr Jézusnak"

Kuyper Katalin a tanulókhoz is szólt néhány szót, melyben reményét fejezi ki az iránt, hogy mindent meg tudnak majd tanulni a gyermekek ahhoz, hogy hazaszerető, erkölcsös emberekké váljanak, ezen kívül az Úrba vetett hitre figyelmeztetett: „szíveteket át kell adni az Úr Jézusnak". A fasori református templom felszentelésének 25 éves jubileumára 1938-ban megjelent kiadvány ezekkel a szavakkal mutatta be az új épületet: „Az iskola épületében a nagy tornaterem mellett az alagsorban az egyházi munka számára 6 helyiséget is nyertünk. A szép kerti iskola osztályonként 40-40 gyermeket (fiúkat és leányokat vegyesen) vesz fel. Fasori egyházunk szeme fénye az iskola. Fenntartását az egyházmegye vállalta, az épület a fasori egyházé." A Julianna iskolában a II. világháború ideje alatti bombatalálat után az oktatást az 1943–1944-es tanévben be kellett fejezni. Ide rendezkedett be a katonai kórház, mely 1944. október közepéig maradt itt. Szabó Imre lelkipásztor ekkor felkereste a svéd nagykövetséget azzal a kéréssel, hogy az iskola épülete kerüljön svéd védnökség alá. Így sikerült az alagsorban kialakítani egy helyiséget, amely a zsidó gyerekek rejtekhelyéül szolgált. Menedéket nyújtott továbbá családok és felnőtt zsidók számára, de hadifogoly katonák is elbújhattak itt. A bújtatások miatt a háború végéig számítani kellett a nyilas razziákra és időnként retorziókra is sor került. A Julianna Református Elemi Iskolát 1945 februárjában és márciusában helyreállították a harcok okozta sérülésekből. Az első tanítási nap az épület rendbetétele után 1945. április 9-én volt. A II. világháborút követően az iskolának túljelentkezéssel is kellett számolnia. A nehéz újrakezdést segítette a svéd Rädda Barnen Gyermekmentő Szövetség, amely 1946-ban az iskolás gyermekek számára ingyenesen tízórait juttatott. A Julianna Református Iskolát 1948-ban államosították, a rendszerváltás után 1992-től indulhatott meg falai között újra a református oktatás.

Főtiszteletű dr. Ravasz László (1882-1975) lelkipásztor, teológia tanár, az 1960-as években írt, de csak - halála után - Julianna Iskola újraindítási évében megjelent „Emlékezéseim" című kötetben röviden visszatekintett az oktatási intézmény 1926-1948 közötti múltjára, az itt leírt szavak új szempontokat adnak az iskola múltjának még részletesebb feltárásához:" A holland succuralis (segítő, teherviselő) a Julianna Iskola volt. Szimbóluma a holland-magyar barátságnak s főképen a szigorú kálvinista egyház rokonszenvének. Külföldi befolyás jogilag nem érvényesült benne. A fasori egyházközség

államsegélyes református elemi iskolája hozzátartozott egyházunk testéhez. A hollandok csak a szellemre vigyáztak s társadalmi támogatásban részesítették."[82]

Soli Deo Gloria!!!---M M -2026. szeptember

2. 10. Drs. Máté Millisits: Dankzegging ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de Julianna School – De geschiedenis van de „trots van de Fasori-Gemeente" tussen 1926 en 1948. Feesttoespraak.

Plaats van de toespraak: het geestelijk thuis van de Hongaarse Protestantse gemeente in Zwolle, in de Lutherse Kerk van Zwolle. Geschreven door: Máté Millisits – Hongarije, Provincie Boldog – Heves. Presentatie: dr. János M. Hermán, emeritus predikant

Geachte predikanten!
Zeer geachte Zijne Excellentie baron Godert Willem de Vos van Steenwijk!
Zeer geachte vertegenwoordiger van de Hongaarse Ambassade in Den Haag!
Beste Nederlandse en Hongaarse broeders en zusters!

We beleven een bijzonder jubileum in een tijd van bijzondere genade, zowel in Nederland als in het Karpatenbekken. Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het Julianna Gymnasium en de Basisschool van het Budapest Fasori Reformierte College Budapest, wordt niet alleen in Hongarije en Nederland gevierd, maar dit jaar, als geschenk van deze tijd van genade, ook in Zuid-Transsylvanië, in Medgyes, in het kader van de reizende tentoonstelling over de „Nederlands-Hongaarse gereformeerde connecties", kunnen de leden van de plaatselijke kerkgemeenschap en de deelnemers aan een kerkelijke conferentie kennismaken met de zegenrijke geschiedenis van de school.

Bij deze wil ik aan de deelnemers de geschiedenis van de Julianaschool tussen 1926 en 1928 presenteren. Bij het onderzoeken van het verleden van deze school, naast de auteurs Sándor Fónod en Magdolna Rábay, is er ook de jonge historica Krisztina Deme, die ook een goede scriptie maakte. Haar in 2008 geschreven universitaire scriptie heeft de titel „Hongaars-Nederlandse reformatorische kerkelijke betrekkingen in de jaren twintig in Boedapest". Die gaf mij een gedetailleerd inzicht in de „unieke geschiedenis van de heilige school", evenals de achtergrondgeschiedenis ervan en de ontwikkeling van de Nederlands-Hongaarse betrekkingen in de jaren twintig.

Deel I – Achtergrond
De gezegende banden die eeuwen teruggaan

[82] Ravasz László: Emlékezéseim. Budapest, 1992. 226.old. Figyelemre méltó, hogy az egykori püspök memoárjában a Julianna Iskola történetét a „Külföldi kapcsolatok" című fejezet, „Fiókok" című alfejezetében tárgyalta. Az ő megfogalmazása szerint: Fiókoknak nevezem azokat az intézményeket, amelyeket a magyar református egyház testében, vagy területén külföldi testvéregyházak létesítettek, vagy tartanak fenn. Ilyen három volt: a német leányegyház, a Julianna Iskola és a skót misszió (sic). Ravasz László szavai bár egyházjog szempontjából nem pontosan fedték a történelmi tényeket, de jól mutatták meg, hogy a Dunamellék néhai püspöke, hogyan tekintett ezekre az egyedi „Fiókokra".

De Nederlands-Hongaarse protestantse banden gaan helemaal terug tot de tijd van de Reformatie. Vanaf het laatste derde deel van de zestiende eeuw studeerden er voortdurend Hongaarse studenten aan de beroemde universiteiten van Nederland, onder andere in Utrecht, Leiden en Franeker. Van de vroegmoderne studenten die tijdens hun studieverblijf in de Lage Landen hun kennis uitbreidden, verdienen János Apáczai Csere, Miklós Kis uit Misztótfalusi en Péter Bod bijzondere vermelding. Zij speelden na hun terugkeer uit Nederland naar hun geboorteland, Transsylvanië, een vooraanstaande rol bij de hervorming van het kerkelijk en cultureel leven. In de daaropvolgende eeuwen nam de intensiteit van de contacten enigszins af.

Maar, als een „wonderbaarlijke verborgen beek"de contscten bleven bestaan. Dit bijzondere levende water, zoals ook te lezen is in Ezechiël 43:1-12, stroomde voort als genezend en voedend water.

Wat een paar honderd jaar geleden slechts weinigen kon bereiken, wist in de eerste helft van de bloedige XX- eeuw de medemens, die iets te geven had, met degene die hulp nodig had, met elkaar te verbinden.

Deel II:
Nederlandse hulp aan de Hongaren na de Eerste Wereldoorlog

Kort na het einde van de Eerste Wereldoorlog richtten de Nederlandse calvinisten hun aandacht op de kinderen in Hongarije, die in armoede leefden en een zwaar lot hadden. Een van de dochters van de voormalige Nederlandse premier, de gereformeerde theoloog Abraham Kuyper (1837-1920), Johanna Kuyper (1870-1933), vestigde op 24 januari 1920 in de krant De Standaard in een artikel getiteld „Armoede in Hongarije" met de volgende woorden de aandacht van de lezers op de nood van de Hongaren: „Er is een comité opgericht om de noodlijdende Hongaarse kinderen naar Nederland te halen. Hiervoor is echter in de eerste plaats geld nodig en in de tweede plaats gezinnen die deze kinderen ten minste twee maanden lang gratis willen opvangen." In Nederland werd gezorgd voor de opvang en huisvesting, in Hongarije voor de werving en het informeren van de ouders.

De eerste kindertrein vertrok op 10 februari 1920 vanuit Boedapest met 260 meisjes en 340 jongens. De honderdste treinrit werd op 13 april 1926 onder feestelijke omstandigheden op weg gestuurd. Naast de kindervakanties betekende de exploitatie van de met Nederlandse steun gerunde gaarkeukens een bredere vorm van hulpverlening in Hongarije. In de winter van 1920 kon op 15 locaties in Boedapest en de voorsteden rond de hoofdstad worden begonnen met het verstrekken van lunch en tussendoortjes aan behoeftige kinderen, evenals verwarmde opvang tussen de maaltijden door, naar het voorbeeld van de zondagsschool. In de drie jaar tussen 1920 en 1923 hebben in totaal 6.674 kinderen geprofiteerd van de maaltijdvoorziening die dankzij Nederlandse steun tot stand was gekomen.

Als blijk van dankbaarheid jegens het Nederlandse volk besloot de Gemeenteraad van de hoofdstad Boedapest in 1921 om de boomvole laan in het Városliget te hernoemen naar de Nederlandse vorstin, tot Koningin Vilma-weg.

Jenő Sebestyén (1884-1950), docent theologie

Op zijn voorstel werd het bedrag dat overbleef van de donaties na 1923, bestemd voor de maaltijdvoorziening voor kinderen, gebruikt voor de oprichting van een gereformeerde basisschool, die werd ingericht door de verbouwing van het voormalige leerlingentehuis met één verdieping achter de gereformeerde kerk in Fasor. In die tijd, toen in Boedapest en de omliggende gemeenten van de Hongaarse hoofdstad de maaltijdvoorziening voor arme kinderen plaatsvond en de kindertreinen vanuit Nederland vertrokken en na een paar maanden weer terugkeerden, reisde een 31-jarige predikant, Imre Szabó (1891-1955) in de zomer van 1922 naar Nederland om kennis te maken met het „strenge" Nederlandse gereformeerde kerkleven. Imre Szabó diende begin jaren twintig als predikant in Tisztviselőtelep, bij een parochiale kring (gedeeltelijk zelfstandige gemeente) die onder de Reformierte Kerkgemeente van Boedapest viel. Met goedkeuring van het hogere kerkelijk bestuur, de Reformatorische Kerkgemeente van Boedapest, en met instemming van zijn eigen gemeente kreeg hij een bijzonder studieverlof. De dominee, die tussen 1923 en 1951 de functie van hoofdpredikant van de Reformierte Gemeente van Budapest-Fasor bekleedde, ontving al vóór zijn „gezegende dienst in Fasor" tijdens deze „bijzondere zwerftocht" een Nederlandse donatie ten behoeve van een nog op te richten protestantse basisschool in Boedapest, zodat in bredere zin de datum van de eerste donatie aan de Julianna-school 6 juli 1922 was.

Imre Szabó legde de dag van de donatie tijdens zijn ervaringen in de Lage Landen met de volgende woorden vast:

"Donderdag 6 juli. 's Ochtends schreef ik mijn lezing in het Duits, 's middags vertrok ik naar Rotterdam om mijn lezing over het communisme te houden tijdens de avond die door de „Männenverein" van Patrimonium werd georganiseerd. Samen met de heer A. A. van Schelven gingen we naar de avond, die plaatsvond in een van de grootste zalen van de gereformeerde kerk. Er waren ongeveer 120 toehoorders. Na gezang, bijbellezing en gebed begon ik met mijn lezing. Ik las voor. Eén keer – na driekwart uur – hielden we een pauze. Na de lezing stelden verschillende mensen mij vragen. Die luidden onder meer: Heeft een communist Jezus Christus als eigen Verlosser aanvaard? Hoe kon het dat de christenen geen weerstand konden bieden toen het communisme uitbrak? Hebben de leiders van de kerk van tevoren hun protest, waarschuwingen en vermaningen laten horen? - Vervolgens informeerden ze naar de toestand van de gereformeerde kerk in Boedapest en toonden ze belangstelling voor de situatie op scholen; ten slotte vroegen ze naar de verhouding tussen de gereformeerden en de katholieken (sic). Vrij uitgebreid stelde hen een vraag en vroeg of de christenen in Nederland het communisme zouden kunnen tegenhouden als de communisten alle wapens in handen zouden krijgen? Ze keken erg onzeker. De voorzitter liet me weten dat de collecte aan mij zou worden gegeven – ik moest aangeven voor welk doel de oproep tot doneren bedoeld was. Ik gaf aan, dat ik geld had ingezameld om twee arme gezinnen te helpen en voor het protestantse schoolfonds. Er kwam 47 forint en 20 cent binnen. Dat kwam toen neer op 18.000 kroon. Voor reiskosten werd apart 15 forint aangeboden.

Dit is de eerste gelddonatie voor mijn gemeente, die God mij als geschenk heeft gegeven. Misschien was het Zijn wijze, vooruitziende raad, die de gedachte inspireerde dat we de fundamenten voor een basisschool konden leggen met de donaties die tijdens mijn lezing in Rotterdam waren ingezameld."

Het verslag in het dagboek verduidelijkt de tot nu toe vastgelegde informatie over de geschiedenis van de Julianna-school, waarin de datum van de voorbereidingen voor de oprichting van de onderwijsinstelling tot nu toe op 1923 werd gesteld. De achtergrond van de gebeurtenissen in Rotterdam op 6 juli 1922 kan beter worden begrepen in combinatie met de biografische gegevens van dominee Imre Szabó.

Het levensverloop van Imre Szabó, van zijn studententijd tot zijn ambtsperiode in Fasor

Imre Szabó werd op 10 april 1891 geboren in Somorja, in het provincie Pozsony. Zijn vader, de oudere Imre Szabó, was predikant van de gereformeerde kerk in zijn geboortedorp. Uit zijn huwelijk met Ilona Végh werden drie kinderen geboren; van hen stierf Irén in 1919, terwijl István onderwijzer werd en later als directeur in Velemér werkte.

Imre Szabó en zijn broer István, die al op jonge leeftijd halfwezen waren geworden, gingen in de zomer vanuit het landgoed in Csallóköz op vakantie naar de broer van hun moeder, die predikant was in Negyed, waar zij ook intellectuele prikkels kregen die hun talenten verder ontwikkelden.

Tijdens zijn verblijf aan het aloude Reformatorische College van Pápa, zowel tijdens zijn gymnasium- als zijn theologiestudie, speelde Imre Szabó een actieve rol door zijn literaire talenten in te zetten, en vervulde hij vervolgens twee jaar lang voorzittersfuncties bij de Jeugdopleidingsvereniging van de Hogeschool. In dezelfde periode nam hij deel aan de Hongaarse Evangelische Christelijke Studentenvereniging, en in 1913 in de gemeente Felsőszeli, ontmoette hij persoonlijk de levende Christus. Na zijn bekering ontwikkelde zich geleidelijk zijn theologische visie, die door de 21e-eeuwse onderzoeker van zijn oeuvre kan worden omschreven als „uit het Evangelie voortkomend, christelijk calvinisme". Imre Szabó legde op 14 september 1916 zijn predikantsexamen af, met uitstekende resultaten. Na het afronden van zijn studie volgde een periode als assistent-predikant in Pápa en Komárom. In 1916, halverwege de Eerste Wereldoorlog, vertrok hij voor een studiereis naar Bazel in Zwitserland, waar hij kennismaakte met nieuwe theologische stromingen. Na zijn opleiding in Zwitserland diende hij in 1917 als plaatsvervangend predikant in Bodajk in Transdanubië, waarna hij in 1918 naar Boedapest verhuisde. Na zijn dienst als assistent-predikant op het Kálvinplein bekleedde hij vanaf 1 september 1918 de functie van predikant bij de Lorántffy Zsuzsanna-vereniging. Tijdens zijn dienst daar was hij ook redacteur van het tijdschrift Olajág/Olijftak/ van de vereniging. Als gevolg van de communistische machtsovername in Hongarije bestond er van 21 maart 1919 tot 1 augustus 1919 een proletarische dictatuur, die de naam Tanácsköztársaság/Raadssrepubliek droeg. De maatregelen van de antiklerikaal georiënteerde machthebbers leidden tot een verwarrende situatie binnen de christelijke kerken; activiteiten in verband met het geloofsleven vonden geen doorgang en het kerkbestuur wist niet goed hoe het zich in

de huidige situatie moest gedragen. Imre Szabó, die de hervatting van het gereformeerde kerkleven in Boedapest wilde bevorderen, stelde in november 1919 een pamflet op

Het lukte hem onder andere om het ook aan de poort van de gereformeerde kerk in Fasor op te hangen. Imre Szabó deed in zijn lezing in Rotterdam uitvoerig verslag van de negatieve ervaringen die zijn communistische medestanders onder leiding van volkscommissaris Béla Kun tegen vele onschuldige mensen hadden begaan. De belangstelling voor de lezing, die op 6 juli 1922 werd gehouden, maakte de predikant uit Boedapest duidelijk dat er in het Nederland van de jaren twintig openheid en levendige belangstelling bestond voor de geschiedenis van Hongarije. Uit de vragen van het publiek bleek dat zelfs de gedetailleerde, informatieve lezing van Imre Szabó er niet in slaagde het „ingewikkelde" netwerk van de Hongaarse gereformeerde kerkpolitiek, dat verweven was met verschillende segmenten van het openbare leven, volledig te schetsen.

De Reformatorische Kerkgemeente van Boedapest belastte Imre Szabó op 1 januari 1921 met de organisatie van de gemeente in Tisztviselőtelep; hier verzorgde hij tot begin 1923 de geestelijke begeleiding van de hem toevertrouwde calvinistische gelovigen, die vaak in moeilijke sociale omstandigheden leefden.

Emil Kovács (1868-1922), de predikant die verantwoordelijk was voor de bouw van de kerk van de gereformeerde gemeente in Fasor, overleed in november 1922. De kerkgemeente, die als parochie functioneerde, koos Imre Szabó als opvolger van Emil Kovács; zijn installatiedienst vond plaats op 25 maart 1923.

In de tweede helft van zijn ambtsperiode in Tisztviselőtelep maakte Imre Szabó in de zomer van 1922 een studiereis van twee maanden om de Nederlandse gereformeerde kerk te leren kennen, waar hij strenge gereformeerde gemeenten bezocht die de calvinistische leerstellingen als levenswijze in praktijk brachten. Volgens het dagboek van de predikant vertrok hij op 14 juni 1922 per trein vanuit Boedapest en kwam hij, na een overstap in Wenen en een lange treinreis, aan in Rotterdam. Bij aankomst in de provincie Zuid-Holland opende hij zijn dagboek met de volgende woorden: „...De arme pauselijke student, de zoon van een gereformeerde predikant, de Hongaarse wees zit in Rotterdam en begint de wereld te begrijpen... Zijn ogen gaan wijd open om alles in één keer in zich op te nemen..."

Tijdens zijn verblijf in Nederland werd de jonge Hongaarse predikant ontvangen door Abraham Kuyper jr. (1872-1941), die in Rotterdam als predikant werkzaam was. Na het bezoek sloot hij zijn positieve ervaringen af met een eerbetoon aan de oudere Abraham Kuyper, die in 1920 was overleden: „In de sfeer van het huis van de oude Kuyper voelde ik iets doorgroeien dat in elk Nederlands gezin aanwezig is, net zoals het in het huis van de Kuypers aanwezig was. De geest van deze man leeft, in duizend delen verdeeld, voort in de Nederlandse Gereformeerde Kerk."

De belangrijkste Hongaarse vertolker van de leer van Abraham Kuyper (1837-1920) – de stroming die neocalvinisme of, met een andere benaming, historisch calvinisme wordt genoemd – was de theologieprofessor Jenő Sebestyén. Sebestyén heeft vanuit

Hongarije het meest bijgedragen aan het voortdurend vruchtbaar maken van de Nederlands-Hongaarse betrekkingen. In de jaren twintig van de vorige eeuw onderhield en verzorgde hij, als hoofdredacteur van het weekblad *Kálvinista Szemle* aan de Theologische Hogeschool van het Reformatorische Kerkdistrict aan de Donau, de Nederlandse-Hongaarse reformatorische betrekkingen. Hij deed het voorstel – dat door de besluitvormers werd aangenomen – om het bedrag van de Nederlandse donaties, die bestemd waren voor de kindervoeding en na 1923 overbleven uit de donaties, te bestemmen voor een gereformeerde basisschool - moet worden besteed aan de oprichting ervan. Volgens het oorspronkelijke plan zou de nieuwe onderwijsinstelling worden ondergebracht in een van de kerkelijke panden in de buurt van de kerk van de Reformatorische Kerkgemeente aan het Kálvin-plein in Boedapest. Aangezien er naast de kerk aan het Kálvinplein geen geschikt pand kon worden gevonden, werd het voorstel van dominee Imre Szabó uit Fasor, om de nieuwe basisschool onder te brengen in een bestaand pand dat sinds het midden van de jaren twintig niet meer in gebruik was, gemakkelijk aanvaard. Dominee Szabó kon een pand aanbevelen dat in 1926 nog maar dertien jaar oud was. Dankzij de grote raamkozijnen Dankzij de grote raampartijen was de instroom van natuurlijk daglicht in de klaslokalen gewaarborgd. Dit gebouw stond achter de gereformeerde kerk aan de Fasor, een voormalig leerlingentehuis gebouwd in laat-art-nouveaustijl naar de ontwerpen van de overleden Aladár Árkay (1868-1932), dat door de verbouwing werd omgevormd tot het gebouw van de Julianna Gereformeerde School.

Als resultaat van de verbouwing in 1926 konden vier klaslokalen, een gymzaal, een lerarenkamer en twee lerarenwoningen worden gerealiseerd.

Opening van de Julianaschool – 13 september 1926

De eerste directrice was mevrouw Andorné Gödölley; daarnaast vervulden Rózsa Bodolay, Éva Hajdú en Irén Balogh als onderwijzeressen de nobele taak van opvoeding en onderwijs. De onderwijsinstelling werd vernoemd naar de voornaam van de Nederlandse troonopvolger en heet sindsdien de Julianna Reformatorische Basisschool

De school kreeg deze naam. De openingsceremonie van de school vond plaats op 13 september 1926, in aanwezigheid van de voormalige Nederlandse minister-president Henrik Colijn (1869-1944) en Katalin Kuyper (1876-1955), een van de belangrijkste Nederlandse beschermvrouwen van de school. In het op 19 september 1926 verschenen ‘Egyházi Értesítő’ staat het volgende verslag over de openingsceremonie van de Julianna Reformatorische Basisschool: „Voor de plechtigheid was het schoolgebouw met bloemen versierd. Uit de ramen en tussen de tralies hingen bloemenslingers. Aan de gevel van de school wapperden drie vlaggen: de Hongaarse, de Nederlandse en de vlag van de hoofdstad. De verzamelde menigte begon de viering met het zingen van de lofzang ‘Kom, Heilige Geest, Heere God’. Een erehaag van padvinders stond de gasten op te wachten.” De Nederlandse hoofdspreker Henrik Colijn benadrukte dat een echte gereformeerde school er een is, waar: „bij het onderwijzen van elk vak uitgaan van de gedachte, dat wij in deze wereld te allen tijde God moeten dienen en Hem moeten verheerlijken.”

Gericht op de Bijbel

De school ging van start met vier gemengde klassen voor meisjes en jongens, met gemiddeld 40 leerlingen per klas. Het meest bepalende element van het onderwijs was de bijbelgerichtheid; daarom werd de school ook wel de „Bijbelschool" genoemd. Elk jaar werden er wedstrijden gehouden waarbij psalmen en Bijbelcitaten moesten worden herkend. De leerling die goed presteerde, kreeg als beloning een gezangboek of een Bijbel. Er was elke dag godsdienstles, waarin Bijbelverhalen werden besproken, tijdens de zangles leerden de leerlingen psalmen en het was verplicht om de kerkdiensten bij te wonen. De band met de Nederlandse calvinisten bleef ook na de opening van de school bestaan. Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de onderwijsinstelling stuurden de Nederlandse calvinisten 14.000 Nederlandse forint, maar ze stelden als voorwaarde dat de kerkgemeente dit bedrag uitsluitend mocht besteden aan de renovatie van het schoolgebouw. De verbouwingsplannen werden opgesteld door architect Imre Hoffer. De bouwkosten bedroegen 85.000 pengő, waarvan 15.000 pengő werd bijgedragen door de parochie van Fasor, 20.000 pengő door het Reformierte bisdom van Boedapest en 50.000 pengő uit de Nederlandse donatie.

Daarnaast, op de eerste en tweede verdieping werden telkens twee klaslokalen ingericht, en op de begane grond een gymzaal van 220 vierkante meter, waar ook parochiebijeenkomsten konden worden gehouden. Boven de gymzaal kwam een open terras, in de kelder werden twee kamers ingericht voor de 270e scoutgroep "Hajnal"van de parochie, evenzeer twee kamers voor de armenzorg, en op de begane grond was er een kamer voor de meisjesvereniging.

Katalin Kuyper, een belangrijke steunpilaar van de school, sprak bemoedigende woorden tijdens de openingsceremonie en benadrukte dat een derde van de donaties voor de bouw van het nieuwe gebouw was ingezameld op de verjaardag van prinses Julianna; het bedrag was door Nederlandse kinderen gedoneerd ten behoeve van de Hongaarse leerlingen.

... "jullie moeten jullie hart aan de Heer Jezus geven"

Katalin Kuyper richtte ook enkele woorden tot de leerlingen, waarin ze de hoop uitsprak dat de kinderen alles zouden kunnen leren om vaderlandsliefhebbende, deugdzame mensen te worden; bovendien wees ze op het geloof in de Heer: „Jullie moeten jullie hart aan de Heer Jezus overgeven". In een publicatie die in 1938 verscheen ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van de inwijding van de gereformeerde kerk in Fasor, werd het nieuwe gebouw met de volgende woorden voorgesteld: „In het schoolgebouw hebben we naast de grote gymzaal in de kelder ook zes ruimtes voor kerkelijk werk gekregen. De mooie tuinschool neemt per klas 40-40 kinderen (jongens en meisjes gemengd) op. De school is de trots van onze kerk in Fasor.

In de Julianna-school tijdens de Tweede Wereldoorlog

Het bisdom heeft het onderhoud op zich genomen; het gebouw is eigendom van de kerk in Fasor." Na een bominslag tijdens de Tweede Wereldoorlog moest het onderwijs

op de Julianna-school in het schooljaar 1943–1944 worden stopgezet. Hier vestigde zich het militair hospitaal, dat hier tot half oktober 1944 bleef. Pastoor Imre Szabó wendde zich toen tot de Zweedse ambassade met het verzoek om het schoolgebouw onder Zweedse bescherming te plaatsen. Zo kon in de kelder een ruimte worden ingericht die als schuilplaats voor Joodse kinderen diende. Het bood bovendien onderdak aan gezinnen en volwassen Joden, maar ook krijgsgevangenen konden zich hier schuilhouden.

Tot het einde toe moest men rekening houden met razzia's door de Pijlenkruisers en af en toe vonden er ook vergeldingsacties plaats. De Julianna Reformatorische Basisschool werd in februari en maart 1945 hersteld van de schade die door de gevechten was aangericht. De eerste schooldag na het herstel van het gebouw was op 9 april 1945. Na de Tweede Wereldoorlog kreeg de school te maken met een overaanvraag aan inschrijvingen. De Zweedse kinderhulporganisatie Rädda Barnen hielp bij de moeilijke doorstart door in 1946 gratis tussendoortjes voor de schoolkinderen te verstrekken. De Julianna Reformatorische School werd in 1948 genationaliseerd; na de regimewisseling kon het reformatorisch onderwijs vanaf 1992 binnen haar muren weer van start gaan.

Dr. László Ravasz (1882-1975), emeritus predikant en docent theologie, schreef in de jaren zestig, maar pas – na zijn overlijden - in het jaar van de heropening van de Julianna-school verscheen, blikte hij kort terug op het verleden van de onderwijsinstelling tussen 1926 en 1948; de hier beschreven woorden bieden nieuwe invalshoeken voor een nog gedetailleerdere verkenning van het verleden van de school:" De Nederlandse succuralis (hulpverlener, steunpilaar) was de Julianna-school. Zij was het symbool van de Nederlands-Hongaarse vriendschap en vooral van de sympathie van de strenge calvinistische kerk. Buitenlandse invloed kwam er juridisch gezien niet tot uiting. De door de staat gesubsidieerde gereformeerde basisschool van de parochie van Fasor maakte deel uit van het lichaam van onze kerk. De Nederlanders waakten alleen over de spiritualiteit en verleenden maatschappelijke steun." Soli Deo Gloria!!!

Máté Millisits, september 2026

Vertaling: Hermán M. János

2. 11. Téglásy Sándor: '56-os iskoláskorú menekültek Ausztriában, avagy a második Julianna-iskola története

A hollandok számos alkalommal nyújtottak segítséget a magyarságnak, azon belül különösen a magyar protestánsoknak. Erre emlékeztünk idén február 14–15-én Urkben is: 350 évvel ezelőtt De Ruyter admirális szabadította ki a gályarab prédikátorokat. Nemzeteink közös története és a holland segítségnyújtás minden bizonnyal szóba kerül majd októberben Hágában, a hetvenedik évfordulós '56-os megemlékezésen is. És a mostani Julianna-emlékszimpózium is ebbe a sorba illeszkedik. Előadásom ehhez a két megemlékezéshez kapcsolódik, és hidat kíván képezni közöttük. Egy kevésbé ismert, de

szintén fontos, ’56 nyomán létrejött Julianna-iskola történetét idézi fel, amely a karintiai Bad Iselsbergben működött 1957 és 1960 között. Az előadás alapjául részben Deák Ernő történész, az iskola egykori diákjának könyve, részben pedig a korabeli holland sajtó hírei szolgálnak.

Julianna-iskola Magyarországon 1926-tól…

1926-ban, egy nagyszabású karitatív akciósorozat részeként megalapították a budapesti Julianna Református Elemi Iskolát. Alapvetően egyházi kezdeményezésről volt szó: az intézményt kezdettől a fasori gyülekezet tartotta fenn, miközben az állam is jelentős mértékben hozzájárult a működéséhez. Az iskola egyben modellként is szolgált: holland minták alapján olyan elemi szintű, kálvinista szellemű oktatást kívánt nyújtani, amelyben a hit és a Biblia központi helyet kap.

Anyagi szempontból az adománygyűjtés és az iskola beindítása éppen arra az időszakra esett, amikor a Magyarország javára indított segélyakciók már kifulladóban voltak. Isten kegyelméből azonban a résztvevők belátták a realitásokat, és a magyar állam is bekapcsolódott az iskola fenntartásába. Így az iskola – a II. világhábor1926 és 1947/48 között tanévenként átlagosan mintegy 160–170 kisiskolás járt ide.ú végét követő rövid szünettől eltekintve – egészen a kommunista hatalomátvételig működhetett. 1926 és 1948 között tanévenként átlagosan mintegy 160-170 kisiskolást járt ide.[83]

… és Ausztriában 1956 után

Harminc évvel később Magyarországra ismét zivataros idők jártak. A forradalom és szabadságharc reményteljes két hetének végét követően körülbelül 200 ezer honfitársunk menekült el az országból.

Míg az 1920-as években a hollandok a hozzájuk érkező rászoruló magyarok – főként gyermekek – segítését mind Hollandiában, mind Magyarországon szabadon végezhették, addig 1956 után a nyugati országok segélyszállítmányait ezúttal nem engedték be Magyarországra. Oda csak a semleges országok szállítmányai juttathattak be és ez sem volt problémamentes.

Ausztriába mintegy 200 ezer menekült érkezett, akiket az egy éve felszabadult ország nagyvonalúan befogadott, de ekkora tömeggel egyedül nem tudott megbirkózni. Közöttük egy 1957. februári adat szerint 2500–3000, egy másik összeírás alapján pedig 3046 diákot és hallgatót vettek számba; számuk 1957 májusára 3665-re emelkedett.[84]

Az iskoláskorúak közül a szülők nélkül érkezetteket külön kezelték, akik alapvetően szakmunkás- vagy középiskolai tanulmányok közül választhattak. Bad Iselsbergben ez

[83] Aalders, 401.
[84] Deák, 6

„csak” a diákok 54%-ára vonatkozott, a többi iskolában azonban arányuk 80–90% körül mozgott.[85]

Többségük a középiskolát választotta. Az osztrák állam azonban a menekültek oktatásának megszervezését egyedül nem tudta megoldani. Bár már működött egy magyar középiskola Innsbruckban, az osztrák államnak további segítségre volt szüksége. Több külföldi támogató is jelentkezett: a francia, norvég és holland állam mellett például a Caritas és a Rockefeller Alapítvány is támogatást nyújtott. Az Innsbruckban már működő gimnázium mellett 1956-ban, illetve 1957-ben további magyar középiskolák is létrejöttek:

[85] Deák, 11-12.

Kiadott érettségi és évvégi bizonyítványok (1945-1980)[86]

	Működési ideje	Érettségi bizonyítványok	Évvégi bizonyítványok
Magyar Reálgimnázium (Innsbruck)	1945-1963	685	1740
Magyar Gimnázium (Grän)	1956-1957	86	514
„Julianna királynő” Magyar Gimnázium (Bad Iselsberg)	1957-1960	247	753
Magyar Reálgimnázium (Kammer am Attersee)	1957-1958	95	410
Magyar Középiskola (Wiesenhof)	1957-1958	107	356

Jelen szimpózium tematikája miatt csak egyes holland segítséggel létrehozott intézményeket és akciókat említek meg részletesebben: a „Julianna Királynő Magyar Gimnáziumot” (Bad Iselsberg), illetve a Hochleitenben létrehozott, Gelders Paviljoen nevű, 24 férőhelyes épületet, amely fiatal magyar menekültek elhelyezését szolgálta.[87]

A tanári kar is nagyrészt magyarokból állt. Közöttük jelentős számban voltak olyan tanárok is, akik maguk is menekültként érkeztek Ausztriába. További nehézséget jelentett a tankönyvek hiánya. Nyelvtudás híján nem lehetett a német tankönyveket használni, ezért régi magyar könyveket kellett újra kiadni vagy fotomechanikai eljárással sokszorosítani.

A „Julianna Királynő Magyar Gimnázium” szervezete és működése

Az iskola elődje már 1956 novemberében megkezdte működését Obertraunban. Vezetője Szőke János SDB volt, aki Olaszországban élt, de a menekültáradat kezdetén egy gyógykezelést követően éppen a közelben tartózkodott. Az iskola hamar elérte kapacitásának maximumát, ezért 1957 februárjában már létszámstopot kellett bevezetni.[88] Ezt követte a „holland javaslat”. A holland kormány 1956. december 10-i ülésén megtárgyalta a finanszírozási tervet. A bécsi holland követség ezt követően közölte az osztrák külüggyel, hogy a holland állam hozzájárul az egykori Kurhotel Bad Iselsberg megvásárlásához, kibővítéséhez, fenntartásához és működtetéséhez.

Az intézmény magániskola volt és a működtetést a bécsi székhelyű *Niederländisches Verein für die ungarische Mittelschule in Iselsberg* vállalta. Az egyesületet formálisan 1957. március 20-án jegyezték be. Az egyesület elnöke a Philips ausztriai vezérigazgatója, Gerrit Hanneman lett, pénztárnoka pedig az Unilever vezetője, H. Bécude. A bizottság szándéka – amint az a korabeli sajtóból kiderül – az volt, hogy az

[86] Varga, 1503 táblázata (részlet)
[87] Arnhemse Courant, 1957. március 15., p. 3.
[88] A sajtóban többször is említik

iskolát Juliana királynőről nevezzék el, a megnyitást pedig 1957. április 15-re tervezték.[89] A királynő 1957. május 14-én adta meg hozzájárulását a névviseléshez, az egyesület pedig ezt követően hivatalosan is felvette a királynő nevét.[90]

A költözés legnagyobb része 1957. április 15. és 1957. május 15. között történt meg. A felavatást azonban az érettségi vizsgákra tekintettel október 29-re halasztották.[91] Az első (csonka) tanév végén tartott érettségi nagy sikert jelentett: mind a 29 diák sikeresen érettségizett, közülük tizenegyen – négy lány és hét fiú – „cum laude" eredménnyel.[92]

Ünnepélyes megnyitó

A megnyitóra, amint említettük, 1957. október 29-én került sor. Az eseményt a Nieuwe Tilburgse Courant írta le a legrészletesebben. [93] Az ünnepség egyidejűleg tartott katolikus és protestáns áhítattal kezdődött. Ezután két holland felszólalás következett. A királynőt E. Star Busmann nagykövet képviselte, a finanszírozást biztosító Nati*onaal Comité Hulpverlening Hongaarse Volk* nevében pedig E. Kupers volt jelen. Utóbbi beszédében kiemelte, hogy a hollandok gyorsan cselekedtek és már november 1-én megalakult a bizottság. Drees miniszterelnök elvállalta, hogy tiszteletbeli elnöke legyen, a királynő pedig védnöki szerepet vállalt. G. Hanneman, az iskolafenntartó egyesület elnöke beszédében azt hangsúlyozta, hogy az adományozók pénze jó helyre került, és a megtett erőfeszítések eredményesnek bizonyultak.

A meghívottak között több magas rangú egyházi tisztségviselő is jelen volt: Joseph Köstner klagenfurti püspök, P. Georg Nitsch, a szalézi rend osztrák tartományfőnöke, valamint dr. Erhard May, az evangélikus püspök képviselője. Őket az átadási-átvételi ceremónia elején Szőke János atya, az iskola rektora üdvözölte. Végül H. Drimmel osztrák oktatásügyi miniszter nyilvánította megnyitottnak az iskolát. Az ünnepség végén pedig felcsendült az osztrák, majd a holland és magyar himnusz is.

A következő tanév

A korabeli újságokban már a megnyitót követően arról lehetett olvasni, hogy az Iselsbergi gimnáziumba sokan jelentkeztek, még az országon kívülről is, ezért sok jelentkezést vissza kellett utasítani. Egy 1957. november 7-i hír szerint 270-en jelentkeztek az 1958/59-es tanévre, de közülük csak 70 diákot tudtak felvenni.[94] A helyhiányt végül úgy próbálták enyhíteni, hogy Iselsbergben megszüntették az alsó tagozatot, és csak a gimnáziumi osztályok maradtak meg.

Éhségsztrájk és vezetőváltás

[89] Limburgsch Dagblad, 1957. február 13., p. 5.
[90] Deák, 44.
[91] Deák, 45.
[92] Gelders Dagblad, 1957. július 21., p. 7.
[93] Nieuwe Tilburgse Courant, 1957. október 30., p. 5.
[94] Algemeen Dagblad, 1957.november 7., p. 9.

A forradalom viharából menekült, jelentős részben szülő nélkül maradt fiatalok között a konfliktus lehetősége szinte kezdettől benne rejlett a helyzetben. Ez végül be is következett: november végén mintegy 120 diák kezdett éhségsztrájkba.[95] Többek között Szőke János rektor eltávolítását, a nagyobb diákok számára a cigarettázás engedélyezését és a tanári szigor csökkentését követelték. A helyzet végül nem fajult el: egy-két napon belül a holland fenntartó által küldött bizottság helyreállította a rendet.

A holland újságok egyöntetűen hangsúlyozták, hogy a konfliktusnak nem volt politikai, vagyis nem kommunista indíttatása. Ennek ellenére a holland iskolafenntartó végül meglehetősen drasztikus megoldást választott:

- Leválották a rektort
- Három tanárt elbocsátottak[96]

Az újságcikkek hangvétele ugyanakkor egyértelművé teszi, hogy a holland fenntartók, miközben törekedtek a diákok jogosnak ítélt elvárásainak teljesítésére, a rend fenntartását is alapvetőnek tekintették.

Új, holland vezetőség

A Nijmeegs Dagblad 1958. január 8-án arról tudósított, hogy Hollandiából új vezetőket küldenek az iskolába[97]: Frans Visser jogászt és feleségét, A. J. C. de Jongot. Bár egyiküknek sem volt pedagógiai végzettsége, elkötelezettségüknek köszönhetően fokozatosan egyre jobb kapcsolatot alakítottak ki a diákokkal. Az iskola saját kápolnájában jártak misére, és igyekeztek személyes példájukkal is hatni a diákokra. Emellett saját foglalkozásokat is bevezettek: Frans Visser hétvégenként kirándulni vitte a fiatalokat, felesége pedig agyagozni tanította őket.

Deák a házaspár rövid életrajzában azt is megemlíti, hogy A. J. C. de Jongnak már korábban is volt kapcsolata a magyarokkal. 1938-ban már élt Magyarországon egy művészcsaládnál, 1950-től pedig részt vett a nijmegeni Mindszenty-Stichting létrehozásában, amely a Hollandiába érkező magyarokat felsőoktatási ösztöndíjakkal segítette.

1959/1960: az utolsó évfolyam

Mivel a forradalom utáni nagy emigrációs hullám viszonylag gyorsan lecsengett, a hallgatói létszám is gyorsan csökkenni kezdett. A folyamatot jól mutatják az egyes tanévek diákszámai:

A Julianna Királynő Magyar Középiskola évenkénti diáklétszáma[98]

[95] De Tijd, 1957. november 29., p. 3.
[96] Tubantia, 1957. november 29., p. 3.; Nijmeegs Dagblad, 1958. január 8., p. 1.
[97] Deák, 49
[98] Deák, 47

1957(tavasz)	163
1957(ősz)	196
1957/58	235
1958/59	211
1959/60	105

A döntést végül 1959 nyarán hozták meg, és az újságcikkek tanúsága szerint azokat a diákokat, akik még nem érettségiztek, más iskolákba helyezték át. A vezetőség úgy vélte, hogy a diákok hazatérése nem várható, és a tanulók közül sokan Ausztriában fognak maradni. Ezért kívánatosabbnak tartották, hogy integrációjukat német tannyelvű intézményekbe való áthelyezésükkel is segítsék.

Ez mindenesetre nem jelentette azt, hogy magukra hagyták volna őket. A holland iskolafenntartó egyesület ugyanis már 1958-ban létrehozott egy segélyalapot, amelynek célja az egykori diákok további támogatása volt. A szervezet előrelátását mutatja, hogy az épület értékét tőkeként nem használták fel, így az továbbra is rendelkezésre állt.

Az intézmény történetét értékelve a korabeli újságcikkek – a humanitárius segítségnyújtás sikeres lezárása mellett – főleg arról beszélnek, hogy keresztény és európai értékeket sikerült átadni a diákoknak. Az anyagiakról kevesebb szó esik az újságokban, történeti távlatból pedig talán valóban kevésbé ezek a legfontosabbak.

A Julianna Királynő neves végzősei

Érdemes két olyan egykori diákot is megemlíteni, akik később kiemelkedő pályát futottak be:

Dr. Piri Zoltán (1940–2015) Hollandiába költözött, történész és középiskolai tanár lett; kutatásai között Bethlen Gábor története is fontos helyet kapott. Sok éven át vezetője volt a Hollandiai Magyar Szövetségnek.

A második neves személyiség Deák Ernő (1940–), aki szintén történész lett, és szakmai munkája mellett évtizedeken át jelentős közéleti szerepet vállalt a nyugat-európai magyar közösségekben. 1980 és 2014 között vezető tisztviselője volt az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetségének, 2001-től pedig a Nyugat-Európai Magyar Szervezetek Szövetségének alapító elnöke volt. Évtizedeken át szerkesztette a Bécsi Napló című folyóiratot.

Szinte megható, hogy a segítség nem csupán anyagi természetű volt. Az egykori igazgató-házaspár 1969-ig Ausztriában, Pöllauban maradt, és minden évben karácsonyi ünnepséget szervezett a volt diákoknak.

Összefoglalás: a két Julianna-iskola összehasonlítása

A két tanintézmény egészen más helyszínen, más körülmények között jött létre. Ugyanakkor működésükben és fenntartásukban számos közös vonás is felfedezhető. A legfontosabb különbségeket és közös vonásokat az alábbi táblázat foglalja össze:

	Julianna-iskola, Budapest, 1926	**Julianna Királynő Magyar Gimnázium, Iselsberg, 1957**
Helyszín	Magyarország, Budapest	Ausztria, Bad Iselsberg
Történeti helyzet	tartós intézményépítés	1956-os menekültválságra adott válasz
Időtáv	tartós működésre tervezték (1926-1948, majd 1992)	eleve átmeneti jellegű (1957-1960)
Egyházi karakter	**egyértelműen református**	**ökumenikus**, de katolikus többségű és vezetésű
Támogatás	erősen egyházi, holland protestáns háttér	széles körű: holland állam, társadalmi szervezetek, egyházak stb.
Elsődleges cél	keresztény, református szellemű oktatás	menekült magyar fiatalok oktatása és ellátása
Tanszemélyzet	magyar	magyar
Keresztény nevelés	központi elem	fontos elem, de felekezeti kizárólagosság nélkül

A név tehát ugyanaz volt, de a két Julianna-iskola egyházi irányultsága már nem. Az 1926-ban Budapesten létrehozott iskola egyértelműen a magyar református egyházhoz és a holland protestáns kapcsolatokhoz kötődött. Az 1957-ben Ausztriában létrejött intézmény ezzel szemben ökumenikus volt: vezetése katolikus, a diákok többsége is katolikus, miközben a megnyitón és az iskola vallási életében a protestáns oldal is jelen volt.

Ami azonban összekötötte őket, az a magyar nyelvű oktatás, a magyar tanszemélyzet és mindenekelőtt az a meggyőződés, hogy a nevelésből a keresztény elem nem hagyható ki. Az 1926-os Julianna-iskola egy tartós intézményépítési szándék eredménye volt, az 1957-ben létrejött pedig egy válsághelyzetre adott gyors, nemzetközi válasz. A körülmények tehát egészen mások voltak, de az alapgondolat ugyanaz maradt: a magyar fiatalok oktatását és keresztény nevelését egyszerre kell szolgálni.

Irodalomjegyzék

Könyvek, tanulmányok

Aalders, Maarten J.: *Holland-magyar protestáns kapcsolatok a két világháború között*. Budapest 2023.

Deák Ernő: *Ungarische Mittelschulen in Österreich nach 1956*. Szerkesztette Maria Jahn Brandenstein. 2., javított kiadás. Bécs, 2006

Varga József: A magyarságtudat alakulása a többnyelvű környezetben. In: *Régi és új peregrináció. Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon*. A IV. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus előadásai. Róma, 1996. szeptember 9–14. Szerkesztette Imre Mihály, Monok István és S. Sárdi Margit. 3 kötet. Budapest – Szeged, 1996. III. kötet, 1467-1507

Újságcikkek

De Koningin-Juliannaschool op de Iselsberg in Oostenrijks Karinthië..., Algemeen Dagblad, 1957. november 7, p. 9.

Eerste spade voor Gelders paviljoen 1 april de grond in. *Arnhemse Courant*, 1957. március 15. p. 3

Iselsberg krijgt nieuwe directie, 1958. január 8., p. 1.

Koningin Julianaschool te Iselsberg (1): De Hongaarse kinderen leven er gelukkig en zonder heimwee. *Gelders Dagblad*, 1957. július 21, p. 7

Koningin Juliannaschool voor Hongaarse vluchtelingen in Oostenrijk overgedragen. *Nieuwe TIlburgse Courant*, 1957. október 30, p. 5.

Leerlingen Koningin-Juliana-school te Klagenfurt staken, De Tijd, 1957. november 29, p. 3

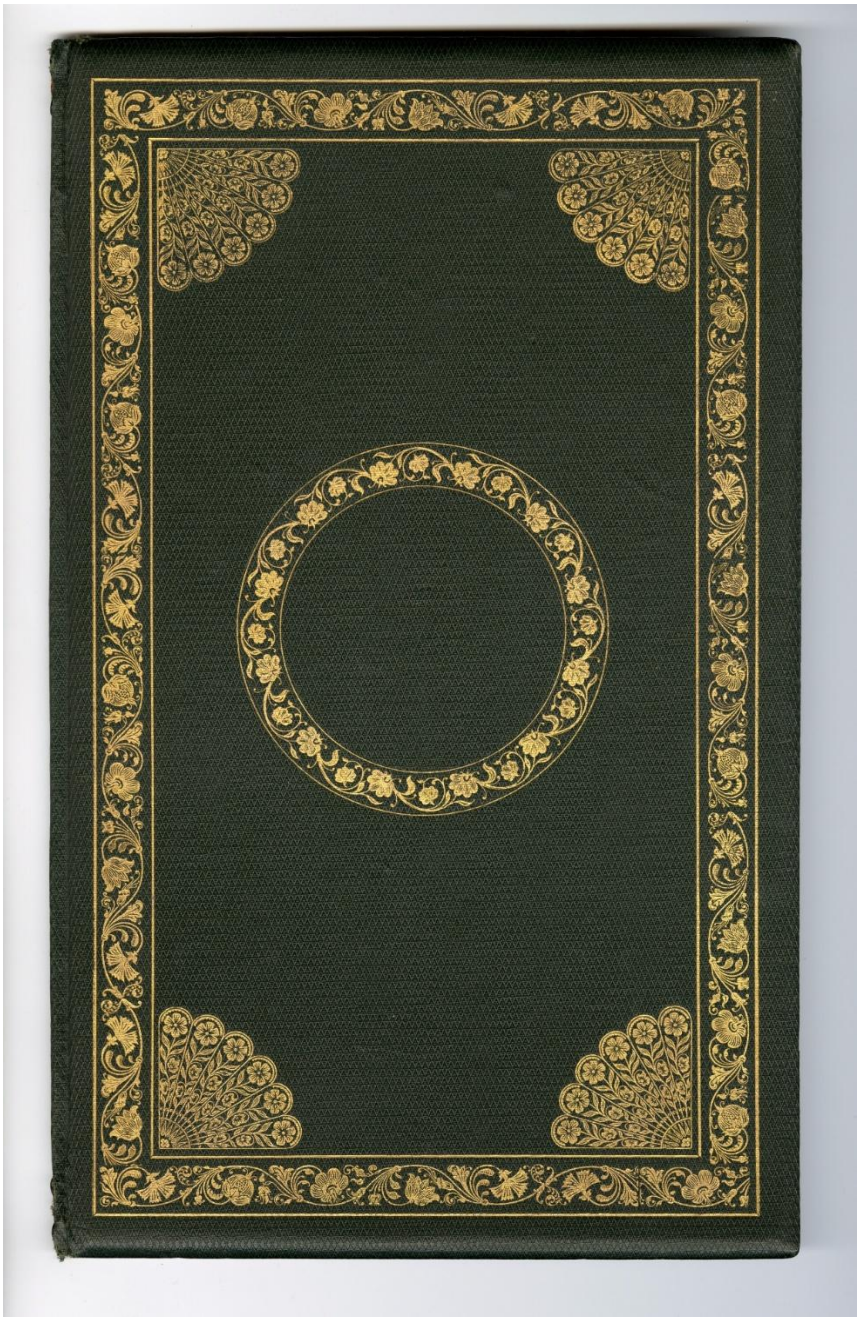
Nederland helpt Hongaren in Oostenrijk. Middelbare school in hotel voor gevluchte jeugd. *Limburgsch Dagblad*, 1957. február 13., p. 5.

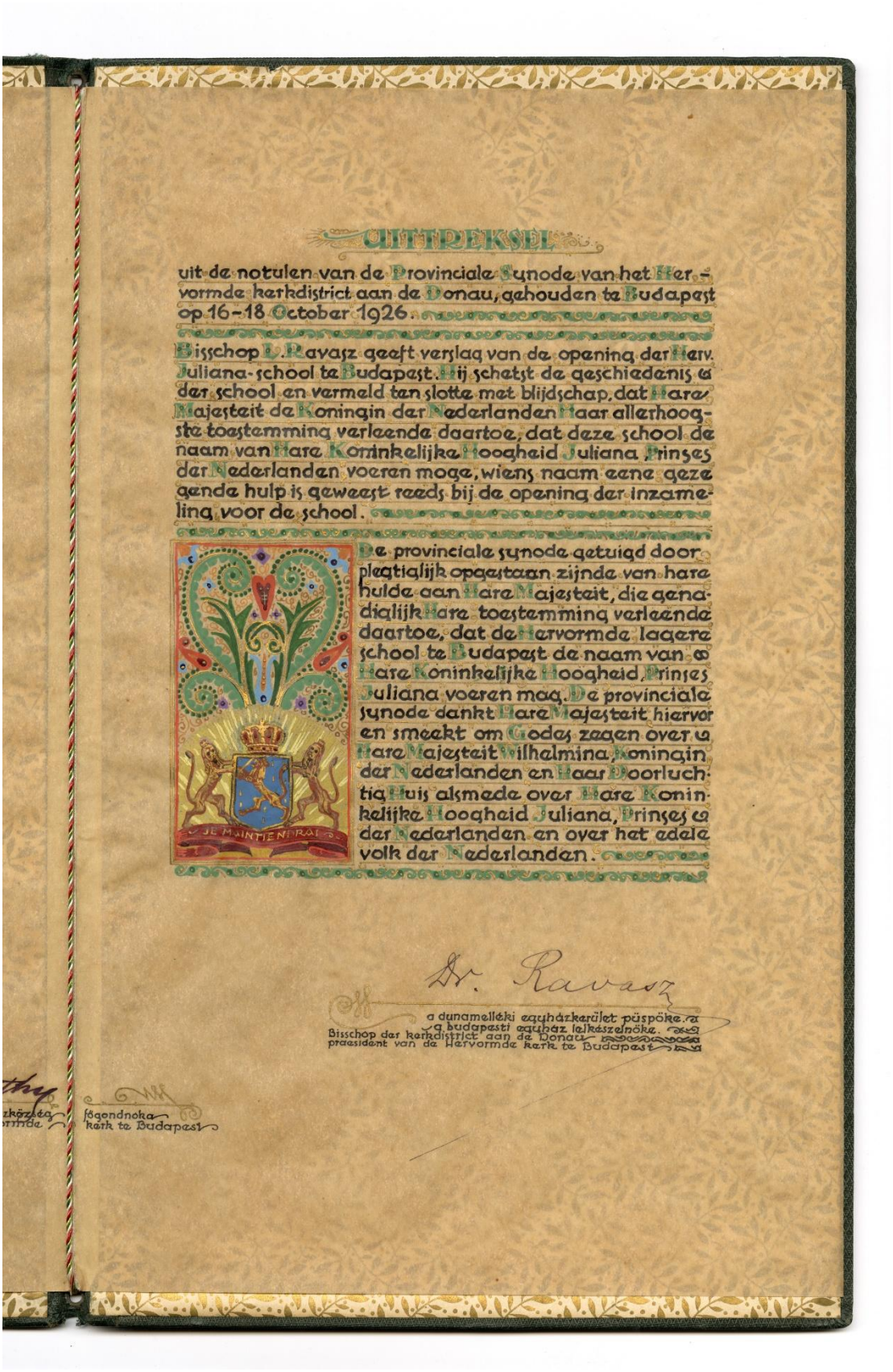
Nederlandse school voor Hongaren in Oostenrijk. Vereniging tot dit doel opgericht. *Ons Noorden*, 1957. március 22., p. 1.

De Koningin-Julianaschool op de Iselsberg in Oostenrijks Karinthië..., *Algemeen Handelsblad*, 1957. november 7.3. Kapcsolódó anyagok, dokumentumok

3. KAPCSOLÓDÓ DOKUMENTUMOK, ÍRÁSOK

A Magyar Református Egyház Zsinatának jegyzőkönyvi köszönete / Dankbetuiging in de notulen van de Synode van de Hongaarse Gereformeerde Kerk, 1926. október 16-18

UITTREKSEL

uit de notulen van de Provinciale Synode van het Hervormde kerkdistrict aan de Donau, gehouden te Budapest op 16-18 October 1926.

Bisschop L. Ravasz geeft verslag van de opening der Herv. Juliana-school te Budapest. Hij schetst de geschiedenis der school en vermeld tan slotte met blijdschap, dat Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden haar allerhoogste toestemming verleende daartoe, dat deze school de naam van Hare Koninkelijke Hoogheid Juliana, Prinses der Nederlanden voeren moge, wiens naam eene gezegende hulp is geweest reeds bij de opening der inzameling voor de school.

De provinciale synode getuigd door plegtiglijk opgestaan zijnde van hare hulde aan Hare Majesteit, die genadiglijk Hare toestemming verleende daartoe, dat de Hervormde lagere school te Budapest de naam van Hare Koninkelijke Hoogheid, Prinses Juliana voeren mag. De provinciale synode dankt Hare Majesteit hiervor en smeekt om Godes zegen over Hare Majesteit Wilhelmina, Koningin der Nederlanden en Haar Doorluchtig Huis alsmede over Hare Koninkelijke Hoogheid Juliana, Prinses der Nederlanden en over het edele volk der Nederlanden.

Dr. Ravasz

a dunamelléki egyházkerület püspöke, a budapesti egyház lelkészelnöke.
Bisschop der kerkdistrict aan de Donau
praesident van de Hervormde kerk te Budapest

ségendnoka
kerk te Budapest

Dr.Ravasz lászló üspük aláírásával hitelesített jegyzőkönyvi kivonat holland nyelven A Holland Királyság címerében is gyönyörködhetünk, ez egyben a holland uralkodó személyes dísze is.

KIVONAT

a Dunamelléki Egyházkerület 1926. október hó 16-18. napján tartott közgyűlésének jegyzőkönyvéből.

Ravasz László püspök jelentést tesz a Budapesten megnyitott Julianna református népiskoláról. Elmondja az iskola alapításának történetét, végül örömmel jelenti, hogy Hollandia felséges királynője leghegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy az iskolát Julianna trónörökös nevéről nevezzük el, akinek neve áldott segítség volt már a gyűjtés megindításánál is.

Egyházkerületi közgyűlésünk hódolatát felállással kifejezve, a holland királynő Őfelségének, ki kegyes volt megengedni, hogy a budapesti református népiskola Julianna trónörökös Őfensége magas nevéről neveztessék el, hálás köszönetét nyilvánítja és kéri a mindenható Istent, hogy megsegítő kegyelmével áldja meg Vilma királynő Őfelségét Julianna trónörökös Őfenségét és a nemes holland népet.

Dr. Varányi

a dunamelléki egyházkerület főgondnoka.
oppercurator der kerkdistrict dan de Donau.

Dr. Németh

a budapesti egyházkerület
oppercurator van de Hervormde

KIVONAT

a Dunamelléki Egyházkerület 1926. október hó 16-18 napjáin tartott közgyülésének jegyzőkönyvéből.

Ravasz László püspök jelentést tesz a Budapesten megnyitott Julianna református népiskoláról. Elmondja az iskola alapitásának történetét, végül örömmel jelenti, hogy Hollandia felséges királynője leakegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy az iskolát Julianna trónörökös nevéről nevezzük el, akinek neve áldott segitség volt már a gyüjtés megindításánál is.

Egyházkerületi közgyülésünk hódolatát felállással kifejezve, a holland királynő Őfelségének, ki kegyes volt megengedni, hogy a budapesti református népiskola Julianna trónörökös Őfensége magas nevéről neveztessék el, hálás köszönetét nyilvánitja és kéri a mindenható Istent, hogy megsegitő kegyelmével áldja meg Vilma királynő Őfelségét Julianna trónörökös Őfenségét és a nemes holland népet.

Dr. Darányi

a dunamelléki egyházkerület főgondnoka.
oppercurator der kerkdistrict dan de Donau.

Dr. Némethy

a budapesti egyházközség
oppercurator van de Hervormde

Magyarország címerének pajzsán a trianoni szabású fekete határvonalakat véljük látni.

Dr. Darányi Ignác, a Dunamelléki Református Egyházkerület főgondnokának az láírása. Dr. Némethy Károly, a Budapesti Református Egyházközség főgondnokának az aláírása.

Lelőhely: Holland Királyi Levéltár. Koninklijke Verzamelingen, Den Haag, Archief Koningin Juliana, A52-518

Ezúton köszönjük a Királyi Levéltár szíves hozzájárulását az díszokirat újraközléséhez.

Reményik Sándor: Templom és iskola / Kerk en school

Dit gedicht is geschreven in 1925, toen Hongaarse gebieden overgeleverd waren aan de omringende landen: Roemenië, Tsjecho- Slowakije, e.a.
De Hongaren vreesden voor hun identiteit en daarmee hun taal.

Templom és iskola	**Kerk en school**
Ti nem akartok semmi rosszat,	Jullie willen het kwade niet
Isten a tanútok reá.	God is jullie getuige,
De nincsen, aki köztetek	maar niemand onder U
E szent harcot ne állaná.	Zou de heilige strijd niet aangaan
Ehhez Isten mindannyitoknak	waartoe God aan jullie allen
Vitathatatlan jogot ád:	het onbetwiste recht geeft:
Ne hagyjátok a templomot,	Laat ze niet los, de kerk
A templomot s az iskolát!	De kerk en de school!
Ti megbecsültök minden rendet,	Jullie waarderen elke orde
Melyen a béke alapul.	Die de vrede dient
De ne halljátok soha többé	Maar als jullie nooit meer horen
Isten igéjét magyarul?!	Gods Woord in d' eigen taal
S gyermeketek az iskolában	en wat, als jullie kinderen op school
Ne hallja szülője szavát?!	Hun ouders niet meer verstaan!?
Ne hagyjátok a templomot,	Laat niet los, de kerk
A templomot s az iskolát!	De kerk en de school.
E templom s iskola között	Tussen de kerk en de school
Futkostam én is egykoron,	speelde ik ooit en rende er rond,
S hűtöttem a templom falán	en koelde aan de kerkmuur
Kigyulladt gyermek-homlokom.	Mijn verhitte kinder-voorhoofd
Azóta hányszor éltem át ott	Hoe vaak heb ik daar sindsdien
Lelkem zsenge tavasz-korát!	De tere lentetijd van mijn ziel doorleefd!
Ne hagyjátok a templomot,	Laat niet los, de kerk
A templomot s az iskolát!	De kerk noch de school
A koldusnak, a páriának,	De bedelaars de paria's
A jöttmentnek is van joga	de zwervers hebben ook rechten
Istenéhez apái módján	om smeekgebeden te richten tot hun God
És nyelvén fohászkodnia.	In het spoor en de taal van hun vaders
Csak nektek ajánlgatják templomul	jullie wordt slechts een kerk gegund
Az útszélét s az égbolt sátorát?	Langs de kant van de weg, onder de blote hemel?
Ne hagyjátok a templomot,	Laat ze niet los, de kerk
A templomot s az iskolát!	De kerk noch de school
Kicsi fehér templomotokba	In jullie kleine witte kerkjes
Most minden erők tömörülnek.	Komen alle krachten samen
Kicsi fehér templom-padokba	In de kleine witte kerkbanken
A holtak is mellétek ülnek.	Zitten naast jullie ook de doden
A nagyapáink, nagyanyáink,	onze groot- en overgrootouders,
Szemükbe biztatás vagy vád:	met in hun ogen aanmoediging of klacht:
Ne hagyjátok a templomot,	Laat niet los de kerk
A templomot s az iskolát!	De kerk en de school!

1925

Ruwe vertaling: Hannie Hermán-Mostert

THE CHURCH AND THE SCHOOL

Your fight's intended to do no harm,
God will be your witness here,
But there's none amongst you
Who'd refuse to persevere.
God guarantees you the right
To fight for His laws to rule:
Don't give up the house of worship,
Don't give up the church and school!

You respect the law and order
That provides the ground for peace.
But why shouldn't you hear God's word
In Hungarian, if you so please?
Why shouldn't children hear their parents'
Language as their teachers' tool?
Don't give up the house of worship,
Don't give up the church and school!

As a young lad I used to sprint
Between the schoolyard and the church,
A cool wall for my fevered forehead
Being the object of my search.
Many a time I still return to relive
The springtime of a gentle fool.
Don't give up the house of worship,
Don't give up the church and school!

Even a beggar, a pariah or
A vagrant has the God-given right
To worship in his native tongue,
To seek his God's help in his plight.
Why's our church the open sky
And the dirt road's dusty pool?
Don't give up the house of worship,
Don't give up the church and school!

In your tiny whitewashed churches
Now so much power can accrue,
In the whitewashed churches' pews
Even the dead sit down with you.
In the eyes of your grandparents
The urge is hot, the charge is cool:
Don't give up the house of worship,
Don't give up the church and school!

(1925)
Translated by Paul Sohar

Mária Ballendux-Bogyay: De Juliana School in Boedapest

- Wist u dat de allereerste Juliana School niet in Nederland maar in 1926 in Boedapest is opgericht? Maar waarom juist in Hongarije? Hoe is dat gekomen?

Dit heeft alles te maken met de zogenoemde "kindertreinacties" aan het begin van de twintigste eeuw. De eerste wereldoorlog had Hongarije verarmd. Het land verloor toen tweederde van haar grondgebied. Hongarije, ooit voorraadschuur van Europa, leed na de oorlog honger, in het bijzonder de kinderen.

In deze rampzalige situatie bood het neutrale Nederland als eerste land Hongarije hulp aan. Onder auspiciën van koningin Wilhelmina werd daarvoor in Nederland de Landelijke Kinderbeschermingsliga opgericht. De koningin steunde het werk van de Liga ook uit haar privévermogen. Deze Liga organiseerde rond 1920 de "kindertreinacties" tussen Hongarije en Nederland. Treinen die tijdens de oorlog nog gewonde soldaten vervoerden werden geschikt gemaakt om kinderen te vervoeren. Met deze treinen zijn ongeveer 30 tot 40 duizend arme Hongaarse kinderen naar Nederland en België gehaald om hier bij gezinnen aan te sterken. De meeste kinderen gingen na een aantal maanden of soms na jaren weer terug naar Hongarije. Maar er zijn ook veel kinderen in Nederland of in België gebleven, vaak geadopteerd door hun pleegouders. –

Naast de kindertreinacties zetten de Nederlanders zich ook in voor andere vormen van hulp in Hongarije. Dit gebeurde via de organisatie "Gereformeerde Voedselvoorzieningsactie voor Kinderen". Een van de leiders van deze organisatie was Catharina Kuyper, dochter van de bekende Nederlandse theoloog en staatsman Abraham Kuyper. Op een tiental plaatsen in Boedapest deelde deze organisatie voedsel uit. Het personeel deed zijn werk uit liefdadigheid. De donaties in natura van de Nederlandse scholen en van de gereformeerde gemeentes werden in Boedapest door de Hongaarse Gereformeerde Kerk in het Bethesda Kinderziekenhuis in Boedapest in ontvangst genomen. Om hun dankbaarheid aan de Nederlanders te tonen, hebben de Hongaren toen een van de mooiste lanen van Boedapest naar koningin Wilhelmina genoemd: de huidige “Városligeti Fasor" (De Stadsbosjes Laan) die uitkomt op de Dózsa György út in het zevende Arrondissement.

In de tweede helft van de jaren twintig van de twintigste eeuw werden de levensomstandigheden in Hongarije iets beter. Daarom hebben de Nederlanders voor een andere vorm van de hulp aan Hongarije gekozen. Met toestemming van de bevoegde Hongaarse autoriteiten hebben zij met het overgebleven geld uit eerdere hulpacties de eerste gereformeerde Hongaarse basisschool opgericht. Deze school werd genoemd naar toen nog kroonprinses Juliana, de "Gereformeerde Lagere School Juliana". Met haar openingstoespraak in het Hongaars, in de schaduw van de mooie grote bomen in de tuin van de gereformeerde kerk aan de Wilhelmina Laan, verwarmde Catharina Kuyper in september 1926 de Hongaarse harten. De Juliana School begon

haar eerste jaar met 40 kinderen. Het was een gemengde school. Hoewel deze school van gereformeerde gezindte was, sloot het kinderen uit andere kerkgenootschappen niet uit.

In 1936 werd de toen al te kleine en verouderde school gesloopt. In plaats van het oorspronkelijke gebouw kwam er een ruimer gebouw met twee verdiepingen. Bij de ingang van de school werd het persoonlijke cadeau van Catharina Kuyper, een marmeren gedenkplaat aangebracht. Op de plaat staat: " Laten jullie de kinderen tot mij komen". Uit bijdragen van de ouders van de Hongaarse scholieren werd later een grote klok naast de ingang van de school geplaatst. Volgens oude calvinistische gewoonte kondigt het klokgelui het begin en het eind van de lessen aan.

Met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werden de nauwe contacten tussen Hongarije en Nederland verbroken, al zijn de "kindertreinacties" tot aan de communistische machtsovername in Hongarije in 1948 doorgegaan. In dat jaar werd ook de Juliana School genationaliseerd en kreeg de naam: Basisschool aan de Gorkylaan, want de naam Wilhelminalaan moest ook verdwijnen. Na de omwenteling in 1989 is ook het leven op deze school veranderd. De nieuwe democratische Hongaarse staat heeft het door de communisten geconfisqueerde vermogen aan de kerk teruggegeven. Zo werd de Gorky school weer eigendom van de Hongaarse Gereformeerde Kerk. Gelijktijdig met deze veranderingen kreeg de school haar oude naam terug: Juliana School. Om dit te kunnen doen, hebben de Hongaren zich in een brief tot prinses Juliana gewend, die toestemming gaf om haar naam weer aan een van de meest populaire basisscholen in Boedapest te verbinden. De school heeft haar poorten in september 1992 na 44 jaar gedwongen onderbreking opnieuw als kerkelijk - christelijke instelling geopend. Zonder Nederlandse hulp had de vernieuwde Hongaarse Juliana basisschool haar tweede leven niet kunnen beginnen.

Gepubliceerd in: Hongarije in Zaken nr. 4, juli 2006

Forrás: https://www.hongarijevandaag.nl/portal2/111-lezenswaardig/maria-ballendux-bogyay/175-bureaucratie-heeft-diepe-wortels

Foto van prinses Juliana, vervaardigd ter gelegenheid van het 25-jarig huwelijksjubileum van Wilhelmina en Hendrik in 1926

Forrás: www.collectiegelderland.nl

Millisits Máté „Holland -magyar református kapcsolatok“ c. kiállításának az anyagából. Budapest, 2018

Nederlandse verenigingen organiseerden vakanties voor Hongaarse kinderen. Daarnaast betekende ook het met Nederlandse steun functioneren van sociale keukens veel Voor Hongarije.

In Den Haag werd in 1920 op initiatief van Catharina Kuyper de Gereformeerde Voedselvoorzieningsactie voor Kinderen' opgericht. Deze vereniging nam de dagelijkse voedselvoorziening van 1000 kinderen op zich. De enige voorwaarde was dat kinderen ook deel moesten nemen aan religieus-ethische opvoeding. In de winter van 1920 ging in Boedapest en in de voorsteden in de omgeving op 15 plaatsen het verschaffen van middag- en avondeten aan kinderen van start. Tussen de maaltijden door waren er verwarmde opvangplaatsen waar op de manier van de zondagsschool het godsdienstonderwijs plaatsvond.

De voedselvoorziening werd geregeld in de plaatselijke kerkelijke gemeente, zoals in de Fasori gemeente, de kerk van Kőbánya, het nieuwe evangelisatiegebied in Angyalföld, waar men op dat moment juist bezig was met gemeentestichting.

In de evangelisatiekring van Külső-Ferencváros en in Erzsébetfalva kregen honderd kinderen te eten, in Külsö-Lipótváros, in een afdeling van het Bethesda ziekenhuis, in Újpest, Óbuda, Rákosliget, Kispest-Wekerle en Rákosszentmihály was er plek voor vijftig

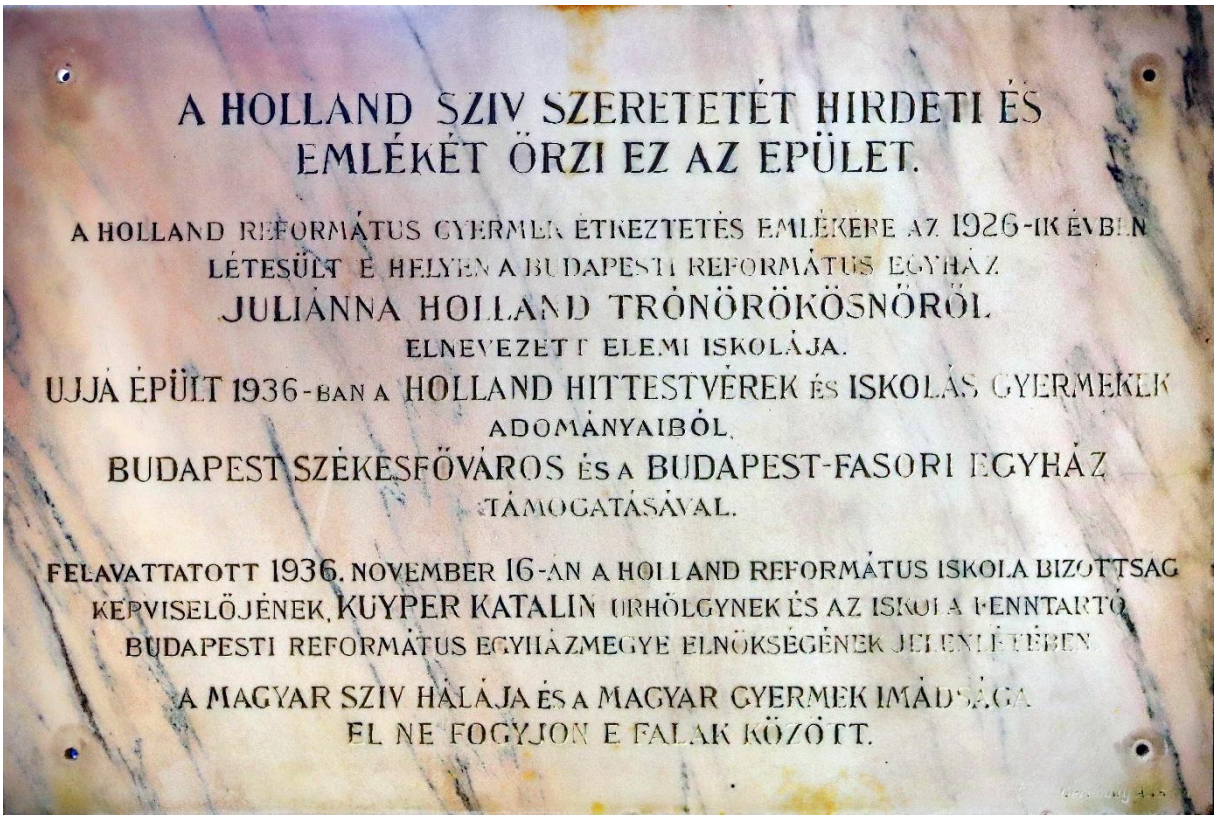
kinderen; in Pestújhely waren er vijfenzeventig plaatsen, in Kelenföld kon men vijfentwintig kinderen dagelijks van eten voorzien.

De zussen Kuyper

Gedurende drie jaar, tussen 1920 en 1923 namen in totaal 6674 kinderen deel aan de Nederlandse voedselvoorziening.

Een feestelijke dankbetuiging ter afsluiting van deze voedselvoorzieningsactie werd op 15 mei 1923 gehouden in het gebouw aan de Ráday-straat van de Gereformeerde Theologische Academie in Boedapest. Bisschop László Ravasz begroette de Nederlandse gasten en bedankte hen voor hun offervaardigheid in de afgelopen drie jaren.

Dit gebouw verkondigt de liefde van het Nederlandse hart en bewaart de herinnering eraan.

Ter gedachtenis aan de door Nederlandse geloofsgenoten opgerichte kindergaarkeukens werd in het jaar 1926 alhier door de Gereformeerde Kerk van Boedapest een lagere school gesticht, genoemd naar de Nederlandse Kroonprinses Juliana.

In 1936 werd zij herbouwd uit de gaven van Nederlandse geloofsgenoten en schoolkinderen, met steun van de Hoofdstad Boedapest en de Gereformeerde Kerkgemeente van Boedapest-Fasor.

Dit gebouw werd ingewijd op den 16den november 1936 in tegenwoordigheid van Mejuffrouw Catharina Kuyper, vertegenwoordigster van de Nederlandse Gereformeerde Schoolcommissie, en van het moderamen der Gereformeerde Classis Boedapest, die de school onderhoudt.

Moge de dankbaarheid van het Hongaarse hart en het gebed van het Hongaarse kind nimmer ophouden binnen deze muren. (Vert. Sándor Téglásy)

Wie zijn de oprichters van de Julianaschool?

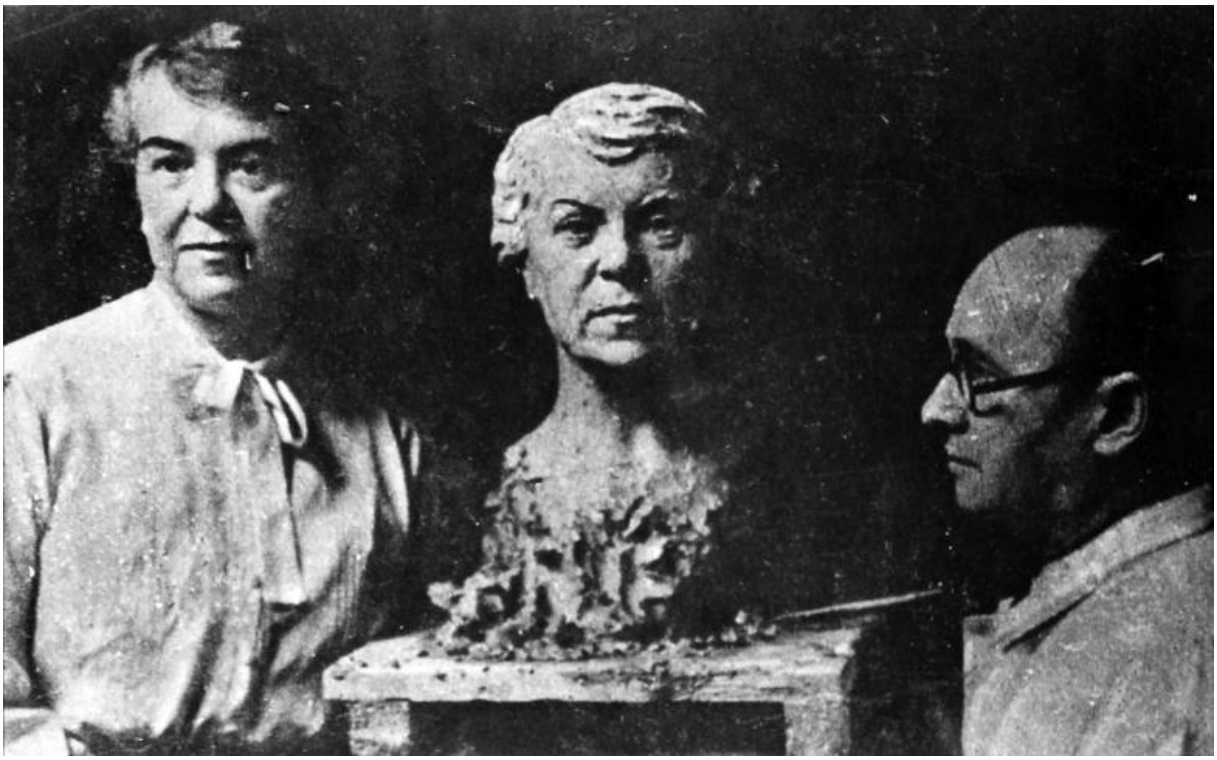
De oprichting van de Julianaschool in Boedapest in 1926 was het resultaat van een nauwe samenwerking tussen een Hongaarse theoloog en invloedrijke Nederlandse prominenten. De belangrijkste initiatiefnemers en oprichters waren: De Hongaarse Initiatiefnemer

• **Jenő Sebestyén:** Deze Hongaarse hoogleraar theologie was de drijvende kracht in Boedapest. Hij deed het formele verzoek om een gereformeerde basisschool op te richten. Dit gebeurde door een bestaand studentenhuis achter de kerk aan de Fasori-laan te verbouwen. De **Nederlandse Patrons en Financiers**

De school kon fysiek worden gerealiseerd dankzij overgebleven Nederlands hulpgeld. Dit geld was oorspronkelijk ingezameld om Hongaarse kinderen te voeden na de zware nasleep van de Eerste Wereldoorlog. Twee Nederlandse sleutelfiguren speelden hierbij een hoofdrol. Een van de leiders van deze organisatie was Catharina Kuyper, dochter van de bekende Nederlandse theoloog en staatsman Abraham Kuyper.

• **Catharina Kuyper (1876–1955)**: Als dochter van de bekende Nederlandse staatsman Abraham Kuyper was zij een van de belangrijkste Nederlandse beschermvrouwen van het project. Zij leidde de eerdere hulpacties en hield bij de opening de officiële toespraak

C.M.E. Kuyper en de beeldhouder László Hüvös in 1936 bij het ontwerp van een buste van Kuyper. - Foto: Maarten J. Aalders
Forrás: https://mjaalders.nl/wp-content/uploads/2021/06/eerbetoon.pdf

https://nl.wikipedia.org/wiki/Hendrikus_Colijn#/media/Bestand:Hendrik_Colijn_(1925).jpg

• **Hendrikus Colijn:** De voormalige (en latere) minister-president van Nederland reisde destijds speciaal af naar Boedapest om samen met Kuyper de officiële openingsceremonie op 13 september 1926 bij te wonen.

•Historie Julianaschool: **Czakó Jenő**

Dr. Jenő Czakó (vaak geschreven als Czakó Jenő) was een zeer belangrijke figuur in de vroege geschiedenis van de Julianaschool in Boedapest. In tegenstelling tot de Hongaarse theoloog Jenő Sebestyén (de mede-oprichter van de school), lag de specifieke rol van Jenő Czakó in het religieuze onderwijs en de muzikale/geestelijke opbouw van de gemeenschap. De historische puzzelstukken van zijn verbintenis met de Julianaschool en de bijbehorende Fasori-kerkgemeenschap tonen een duidelijke blauwdruk:

a.) In officiële kerkelijke en episcopale archieven uit 1930 staat Dr. Jenő Czakó formeel geregistreerd voor zijn aanstelling en registratie als godsdienstleraar (hitoktató). Precies in diezelfde periode (september 1930) luiden de archiefstukken over de officiële vergaderingen van de Julianna elemi iskola; (de Julianaschool). Hij was destijds dus een van de vaste theologen die de Hongaarse kinderen op de school voorzag van christelijk onderwijs op bijbelse grondslag.

b.). Liedjesschrijver en muzikale Invloed

https://honlap.parokia.hu/lap/czakojeno/cikk/mutat/bevezetes-2/

Czakó stond binnen de Hongaarse Gereformeerde Kerk bekend om zijn grote muzikale nalatenschap. Hij was een actieve liedjesschrijver, vertaler van buitenlandse gezangen en componist van hymnes. Veel van de canons en christelijke liederen die hij schreef (zoals het bekende “Jézushoz jöjjetek megfáradtak”) werden decennialang — en vandaag de dag nog steeds — gezongen door de schoolkoren van gereformeerde scholen in Hongarije.

b.) De verbinder met het buitenland

c.) In de jaren 1930 speelde Jenő Czakó een sleutelrol als intermediair voor internationale protestantse netwerken. Mede dankzij de sterke Nederlandse en Britse connecties van de Julianaschool hielp hij Hongaarse christelijke kunstenaars en predikanten (zoals de bekende componist Jenő Ádám) aan connecties, studiereizen en opvangadressen in het buitenland (waaronder het Verenigd Koninkrijk en Nederland).

d.) Evangelist van de Juliana school. Geestelijke wederopbouw

Na de verwoestingen van de Tweede Wereldoorlog werd hij een van de meest bepalende predikanten en evangelisten voor de Hongaarse spirituele opwaking. Juist in de zware jaren voordat de communisten de Julianaschool in 1948 hardhandig sloten, probeerde hij via de Fasori-gemeenschap de moed erin te houden bij de leraren en gezinnen met zijn geschriften en preken. Hij schreef toen over het heropbouwen van de christelijke muren tussen de maatschappelijke ruïnes.

Julianna Iskola emléktáblájának szövege 1992

HET VOLK VAN NEDERLAND HEEFT ONVERGETELIJKE HULP VERLEEND AAN DUIZENDEN VLUCHTELINGEN EN HONGER LIJDENDE HONGAARSE KINDEREN NA DE EERSTE EN TWEEDE WERELDOORLOG.

DE HOOFDSTAD BUDAPEST HEEFT DE NAAM “VÁROSLIGET-LAAN’’ UIT

DANKBAARHEID VERANDERD IN KONINGIN WILHELMINA LAAN.

DE MET NEDERLANDSE STEUN IN 1926 GEOPENDE SCHOOL VAN DE REFORMATUS KERK KREEG DE NAAM JULIANA-SCHOOL.

DEZE SCHOOL HEEFT HAAR POORTEN IN SEPTEMBER 1992 NA 44 JAAR GEDWONGEN ONDERBREKING OPNIEUW ALS KERKELIJKCHRISTELIJKE

INSTELLING GEOPEND.

DEZE HERDENKINGS-PLAQUETTE VERKONDIGT ONZE DANKBAARHEID AAN HET NEDERLANDSE VOLK EN AAN ZIJN TWEE EDELMOEDIGE VORSTINNEN VAN GESLACHT TOT GESLACHT. -1992.

Forrás: De Waarheidsvriend

Hendrikus Colijn: Milyen a református iskola?

Részlet H. Colijn beszédéből. 1926. Szeptember 26

XXII. évfolyam. 39. szám. Budapest, 1926 szeptember 26

Megjelenik hetenként. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IX., Kálvin-tér 8. szám.
A budapesti ref. egyház tulajdona.
Felelős szerkesztő és kiadó: SZABÓ IMRE.
Előfizetési ára az 1926. évre: egy hónapra 10.000 K, negyedévre 25.000 K. Egyes szám ára 2000 K. Előfizetést a kiadóhiv. és a lelk. hiv. elfogadnak. Hirdetési díjak megegyezés szerint.

Milyen az igazi református iskola?

Részlet *H. Colijn*, Hollandia volt miniszterelnökének iskolaavató ünnepi beszédéből.

Szükséges, hogy az igazi református iskola eszményképét a maga elvi tisztaságában szakadatlanul szemünk előtt tartsuk. Azt hiszem, nem tévedek, ha azt állítom, hogy ez így van Magyarországon is. Azért ezt az alkalmat, amelyet nekem ma itt nyujtanak, arra használom fel, hogy elmondjam, hogy az én felfogásom szerint milyen az igazi református iskola.

*

Ez az iskola református keresztyén iskola.

Ez azt jelenti, hogy *minden* tantárgy tanításánál abból a gondolatból indul ki, hogy nekünk e világban életünk minden idejében *Istent kell szolgálnunk és őt kell dicsőítenünk.*

Minden *igazi* élet kezdete és vége, lényege és célja ez: tehát az egyház gyermekeinek a nevelésénél a vezérelv csak az lehet, hogy életünket az Úr tanítása és figyelmeztetése szerint rendezve be, Istennek tetsző szentségben, az Ő dicsőségére éljünk.

A keresztség alkalmával a szülők elismerik, hogy ilyen nevelésre szükség van és hogy gyermekeiknek joguk van ilyen nevelésre. Sőt nemcsak ezt, hanem még ígéretet is tesznek arra nézve, hogy a gyermeknek a szülői házban és azon kivül való *ilyen neveltetéséről* gondoskodni fognak.

Az a forrás, amelyből az Úr tanitását és figyelmeztetését merítenünk és az életünk berendezésére vonatkozó szabályt vennünk kell: Isten írott Szava, vagyis a Szentírás.

Ez az oka annak, hogy a keresztyén egyház már a legrégibb időktől fogva arra törekedett, hogy a megkeresztelt gyermekeket megtanítsa az írás és olvasás tudományára.

Már a harmadik század kezdetén megkövetelik azt, hogy a Szentírást minden nap olvasni kell. És hogy még a legszegényebbeknek is jutott a Szentírásból, következtethetjük abból a tényből, hogy a Biblia kéziratait tömegesen osztották ki ingyen a szegények között.

Még *ma* is ugyanez a Szentírás adja a döntő szabályt arra nézve, hogy hogyan kell életünket berendezni. Ezért még ma is a Bibliának kell lennie annak a központnak, amely körül minden tanításnak csoportosulnia kell, vagy — hogy inkább egy nagyon modern képet használjunk — a Bibliának kell lennie annak a villamossági központnak, ahonnan a villanyáram szétömlik az egész oktatásba.

Különösen a reformáció állitotta ezt megint erősen előtérbe. Luther mondja valahol: „Nem tanácslom senkinek, hogy oda küldje gyermekét, ahol nem a Szentírás uralkodik".

*

Az első követelmény, amelyet a keresztyén iskolával szemben felállítunk, Luther szavaival élve, az, hogy benne a Bibliának kell *uralkodnia.*

Ez nem egyértelmű azzal, hogy a bibliai történeteket és a Biblia tanításait egy-két külön órán eltanítjuk. Ennek is meg kell történnie, — mindjárt beszélek erről többet is — de a fődolog az, hogy a Biblia *uralkodjék,* hogy a Szentírás szelleme hatoljon bele és működjék belülről minden tanításban.

A keresztyén tanítás ezáltal a legkevésbbé sem kerül összeütközésbe a gyakorlati élettel, sem nem bontja meg a mindennapi, közönséges cselekvéssel, gondolkozással, vagy érzéssel levő összeköttetést, avagy közösséget. Sőt ennek épen ellenkezője igaz. Mert hiszen a keresztyénség a népek történetére és művelődésére évszázadok óta oly hatalmas befolyást gyakorolt, hogy ha a keresztyénséget mint világtörténelmi tényezőt kikapcsoljuk, akkor sem a magunk korát, sem a korábbi évszázadokat nem tudjuk megérteni.

De még más okból is szükség van arra, hogy

Forrás: Egyházi értesítő, 1926. szeptember 26.

REFORMÁTUS
JULIANNA
ISKOLA
BUDAPEST
EGY DE MEG NEM
EMESZTETIK
REFORMÁTUS EGYHÁZ 1071 BUDAPEST VÁROSLIGETI FASOR 7. TEL: 1427 - 311
EMLÉKÜL

© SZABÓ IMRÉNÉ SZABÓ ÉVA

A SZÖVEGET GONDOZTA:
SZABÓ JULIANNA

BORÍTÓTERV:
SZABÓ ESZTER

ISBN 963 873 753 3
978-963-873-75-3-3

OPEN ART
2006

Szabó Imréné
Szabó Éva

SÜT A NAP!

kára átköltöztek Wiener Neustadtba. Majdnem minden évben, a nyugdíjazásunk után szolgáltunk náluk, vagy a hegyekben, nyáron a nyaralás heteiben. Az asszonynak Isten különös álmokat ad, szinte a Jóel próféta által megjövendölt módon. (Jóel 2, 28) Gyülekezetükben sok áldott életű ember van, velük is kapcsolatban vagyunk.

Eiwenék hozták el hozzánk Christa Behrt, aki hitoktató volt náluk. Később Isten elhívta őt arra, hogy Jeruzsálemben a messiáshívő gyülekezetekben szolgáljon. Egy hívő osztrák asszonytól annyi pénzt kapott, hogy egy házat tudott venni Jeruzsálemben. Ide állandóan jönnek a vendégek, konferenciákat szervez és építi a kapcsolatokat nemcsak Európában, hanem Afrikában és Ázsiában is. Amit neki köszönhetünk elsősorban, az a felejthetetlen út, amit 1984-ben, Izraelben tehettünk.

Ilyen különleges kapcsolatunk van Iris Rauscherrel is, aki az equadori rádiós misszió munkatársa. Részletesebben ír őróla a férjem a könyvében. A gyülekezetünk imaközössége hétről-hétre hordozza őt imádságban.

Térjünk át Hollandiába, ahol hűséges testvérek tartják most is a kapcsolatot velünk. Budapest első református elemi iskolája, mivel a hollandiai református egyház segítségével alakult meg, az akkori trónörökös nőről, Juliannáról kapta a nevét. Ezért én már kisgyermek koromban ismertem Hollandia történelmét, és éppoly lelkesen fújtam a holland himnuszt, mint a magyart. Állandóan voltak holland vendégei szüleimnek. Így emlékszem Kuyper Katalinra, a híres államférfi, Kuyper Ábrahám lányára, aki otthon hagyva egyháza szigorúságát, szívesen ment itt színházba, moziba, cigány zenét hallgatni. - Volt az elemi iskolában egy nagyon szép festmény a fiatal Juliannáról. Ez jutott eszembe, mikor 1948-ban a nagy ökumenikus gyűlésen, akkor már, mint királynővel kezet foghattam vele, és szót válthattunk erről a képről.

1947. tavaszán Svájcból utaztam először Hollandiába. A nagyhéten Párizsban voltam, ahol Kulifay Imre, édesapám volt segédlelkésze vendégeként sok szépet láttam, de a háború okozta romok még elcsúfították a várost. Emlékezetes

maradt számomra a nagypénteki istentisztelet, amit Marc Boegner lelkész-püspök tartott. Elegáns nők, férfiak egyaránt tiszta feketébe öltözve járultak az úrvacsorához.

Első hollandiai emlékem egy szörnyű hideg húsvéti istentisztelet, ami három óra hosszat tartott. Csak a fél oldalam melegedett attól a parázstól, amit egy holland barátnőm hozott vasedényben és a lábunk mellé tette. Régi jó szokás volt ez a hollandoknál, éppen úgy, mint a „Pepermunt", vagyis az a cukorka, amit az istentisztelet alatt elszopogattak.

Később, az 1960-as évek után egy kedves idős házaspár, Buitinkék látogattak meg minket. Róluk már megemlékeztem. Életük végéig megmutatták szeretetüket irántunk, emlékük felejthetetlen.

Később, volt évfolyamtársam, Tüski István intézte meghívásunkat Hollandiába. Először Bakker lelkészéknél voltunk, később a Rijken van Olst családdal barátkoztunk össze. Chris és Titia a mai napig rendszeresen meglátogatnak bennünket. Minden nyáron elindultak lakókocsival, kisgyermekeikkel Magyarországra, majd Erdélybe. Ez volt a család „nyaralása". Először nálunk tanyáztak, majd több más családot is meglátogattak, hozták a gyülekezet üdvözletét és ajándékait. Ők hozták a használt, de jó ruhákat, ha kellett élelmiszert és gyógyszert is. Gyermekeik élvezték a Balatont és a magyar vendégszeretetet. Most már gyermekeik is felnőttek, az egyik fiuk, akiknél nem született gyermek, két árva magyar kisfiút fogadott örökbe.

Megemlítem még Jolanda Schenk, olasz barátnőmet, aki klasszikafilológus Meránban. Ez is diákkori kapcsolat. Ő a legsűrűbb levélíróm. Nagy felelősséggel hordozza a kis protestáns valdens gyülekezetet Meránban, a nagy katolikus tengerben.

Tjio Liang Hoat, kínai diáktársam, egy amerikai kínai gyülekezet lelkésze, néhány évvel ezelőtt keresztül utazva Magyarországon, meglátogatott bennünket. Mintha el sem múlt volna hatvan év, olyan örömmel és szeretettel tudtunk Isten dolgairól beszélgetni.

Voltak angliai és amerikai kapcsolataink is, de ezek később kezdődtek. 1998-ban, Birminghamben egy nagy ka-

Prinses Julianaschool,
heropening september 1992,
weer teruggegeven aan de
Ref. kerk. Gorki f.u 7
Budapest

Aan de andere kant van de
kerk een ruimte voor de
Koreaanse kerk.

FASORI
Julianna
Református Iskola
Története
1926-tól 1992-ig

Készült a hollandiai

„PRINS BERNHARD FONDS"

és az

„ANJER FONDSEN"

alapítványok anyagi támogatásával

Összeállította, szerkesztette és sajtó alá rendezte
FÓNOD SÁNDOR

ISBN 963 450 616-X

© *Fónod Sándor 1994*

Felelős kiadó: Fónod Sándor
Szedés, tördelés: Tokai Gábor

ELŐSZÓ

Ez a könyv nem készülhetett volna el Godert Willem de Vos van Steenwijk, volt budapesti holland királyi nagykövet szellemi, erkölcsi bátorítása és támogatása nélkül.

Nem készülhetett volna el, ha nincs egy olyan, 1927–1931-ig a „Julianna Református Iskolá"-ban tanult évfolyam, amelyik szellemi kincsként őrizte magában évtizedeken keresztül, az ott tanultakat és hallottakat.

Nem készülhetett volna el, ha nevelésük nem az Isten és hazaszereteten alapult volna.

Nem készülhetett volna el, ha nem hiszik és vallják, hogy egyedül Istené a dicsőség.

Nem készülhetett volna el az újraindítást szorgalmazó Fasori lelkipásztorok, a presbitérium, az egyházkerület esperesének és püspökének odaadó és lelkes támogatása nélkül.

Tudjuk, hogy ez az emlékező könyv a teljességet nélkülözi. Sok hiányossága van, de abban reménykedünk, hogy talán megmozgatja a rejtett emlékeket és a következő történetet leíró, már gazdagabb emléktárakban válogathat. Kérjük az olvasót, hogy jóindulatú szeretettel forgassa e könyv lapjait, és ha a könyv írói és szerkesztői valamit megmozgattak az emlékeikből, már az is megérte a fáradozásukat.

Budapest, 1994 tavaszán

Fónod Sándor

Julianna holland királynő, a Fasori Református Iskola névadója.

A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme.
III. Zs. 10. v.

JULIÁNNA REFORMÁTUS ELEMI NÉPISKOLAI

ÉRTESÍTŐ

TANULÓ RÉSZÉRE

FIGYELMEZTETÉS.

Az értesítő könyv bélyegmentes; azt jól meg kell őrizni, mert ha megrongálódik vagy elvész, az újabb értesítő kiállításáért két pengőt kell fizetni.

Az értesítőbe valamit bejegyezni, abban törülni vagy javítani szigorúan tilos.

A szülő, gyám vagy a gyermek gondviselője az értesítőt minden félévben aláírja, azonban észrevételt az értesítőbe írnia nem szabad.

Julianna értesítő.

rizmatikus konferencia volt, oda kaptunk meghívást. Itt kell megemlítenem, hogy a 70-es évek végén, csendesnapunk egyikén két angol testvér állított be hozzánk váratlanul. Épp éneklés közben voltunk, amikor bibliájukat felmutatva beléptek a zsúfolt gyülekezeti terembe. Ők is sok áldott szolgálatot végeztek. Az Úr gyógyulást, kegyelmi ajándékokat is adott általuk a gyülekezetben.

De nem szabad arról sem elfeledkeznem, hogy Svédországban és Finnországban is járhattam egy-egy hétre, még az oslói konferencia után. Felejthetetlen emlékem marad, hogy egy utcai evangélizáción, mint „rokon" magyar lány én is bizonyságot tehettem angolul, amit finnre fordítottak.

Isten küldte egymás után hozzánk ezeket a testvéreket, barátokat, és mindig átéltük a Jonathán és Dávid barátságát, kezünk megerősödött az Úrban. (1Sámuel 18-20 r.)

Szeretném elmondani még, hogy az egyre növekvő kapcsolatban a levelezést én vettem át. Imrének erre már nem jutott volna ideje. Németül szabadon, franciául és angolul azonban csak szótárral boldogultam, de úgy éreztem, a levelezést nem hagyhatjuk abba, mert Isten országát építik ott kint és itthon.

Most fel kell említenem a bennem lévő nagy kérdést: mi legyen magyar barátainkkal? Egy újabb könyvet kellene írnom! Úgy döntöttem, hogy magyar barátainkról, akik nagy számmal vettek szeretetükbe, két okból nem írok. Egyrészt még sokan élnek, és véleményt róluk nagy nyilvánosság előtt nem illik írni, másrészt, ha kifelejtenék valakit a felsoroltakból, megbántanám az illetőt. Akik nem kerülnek említésre, azoknak az Úr maga ad dicséretet és dicsőséget, mert szerették az Urat, és szerettek minket.

Bibliaolvasás

Eddig már írtam testi, szellemi fejlődésemről, életem céljáról, a Krisztusnak való szolgálatról, most egy új fejezetben szeretném összefoglalni „kegyességem gyakorlását". Milyen csodálatos szavak ezek, hogy csendes óra, imádság, bibliaolvasás, úrvacsora. Ezek mind a kegyesség gyakorlásához tartoznak. Pál apostol a Timótheushoz írott levelében ezt mondja: „Gyakorold magad a kegyességre, mert a test gyakorlásának kevés haszna van, de a kegyesség mindenre hasznos, meglévén benne a jelenvaló és a jövendő élet ígérete." (1Tim 4, 8) Nem szeretnék a hamis kegyesség látszatába esni. Bár konfirmációmkor *Meggyesi Pál: Praxis Pietatis* könyvét kaptam ajándékba, nem lett belőlem igazán kegyes asszony. Ami ezen a téren történt, az is Isten végtelen kegyelméből volt, győzött lustaságom, tehetetlenségem, bűneim felett. Előttem volt a példa, édesapám csendes órái, amikor ő korán reggel vagy késő este íróasztalánál ült, előtte nyitott bibliája, piros ceruza, hogy aztán bibliaolvasás után felálljon, az ablak elé álljon, felemelve kezeit vagy összekulcsolva azokat elmélyülten imádkozzon. Vagy az a jelenet, amikor hajnalban a Balatonnál beleül a csónakba, beviszi magával a bibliáját és más lelki könyvet vagy teológiai irodalmat, beevez a mélyre, ahol csend van, és meghallgatja Jézus szavát, az üzenetet a róla való tudományt tanulmányozva. Ezek a képek felejthetetlenek számomra, és egész öregségemig elkísértek.

Mivel diákkoromban a reggel mindig zavarosan telt - készülődés az iskolába, hosszú villamos út a Baár-Madasba, ezért én mindig a tanulás előtt olvastam Igét. Egymásra raktam a könyveimet, legalulra a legkönnyebbet, az irodalmat, a történelmet, aztán középre a biológiát és legfelül a matek példákat (ahhoz még friss agyra volt szükség). De

PROGRAM

Helyszín: Zwolle, Lutherse kerk, Koestraat 2-4.

Időpont: 2026. szeptember 13. vasárnap,14 óra

13.30-14.00 Vendégek érkezése-fogadása: Truczkai József, Majla Zoltán, Marci Márió, Dineke Rohaan, Albertje Alkema-ten Hoeve, Urbán Ákos jun. Tárnok Eszter, Makai Rózália, Szilágyi Pannika, Bodnár Attila, Námethy Csaba és Carla, Rigmányi Rita és Ciprian. Divorovics Ferenc, Kónya Melinda

13.30 és 13.50 h. között Berki Armand a templomban klasszikus zeneműveket játszik
Műsoron: Beethoven Holdfényszonáta, (1. tétel) -; Chopin Op. 9. No. 2., Esz-dúr noktürn- Chopin Op. Posth. cisz-moll noktürn

Parkolás ingyenes a De **Groote Sociëteit** udvarán

Gyermekfoglalkozás: Rohaan Éva vallástanár

Regisztráció a gyülekezeti teremben: Szilágyi Árpád, a Zwollei Magyar Református Egyházközség presbitériumának a jegyzője és Truczkai Krisztina

Igehirdető: nt. Kelemen Attila Csongor

13.50 -14.00 Szilágyi Árpád, a Hollandiai Magyar Szövetség elnöke köszönti az egybegyülteket. Tárnok Eszter presbiter felolvassa a hirdetéseket

14.00 -14.50 -Nyitó áhítat: drs. Kelemen Csongor urki/zwollei lelkipásztor

- Előfohász, apostoli köszöntés – Votum en groet:
  Ének, zingen: MRÉ 80: 1, 10 – Hallgasd meg, Izráel pásztora / Psalm 80: 1, 10
- Imádság Szentlélekért / Gebed om de verlichting van de Heilige Geest
- Igeolvasás: Jób 42: 1-6 / Schriftlezing: Job 42: 1-6
- Ének, zingen: MRÉ 25: 2 / Utaid, Uram, mutasd meg / Psalm 25: 2
- Igehirdetés: Jób 42: 1-6 alapján – *„Örökké tanítvány”* / Verkondiging volgens : Job 42: 1-6– *„Altijd leerling”*
- Ének, zingen: MRÉ 825: 1, 4 – Hinni taníts, Uram – Leer mij uw weg, o Heer
- Imádság, Mi Atyánk – Gebed, Onze Vader
- Ének, zingen – MRÉ 90: 1 – Tebenned bíztunk – Psalm 90---Áldás – Zegen

14.50 -15.30 Üdvözlések. Dr. Hermán M. János moderátor megköszöni a szolgálatot, üdvözli a vendégeket, és a szimpózium jeles meghívottjai közül szólásra kéri Dobri Bence diplomatát, Magyarország hágai nagykövetségének első titkárát. – Czanik András referens következik, MRE Zsinati Irodája. Felolvasásra kerül dr. Steinbach József református püspök levele. Felolvasásra kerül ft. Somogyi Péter főjegyző, a budapesti Julianna Iskola lelkészének a levele. Felolvasásra kerül Hans van Solkema /Classispredikant Overijssel-Flevoland, / Overijssel-Flevoland egyházmegye vezető lelkészének a levele. Felolvasásra kerül Zwolle polgármesteri hivatalának a levele. Felolvasásra kerül a Hollandiai Mikes Kelemen Kör levele

15 30-15.45 Zenei intermezzo: Berki Armand zongoraművész

15.45-16.00 Kávészünet

16.00-16.05 Szavalat. Reményik Sándor verse: Templom és iskola. Előadja Rostás Kriszta Timea,

16.05-16.25 Báró G.W. De Vos van Steenwijk őexcellenciájának előadása: Julianna Iskola - De weg naar de protestantse Fasori Julianna School in Boedapest

16.25-16.45 Dr. Maarten Aalders egyháztörténész előadása: Száz éves a budapesti Julianna Iskola - 100 jaar Julianaschool Boedapest

16.45-16.55 Henriëtte Kuyper: Hongarije in Oorlogstijd, Ismerteti Hannie Hermán Mostert.

16.55-18.05 Gerard Rijken van Olst emlékei a Julianna Iskoláról

18.05-18.25 Drs. Millisits Máté művelődéstörténész előadása

18.25-18.45.Téglásy Sándor újságíró, magyar-holland kapcsolatok kutatójának előadása az ausztriai Julianna Iskola történetéről – (videoközvetítés által)

18.45-18.55 Dr. Hermán Zsuzsánna művészettörténész: Adalékok a holland királyi levéltárból

18.55-19.30 Kerek asztal beszélgetés, vezeti dr. Hermán M. János

19.30 -19.45 Záró áhítat: Németh Ábel ösztöndíjas lelkész, Utrecht

19.45-20-15 Állófogadás - – Zenei aláfestés: tangóharmonika, Divirovics Ferenc

PROGRAMMA

Locatie: Zwolle, Lutherse kerk, Koestraat 2-4.

Tijdstip: zondag 13 september 2026, 14 uur.

Gedurende de kerkdienst is er zondagsschool voor de kinderen. Leiding: Eva Rohaan.

13.30- Aankomst en registratie van de gasten op het terrein van de Groote Sociëteit. - Gratis parkeren

Ontvangstcomité: József Truczkai, Zoltán Majla, Mário Marci, Dineke Rohaan, Albertje Alkema-ten Hoeve, Ákos Urbán jun. Eszter Tárnok, Rozália Makai, Pannika Szilágyi, Attila Bodnár, Csaba en Carla Námethy, Rita en Ciprian Rigmányi. Ferenc Divorovics, Melinda Kónya

13.30 - 13.50 h. Kerkmuzik: dhr. Armand Berki
Programma: Beethoven – Mondscheinsonate (1. deel); Chopin – Op. 9 nr. 2, Nocturne in Es majeur; Chopin – Op. posth., Nocturne in cis mineur

13.50 Welkomswoord en afkondigingen: Árpád Szilágyi, scriba van de Kerkenraad en voorzitter van de Hongaarse Federatie in Nederland en Krisztina Truczkai

- Előfohász, apostoli köszöntés – Votum en groet:
  Ének, zingen: MRÉ 80: 1, 10 – Hallgasd meg, Izráel pásztora / Psalm 80: 1, 10
- Imádság Szentlélekért / Gebed om de verlichting van de Heilige Geest
- Igeolvasás: Jób 42: 1-6 / Schriftlezing: Job 42: 1-6
- Ének, zingen: MRÉ 25: 2 / Utaid, Uram, mutasd meg / Psalm 25: 2
- Igehirdetés: Jób 42: 1-6 alapján – *„Örökké tanítvány”* / Verkondiging volgens : Job 42: 1-6– *„Altijd leerling”*
- Ének, zingen: MRÉ 825: 1, 4 – Hinni taníts, Uram – Leer mij uw weg, o Heer
- Imádság, Mi Atyánk – Gebed, Onze Vader
- Ének, zingen – MRÉ 90: 1 – Tebenned bíztunk – Psalm 90---Áldás – Zegen

14.50 – 15.30 Begroetingen Dr. János M. Hermán emeritus predikant bedankt voor de dienst, begroet de aanwezigen en vraagt dhr.Bence Dobri, eerste secretaris van de Hongaarse Ambassade in Den Haag om de aanwezigen toe te spreken – Referent András Czanik leest brief van gereformeerde bisschop József Steinbach voor. Brief van Hans van Solkema (classispredikant Overijssel-Flevoland wordt voorgelezen. Brief van de burgemeester van Zwolle wordt voorgelezen. Brief van Stichting Mikes Kelemen Kör wordt voorgelezen.e

15.30-15.45 Muzikaal intermezzo: pianist Armand Berki

15.45-16.00 Koffiepauze

16.00-16.05 Gedicht van Sándor Reményik: Templom és Iskola (Kerk en School) voorgedragen door, Kriszta Tímea Rostás

16.05-16.25 Lezing Zijner Excellentie, Baron G. W de Vos-van Steenwijk, voormalig ambassadeur van Nederland in Boedapest: Julianna Iskola - De weg naar de protestantse Fasori Julianna School in Boedapest

16.25-16.45 Lezing van kerkhistoricus dr. Maarten Aalders

16.45-17.55 Boekbespreking: *Henriëtte Kuyper: Hongarije in Oorlogstijd, 1918. Door* Hannie Hermán Mostert.

16.55-17.05 Herinneringen van Gerard Rijken van Olst

17.05-17.25 Lezing van historicus drs. Máté Millisits

17.25-17.45 Lezing van Sándor Téglásy, journalist en onderzoeker van historische Nederlands-Hongaarse betrekkingen (per videoboodschap) - De Hongaarstalige Middelbare Julianna School te Bad Iselsberg

17.45-17.55 Dr. Suzie Hermán over het materiaal in het Koninklijk Archief

17.55-18.30 Rondetafelgesprek-Moderator: dr. János Hermán Mostert

18.30-18.45 Slotdienst. Ds. Ábel Németh (Post.acad. stud. Utrecht)

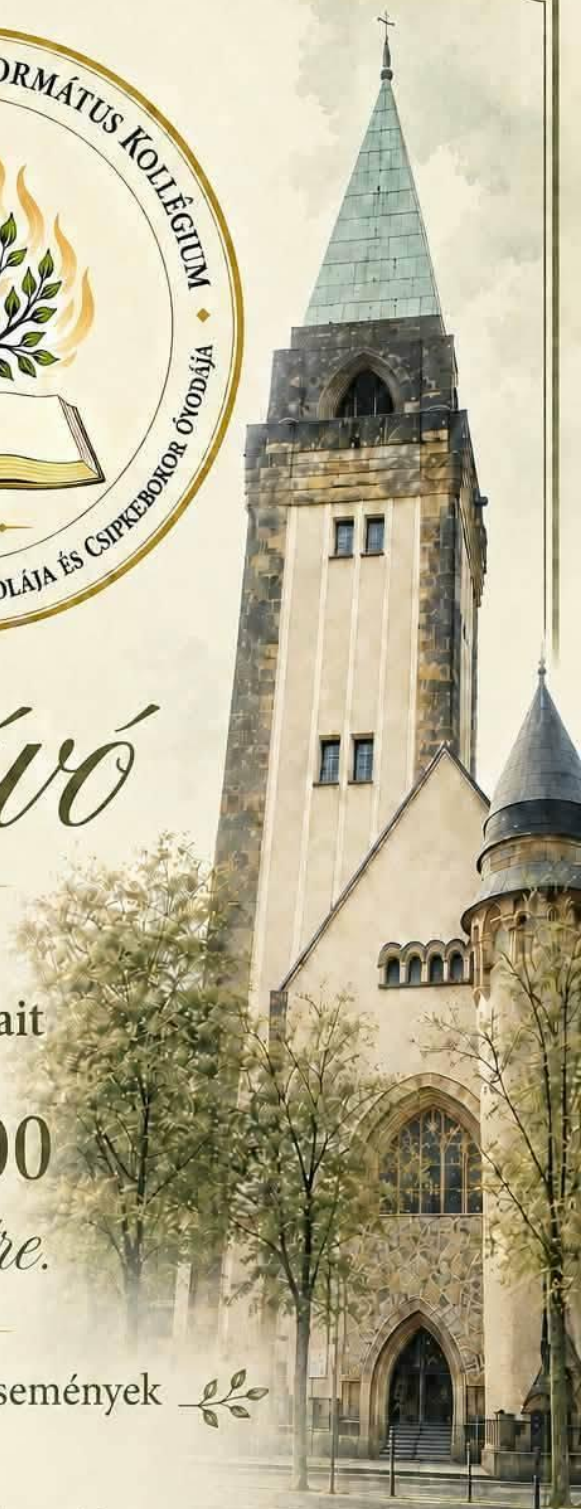
18.45-19.15 Receptie – Muzikale omlijsting: Ferenc Divirovics

BUDAPEST - FASORI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM

JULIANNA GIMNÁZIUMA, ÁLTALÁNOS ISKOLÁJA ÉS CSIPKEBOKOR ÓVODÁJA

1926

Meghívó

Sok szeretettel várjuk
Intézményünk egykori diákjait
a

JULIANNA 100

Ünnepi Istentiszteletre.

A tanév során további események várhatóak.

2026. szeptember 13.

10:00 kezdéssel

Helyszín: Fasori Református Templom
1071 Budapest, Városligeti fasor 5.